

**MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOGA SUSTAVA,
OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE**

**NACIONALNI PLAN ZA SUZBIJANJE SEKSUALNOG
NASILJA I SEKSUALNOG UZNEMIRAVANJA
ZA RAZDOBLJE DO 2027. GODINE**

Zagreb, 2022. godine

Sadržaj

1. UVOD	4
2. SREDNJOROČNA VIZIJA RAZVOJA.....	6
3. OPIS SREDNJOROČNIH RAZVOJNIH POTREBA I RAZVOJNIH POTENCIJALA 6	
1. Prevencija seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja	7
2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih delikata	12
3. Postizanje odvraćajućeg djelovanja kod počinitelja seksualnih delikata	17
4. SWOT ANALIZA	19
5. USKLAĐENOST S NACIONALNOM RAZVOJNOM STRATEGIJOM, SEKTORSKIM I VIŠESEKTORSKIM STRATEGIJAMA	20
6. OPIS PRIORITETA JAVNE POLITIKE U SREDNJOROČNOM RAZDOBLJU	22
7. POPIS POSEBNIH CILJEVA I KLJUČNIH POKAZATELJA ISHODA, OPIS PRIPADAJUĆIH MJERA ZA PROVEDBU	24
8. INDIKATIVNI FINACIJSKI PLAN.....	31
9. OKVIR ZA PRAĆENJE I IZVJEŠĆIVANJE	31
10. PRILOZI.....	32
Prilog 1: Predložak za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja do 2027. godine.....	33
Prilog 2.: Analiza stanja za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja do 2027. godine.....	34

PREDGOVOR

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine ima za svrhu postizanje usklađene društvene reakcije na seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje, osiguravanje učinkovitog postupanja u cilju zaštite žrtava, promicanje njihovih prava te razvoj svijesti javnosti o neprihvatljivosti i štetnosti ovakvog ponašanja. S obzirom da je seksualno nasilje ozbiljan društveni problem koji je široko rasprostranjen, a istodobno nedovoljno prepoznat, aktom strateškog planiranja potaknut će se nadležna tijela i institucije na zajedničku suradnju radi zaštite žrtava i njihovih prava, čime će se osuditi svaka povreda ljudskog dostojanstva. Također se pokazuje bitnim govoriti o štetnosti diskriminacije u svim područjima života te uklanjanju stereotipa o ulogama muškaraca i žena, kako bi se postigla usklađena društvena reakcija na seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje, pri čemu bi se osiguralo i učinkovito postupanje u cilju zaštite žrtve. Slijedom odredaba mnogih relevantnih međunarodnopravnih instrumenata i dokumenata, Nacionalni plan predviđa rad na razvoju preventivnih programa, počev od sustava odgoja i obrazovanja, visokoškolskog sustava koji imaju svrhu stvaranja sigurnog obrazovnog i radnog okruženja za učenike, studente, nastavno i nenastavno osoblje, kao i provođenjem javnih kampanja o neprihvatljivosti seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, čime će se doprinijeti smanjenju broja ovih djela. Kroz razvoj i provedbu programa izobrazbe za stručnjake koji rade s djecom i odraslim osobama koje su preživjele seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje, unaprijedit će se sustav izobrazbe takvih stručnjaka organiziranjem višesektorskih edukacija, kroz koje će se poboljšati njihove kompetencije i podići razina znanja. Na taj način će se usavršiti i znanje stručnjaka o djeci žrtvama seksualnih delikata kao o posebno ranjivim osobama. Radi ostvarivanja cilja pružanja zaštite i podrške žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, Nacionalni plan predviđa širenje mreže specijaliziranih servisa za rad sa žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. Kako bi se unaprijedio rad s počiniteljima, s ciljem smanjenja rizika od ponovnog počinjenja kaznenog djela i ozbiljne štete za žrtvu, razvijat će se, među ostalim, mreža stručnjaka za rad s počiniteljima seksualnog nasilja na štetu djece te će se uključivati veći broj počinitelja seksualnog nasilja u terapijske programe. Nadalje, Nacionalni plan utvrđuje posebne ciljeve i pripadajuće mjere kao temelj za unaprjeđenje rada svih nadležnih sustava i ostalih relevantnih čimbenika uključenih u pružanje podrške i pomoći žrtvama te koordinirano djelovanje ovih dionika u suzbijanju svih oblika seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja.

1. UVOD

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine (u daljnjem tekstu: Nacionalni plan) srednjoročni je akt strateškog planiranja od nacionalnog značenja kojim se pobliže definira provedba strateških ciljeva *Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine*. Nacionalni plan sadrži tri posebna cilja koji će pridonijeti provedbi strateških ciljeva Nacionalne razvojne strategije, a čime će se dati izravan doprinos provedbi razvojnog smjera 2. Jačanje otpornosti na krize NRS-a.

U skladu s navedenim, Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja sadrži posebne ciljeve i pripadajuće mjere za osiguravanje sigurnog okruženja svih osoba kroz prevenciju pojavnosti seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, unaprjeđenje usluga i pomoći žrtvama kroz osiguravanje izobrazbe osoba koje u svom radu dolaze u kontakt žrtvama i unaprjeđenje zakonodavstva u ovom području te putem rada s počiniteljima.

Život svih osoba bez bilo kojeg oblika nasilja i uznemiravanja temeljno je ljudsko pravo. Odredbe Ustava Republike Hrvatske ističu ravnopravnost spolova kao jednu od temeljnih vrednota ustavnog poretka Republike Hrvatske, te svima jamče jednaka prava i slobode, nepovredivost osobnosti te zabranu nasilja i zlostavljanja. Socijalnim uključivanjem osigurava se kvalitetan život te će slijedom navedenoga, Nacionalni plan pridonijeti stvaranju sigurnog okruženja za žrtve seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, razvoju prevencije te usluga pomoći i oporavka, a što je nužno za zaštitu svih osoba.

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine je prvi srednjoročni akt strateškog planiranja usmjeren zaštiti žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. Izradom i provedbom ovog Nacionalnog plana dat će se značajan doprinos implementaciji niza akata Europske unije, Vijeća Europe i Ujedinjenih naroda. Nacionalni plan usklađen je s Konvencijom Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (čl. 1. - Svrha Konvencije, 22. - Specijalizirane usluge potpore, 25. - Potpora žrtvama seksualnog nasilja, 36. - Seksualno nasilje, uključujući silovanje te 40. - Seksualno uznemiravanje), Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (čl. 16. – Sloboda od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja te Zaključnim primjedbama Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom o Inicijalnom izvješću Hrvatske iz 2015. godine), Strategijom za ravnopravnost spolova Vijeća Europe (2018. - 2023.), Strategijom za rodnu ravnopravnost Vijeća Europe (2020. – 2025.), Strategijom Europske unije o pravima djeteta za razdoblje 2021. – 2024., te domaćim zakonodavnim i strateškim okvirom i to Kaznenim zakonom (Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19 i 84/21; Glava XVI. Kaznena djela protiv spolne slobode te Glava XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta), Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 i 126/19) kojim se definiraju prava žrtve te posebno propisuju prava žrtava kaznenih djela protiv spolne slobode kao i Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, br. 82/08 i 69/17) i Zakona o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, br. 85/08 i 112/12) koji definiraju uznemiravanje i spolno uznemiravanje.

Nadalje, Programom Vlade Republike Hrvatske 2020. – 2024. kao jedan od prioriteta navedeno je područje socijalne sigurnosti koja predstavlja prvu pretpostavku razvoja suvremenog društva, u kojemu svatko ima pravo na kvalitetnu zdravstvenu skrb, na društvenu solidarnost, ravnopravnost i jednake prilike. Navedeno je moguće postići razvojem društva jednakih mogućnosti i promicanjem ravnopravnosti spolova uz osiguranje temeljnih prava i sloboda te borbu protiv svih oblika nasilja i isključenosti. Provođenjem politike nulte tolerancije na bilo koji oblika nasilja i uznemiravanja, stavljajući u središte pozornosti prava i potrebe žrtava, osiguravaju se pretpostavke za siguran život svim osobama.

Navedeni međunarodni i nacionalni dokumenti predstavljaju polazište za razvoj politike suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja.

Svrha Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine je postizanje usklađene društvene reakcije na seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje, osiguravanje učinkovitog postupanja u cilju zaštite žrtava, promicanje njihovih prava te razvoj svijesti javnosti o neprihvatljivosti i štetnosti ovakvog ponašanja. U postupak izrade i posebice provedbe Nacionalnog plana uključena su nadležna tijela državne uprave te organizacije civilnog društva koje djeluju u području zaštite žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja.

Nacionalni plan sadrži:

1. Uvod
2. Srednjoročnu viziju razvoja
3. Opis srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala
4. SWOT analizu
5. Usklađenost s Nacionalnom razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama
6. Opis prioriteta javne politike u srednjoročnom razdoblju
7. Popis posebnih ciljeva i ključnih pokazatelja ishoda, opis pripadajućih mjera za provedbu
8. Indikativni financijski plan
9. Okvir za praćenje i izvješćivanje
10. Priloge.

Za izradu Nacionalnog plana bila je zadužena radna skupina sastavljena od predstavnika središnjih tijela državne uprave, ureda Vlade Republike Hrvatske, Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, znanstvenih institucija, socijalnih partnera, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, organizacija civilnog društva, inicijativa i udruga građana.

Na temelju Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine izradit će se dva provedbena dokumenta - Akcijski plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja do 2024. godine i Akcijski plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja 2025. - 2027. godine. Navedenim će

se dokumentima definirati mjere u području suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, radi ostvarenja posebnih ciljeva iz Nacionalnog plana.

Izrazi koji se koriste u ovom Nacionalnom planu, a koji imaju rodno značenje, bez obzira na to jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način muški i ženski rod.

2. SREDNJOROČNA VIZIJA RAZVOJA

Republika Hrvatska u narednom razdoblju treba osigurati preduvjete za društvo u kojemu nema diskriminacije na temelju rasne ili etničke pripadnosti, boje kože, vjere, jezika, dobi, spola, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, genetskog naslijeđa, nacionalnog ili društvenog podrijetla, zdravstvenog stanja, invaliditeta, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, društva u kojem su svi hrvatski građani jednako prisutni na svim područjima javnog i privatnog života, imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Slijedom navedenoga vizija Nacionalnog plana do 2027. glasi:

Republika Hrvatska je 2027. godine socijalno uključiva država u kojoj se poštuju ljudska prava svih osoba i u kojoj se građani i građanke osjećaju sigurno i zaštićeno od bilo kojeg oblika seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te ravnopravno sudjeluju u životu zajednice.

3. OPIS SREDNJOROČNIH RAZVOJNIH POTREBA I RAZVOJNIH POTENCIJALA

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine prvi je sveobuhvatni nacionalni akt strateškog planiranja u ovom području te čini temelje za provedbu mjera i aktivnosti u ključnim područjima intervencije vezanim uz prevenciju i zaštitu žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja uz naglasak na međusektorsku suradnju i zajedničko djelovanje.

Izradi Nacionalnog plana prethodila je izrada analize postojećeg stanja kojom je utvrđeno da je potrebno poseban naglasak staviti na razvoj prevencije seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te ulagati u obrazovanje najmlađih generacija sve u cilju razvoja svijesti o neprihvatljivosti ovakvog ponašanja kao i učenja o mogućnostima zaštite vlastitih prava i interesa. U skladu s prikazanim u analitičkom dijelu, definirane su srednjoročne razvojne potrebe i potencijali koji ukazuju na posebne ciljeve Nacionalnog plana radi unaprjeđenja javnih politika vezanih uz prevenciju i zaštitu žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja.

U skladu s rezultatima analiziranih područja intervencije, definirana su tri posebna cilja:

1. Prevencija seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja;
2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih delikata;
3. Postizanje odvraćajućeg djelovanja kod počinitelja seksualnih delikata.

1. Prevencija seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Seksualno nasilje težak je oblik nasilja, no i dalje je najmanje prijavljiv. Podizanje razine osviještenosti o potrebi rada na sustavnoj i kontinuiranoj edukaciji o problematici seksualnog nasilja jedan je od prioriteta ovog akta strateškog planiranja, čime će se, uz rad na prevenciji, utjecati i na oblikovanje klime u društvu, u kojoj ljudi imaju više povjerenja u institucije kod procesuiranja prijave seksualnog nasilja koje se dogodilo. Jako je bitno razviti usmjerenje da društvo ne stigmatizira žrtve, ali i da nadležna tijela osiguravaju brz i učinkovit proces sa što manje posljedica za žrtvu. Stoga je od velike važnosti raditi na razvoju preventivskih programa protiv seksualnog nasilja već u dječjoj dobi, u okviru sustava odgoja i obrazovanja, kako bi se kontinuirano otvarao prostor za diskusiju o problemu seksualnog nasilja nad djecom i mladima. Na taj se način djeca od najranije dobi podučavaju kako mogu prepoznati seksualno nasilje (prema podacima Vijeća Europe jedno od petero djece i mladih je žrtva nekog oblika seksualnog nasilja), budući da dijete, posebice nižeg dobnog uzrasta, ponekad i ne prepozna da se radi o dodirima koji su zapravo vid seksualnog zlostavljanja, a što dodatno otežava činjenica da se seksualno zlostavljanje djece najčešće događa od osoba u koje djeca imaju povjerenja. Dijete vrlo često nema dovoljno hrabrosti ni povjerenja kako bi povjerilo ono što mu se dogodilo, a također vrlo često smatra da samo snosi za to odgovornost. Izobrazba u najranijoj dobi djece i mladih, a dodatno i odraslih koji rade s djecom, je od velike važnosti, kako za prevenciju, tako i za razvoj svijesti o nedozvoljenom ponašanju, čime se razvija i društvena odgovornost. Vlada RH je donijela Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja¹ kako bi se osigurala rodno i kulturalno osjetljiva sveobuhvatna pomoć i potpora, te provođenje standardiziranog postupka prema žrtvama seksualnog nasilja bez obzira na njihovu dob, mjesto u kojem im se nasilje dogodilo, spol i/ili druge osobne karakteristike. U cilju razvoja i provedbe specijaliziranih programa prevencije seksualnog nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama, što je preduvjet zdravog razvoja djece i mladih, radit će se na razvoju i implementaciji programa prevencije seksualnog nasilja u osnovnim i srednjim školama za nastavnike, roditelje i učenike.

Odluka o donošenju Kurikuluma za međupredmetnu temu *Zdravlje* za osnovne škole i srednje škole u Republici Hrvatskoj donesena je 2019. godine te se primjenjuje od školske godine 2019./2020. U okviru Domene *Mentalno i socijalno zdravlje* -1. ciklus (1., 2., razred osnovne škole) 2. ciklus (3., 4. i 5. razred osnovne škole), 4. ciklus (1. i 2. razred četverogodišnjih; 1. razred trogodišnjih školskih programa) učenici usvajaju ishode o seksualnome nasilju i ostalim neprihvatljivim obrascima ponašanja. Također u okviru međupredmetne teme *Osobni i socijalni razvoj* (od 2019. godine) u Domeni C – 4. ciklus (1. i 2. razred četverogodišnjeg i

---

¹ Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Narodne novine br. 70/18

1. razred trogodišnjega srednjoškolskog obrazovanja): *Ja i društvo* učenici se podučavaju o prepoznavanju i sprečavanju svih vrsta nasilja, uključujući i seksualno nasilje.

Bitno je konstantno nadograđivati programe prevencije u obrazovnom sustavu, te su ključ prevencije nasilja u školama i učinkovitosti programa, uz teorijsku osnovu, raznovrsni načini rada te usmjeravanje učenika na čimbenike rizika, rad na razvoju socijalnih vještina kod djece i mladih te oblikovanje stavova i vrijednosti. Paralelno uz rad s djecom i mladima, cjeloživotno učenje i kontinuiran profesionalni razvoj imperativ je u radu stručnjaka, a kvaliteta obrazovanja učitelja i nastavnika čini preduvjet za razvoj učeničkih kompetencija, postizanje uspjeha, njihov osobni razvoj kao i razvoj zdravih međuljudskih odnosa.

Pri tome je, sukladno odredbama članka 14. *Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* (Istanbulska konvencija) u području Prevencija, važno na svim razinama obrazovanja provođenje što većeg broja školskih sati o tematici rodno uvjetovanog nasilja, posebice seksualnog nasilja te uvođenje programa izobrazbe o rodno uvjetovanom nasilju na fakultete i sveučilišta poštujući u potpunosti Ustavom zajamčenu autonomiju.

Programi prevencije seksualnog nasilja preduvjet su osjećaja sigurnosti i poštivanja ljudskih prava i posebice dostojanstva studenata na fakultetima. Stoga je predviđeno raditi na razvoju programa prevencije seksualnog uznemiravanja na visokim učilištima, te razviti i implementirati cjeloviti program prevencije, kao polaznu osnovu za suprotstavljanje događajima seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, a čime se stvara sigurno obrazovno i radno okruženje za sve studente, nastavno i nenastavno osoblje te posjetitelje. Veća izloženost studenata vršnjačkim normama o seksualnom nasilju i seksualnom uznemiravanju može rezultirati mnogim negativnim posljedicama. Kako bi se spriječilo seksualno nasilje u ovakvom okruženju, važno je razumjeti čimbenike rizika i raditi na stvaranju sigurnog obrazovnog i radnog okruženja za sve studente, nastavno i nenastavno osoblje te posjetitelje.

U planu je također izraditi analizu mjera i aktivnosti koje provode visoka učilišta u cilju prevencije i suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja na visokim učilištima, a koja bi predstavljala podlogu za planiranje unaprjeđenja budućih aktivnosti u vezi s navedenom temom, kako bi se mogli definirati mogući daljnji koraci u uspostavljanju zaštitnih mehanizama na visokim učilištima.

Nužno je da programi prevencije seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja obrađuju i teme vezane uz elektroničko seksualno nasilje, odnosno virtualno zlostavljanje putem interneta (engl. *cyberbullying*), gdje su djeca, mladi, ali i odrasli izloženi protiv svoje volje raznim seksualnim sadržajima. Elektroničko seksualno nasilje predstavlja oblik nasilja koji uključuje slanje i dijeljenje sadržaja seksualne prirode, koji služe za seksualno uznemiravanje druge osobe i zadovoljenje vlastitih seksualnih potreba. Elektroničko seksualno nasilje obuhvaća i objavljivanje i/ili prosljeđivanje intimnih slika i snimki bez pristanka osobe, širenje glasina koje se odnose na seksualni život žrtve, zadovoljenje pohote pred djecom ili mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba, uključivanje djece u pornografske

aktivnosti². U svrhu podizanja stupnja znanja i svijesti djece o opasnostima na internetu te zaštiti privatnosti u kontekstu korištenja interneta i društvenih mreža, u suradnji s odgojno-obrazovnim institucijama te putem Youtube kanala MUP-a, radit će se na kreiranju i provođenju preventivnog programa u cilju razvoja svijesti kod djece o mogućim opasnostima i rizicima korištenja interneta, mobitela i drugih komunikacijskih mreža. U Izvješću Europskog parlamenta³ naglašava se da je rodno uvjetovano nasilje na internetu nastavak rodno uvjetovanog nasilja izvan interneta te se ističe da u okviru postojećih zakonskih akata Unije nisu osigurani mehanizmi za suočavanje s rodno uvjetovanim nasiljem na internetu na odgovarajući način. Ovakva dodatna izobrazba stručnjaka, koja uključuje digitalnu pismenost i pravila ponašanja na internetu predstavlja vid preventivnih aktivnosti, te bi trebala biti ključan element svih javnih politika usmjerenih na suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja na internetu, koje je nastavak rodno uvjetovanog nasilja izvan interneta.

Posebno teška kaznena djela, koja imaju dalekosežne i ozbiljne doživotne posljedice za žrtve, su seksualna zlostavljanja djece. Prema dostupnim podacima, jedno od petoro djece u Europi žrtva je seksualnog nasilja. Većina zlostavljane djece, oko 70-80%, poznaje svog zlostavljača, te su djeca žrtve osoba koje poznaju.⁴ O točnim podacima o učestalosti seksualnog nasilja nad djecom nažalost nije moguće govoriti, s obzirom da velik broj takvih slučajeva ostaje neotkriven, što zbog straha, srama ili pritiska okoline. Prema istom izvoru Vijeća Europe, oko trećina zlostavljane djece nikada nikome ne kažu što im se dogodilo. Seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje djece može poprimiti višestruke oblike, a događa se i na internetu (primjerice prisiljavanje djeteta da sudjeluje u seksualnim aktivnostima prijenosom uživo ili razmjenom materijala koji sadržava seksualno zlostavljanje djece na internetu) i izvan njega (npr. sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom ili prisiljavanje djeteta na sudjelovanje u prostituciji). Iz razloga što djeca ne govore o takvim iskustvima, takva je kaznena djela posebno teško spriječiti i otkriti, a također je posebno zahtjevno raditi s djecom žrtvama seksualnog zlostavljanja ili seksualnog uznemiravanja. Djeca žrtve seksualnog nasilja su posebno ranjive osobe, te je rad stručnjaka s djecom žrtvama posebno zahtjevan, prvenstveno za djelatnike pravosuđa, policije, zdravstva, socijalne skrbi te odgojno-obrazovnih ustanova. Stoga se pokazuje potreba za unaprjeđenje kompetencija stručnjaka koji dolaze u kontakt sa žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja kroz posebnu dodatnu izobrazbu, kako bi se djetetu pristupalo uz puno razumijevanje.

Sukladno razvoju digitalne tehnologije, razvijaju se i mogućnosti Ministarstva unutarnjih poslova da se pravovremeno reagira na slučajeve u kojima su djeca izložena rizičnim i uznemirujućim sadržajima u digitalnom okruženju. Unaprjeđuju se vještine forenzičnih pretraga digitalnih uređaja policijskih službenika za detektiranje kibernetičkog kriminaliteta usmjerenog protiv djece. Naime, broj kibernetičkih napada svake godine raste, a to nije samo posljedica povećanog broja kibernetičkih napada, već i jačanja vještina policijskih službenika

---

² Izvješće Europskog parlamenta s preporukama Komisiji o borbi protiv rodno uvjetovanog nasilja: nasilje na internetu, 2020/2035(INL), 6.12.2021., dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0338_HR.pdf

³ Europski parlament, Izvješće s preporukama Komisiji o borbi protiv rodno uvjetovanog nasilja: nasilje na internetu, 2019.-2024., 6.12.2021., (2020/2035(INL)), dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0338_HR.pdf

⁴ Vijeće Europe, <https://www.coe.int/hr/web/human-rights-channel/stop-child-sexual-abuse-in-sport>, te također vidjeti na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/2021/11/europski-dan-zastite-djece-2021/Letak%20Vijeca%20Europe%20povodom%20Europskog%20dana%20zastite%20djece%202021%20HR.pdf>

kod detektiranja ovakvog štetnog djelovanja za djecu žrtve kaznenih djela počinjenih putem komunikacijske tehnologije te povećane mogućnosti i vještine za otkrivanje cjelokupnog kriminaliteta povezanog s distribucijom materijala o zlostavljanju djece. Kako bi bili u stanju ispitati cijeli niz različitih digitalnih noviteta, kod ekspanzijskog razvoja digitalnog svijeta u kojemu je olakšano stvaranje globalnog tržišta za materijal koji sadržava seksualno zlostavljanje djece, kapaciteti digitalnih forenzičara stalno se poboljšavaju.

Seksualno zlostavljanje djece zahtijeva kompetentan i sveobuhvatan odgovor tijela za izvršavanje zakonodavstva na nacionalnoj i europskoj razini, budući da se potražnja za materijalom koji sadržava seksualno zlostavljanje djece kontinuirano povećava što pak dovodi do novih zlostavljanja djece. Za učinkovitu borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece potrebni su najmoderniji tehnički kapaciteti te istražni timovi s potrebnim znanjem i alatima za otkrivanje materijala koji sadržava seksualno zlostavljanje djece na ogromnom broju zaplijenjenih fotografija ili videozapisa, za identifikaciju žrtava ili počinitelja kaznenih djela ili za provođenje istraga na 'darknetu' ili P2P mrežama. Kako bi se kriminalističke istrage i postupci povodom kaznenih djela povezanih s računalnim sustavima i podacima učinili učinkovitijima, donose se propisi i zakoni koji pomažu kod učinkovite borbe protiv seksualnog nasilja.⁵

Nužno je dodatno raditi i na prevenciji seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja na radnom mjestu, koje podrazumijeva posebnu zaštitu žrtve, budući da osobe koje su doživjele seksualno nasilje na radnom mjestu najčešće ne prijavljuju isto⁶. Radi se najčešće o strahu od gubitka radnog mjesta, ali i radi nedovoljno učinkovitih politika i mehanizama u mnogim tvrtkama protiv seksualnog uznemiravanja.

Kroz različite vrste kampanja za podizanje razine osviještenosti radit će se na isticanju neprihvatljivosti seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. Mogućnosti koje se pružaju u vidu senzibilizacije javnosti, među ostalim, uključuju provođenje medijskih kampanja, uz aktivno uključivanje svih medija, ali posebno javnog medijskog servisa, uz potpuno poštovanje njihove neovisnosti i slobode izražavanja. Zajednički je cilj širenje informacija o ravnopravnosti žena i muškaraca, nestereotipnim rodnim ulogama te zdravim i kvalitetnim međuljudskim odnosima, kako bi se spriječio izravni ili neizravni negativan utjecaj neprihvatljivih ponašanja. Tema suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja kontinuirano se obrađuje na Hrvatskoj radioteleviziji, i to kroz proizvodnju, suproizvodnju i objavljivanje programa namijenjenih ostvarivanju rodne ravnopravnosti. Tematika je praćena na svim programima radija i televizije, a osobito u sklopu informativnih, mozaičkih, dokumentarnih, obrazovnih, religijskih i drugih emisija, i to u segmentu informiranja koje podrazumijeva ljudska prava i civilno društvo. Uz poštovanje jednog od osnovnih načela djelovanja HRT-a kao javnog medijskog servisa: programske i uredničke samostalnosti, HRT

---

⁵ Konvencija Vijeća Europe o kibernetičkom kriminalu donesena radi prikupljanja dokaza o kaznenim djelima u elektroničkom obliku te prateći Zakon o potvrđivanju Konvencije o kibernetičkom kriminalu, Narodne novine broj 9/2002, Međunarodni dio; Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Narodne novine broj 11/2011, Međunarodni dio; Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, Narodne novine 5/2002, Međunarodni dio

⁶ Rezolucija Europskog parlamenta od 11. rujna 2018. o mjerama za sprječavanje i borbu protiv zlostavljanja i spolnog uznemiravanja na radnom mjestu, na javnim mjestima i u političkom životu u EU, 2018/2055(INI), Strasbourg, 11.9.2018., dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0331_HR.pdf

će se uključiti u provođenje preventivne mjere te nastaviti emitirati emisije o štetnosti rodno uvjetovanog nasilja, posebice seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. Time se preventivno djeluje u cilju smanjenja pojavnosti ovih neprihvatljivih ponašanja, a događaji će se nastaviti pratiti sukladno uredničkim procjenama o važnosti događaja i interesu javnosti da o događaju bude informirana.

U vidu djelovanja na senzibilizaciju javnosti, posebnu je pozornost potrebno usmjeriti razvoju svijesti šire javnosti o neprihvatljivosti ovakvog ponašanja u više područja života, a također uključujući i područje sporta. U ovom području, potrebno je raditi na osvještavanju djece i mladih o neprihvatljivosti seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, ali i na izobrazbi trenera i drugih djelatnika sportskih klubova o neprihvatljivosti seksualnog nasilja i uznemiravanja. Stoga će se raditi na kreiranju programa izobrazbe trenera i drugih djelatnika klubova o seksualnom nasilju i spolnom uznemiravanju, ali i o aktima i procedurama o prepoznavanju i postupanju u slučaju seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, te mogućnostima zaštite i prijave događaja radi zaštite žrtava. Seksualno nasilje u sportu je tema o kojoj se ne razgovara dovoljno, a događa se kako od strane trenera tako i od strane vršnjaka⁷. Većinom se u prvi plan stavljaju sportski uspjesi sportaša, dok se o seksualnom nasilju i uznemiravanju vrlo malo govori. Međutim, podaci govore kako je ono ipak prisutno, a pojedinci koji trpe takvu vrstu nasilja, isto često ne prijavljuju zbog potencijalnog riskiranja sportske karijere. Više je vidova seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja u sportu, kako onih kada su treneri upleteni, ali je prisutno i vršnjačko seksualno uznemiravanje među sportašima, koje često uključuje više od jednog počinitelja. Procjenjuje se da otprilike jednu trećinu seksualnog zlostavljanja počine druga djeca i mladi⁸. Prijava seksualnog nasilja u sportskom okruženju je vrlo rijetka, čak i rjeđa nego u drugim sredinama, jer se u pravilu u sportskom svijetu na ranjivost gleda kao na slabost, dok se mnogi sportaši, radi straha od eventualnih negativnih posljedica, ne usuđuju izlaziti sa svojim prijavama, bojeći se da ne bi morali napustiti sport ukoliko se tajna otkrije. Stoga je od ključne važnosti provoditi izobrazbu trenera i drugih djelatnika klubova, kako bi odrasle osobe u sportu bile u mogućnosti na vrijeme prepoznati znakove seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, te kako bi znali kako na njih reagirati na odgovarajući način, te zaštititi žrtvu (dijete ili mladu osobu). Dodatno valja istaknuti kako je Republika Hrvatska svjetski poznata turistička destinacija, te postoje situacije kako među brojnim turistima budu i osobe koje dolaze ciljano radi prikrivenog snimanja djece u spolne svrhe na plažama i drugim turističkim lokacijama, odnosno radi spolnog iskorištavanja djece. U cilju suzbijanja ove vrste kriminaliteta predviđene su mjere educiranja djelatnika u turizmu o načinima počinjenja i uređajima koje počinitelji koriste, kako bi ih se osvijestilo o kriminalitetu spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na turističkim lokacijama i načinima kako iste spriječiti ili prijaviti.

---

⁷ Priručnik za prevenciju i djelovanje u situacijama mogućeg seksualnog nasilja nad djecom i mladima u sportu, Vijeće Europe, Europska komisija (Erasmus+), 2017.

⁸ Hackett S., 2014., Children and young people with harmful sexual behaviours, Research Review, Dartington

2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih delikata

Područje zaštite i potpore žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja usmjereno je na osiguravanje i razvoj izravnih usluga za žrtve. Važno je temeljenje usluga i pomoći od strane pružatelja na rodnom razumijevanju nasilja, njegovim uzrocima i posljedicama koje ono ima na žrtvu kako bi spriječilo sekundarnu viktimizaciju ionako ranjive žrtve. Priložena analiza ukazuje na potrebu dodatne izobrazbe stručnjaka koji dolaze u kontakt sa žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja radi postizanja više razine njihovih kompetencija i stručnosti u radu. Nužno je ovim programima potaknuti dodatni razvoj svijesti stručnjaka o potrebama i pravima žrtava rodno uvjetovanog nasilja, čime se osigurava bolja kvaliteta pomoći i potpore koju pružaju žrtvama. Pri tome svakako treba imati na umu da programi izobrazbe prate suvremena dostignuća uz poseban naglasak na daljnju primjenu novostečenih znanja uz daljnji razvoj međuresorne suradnje. Dodatni programi izobrazbe namijenjeni stručnjacima koji rade sa žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja učinkoviti su upravo kroz multisektorske edukacije radi unaprjeđenja kompetencija i podizanja razine znanja stručnjaka koji dolaze u kontakt sa žrtvama.

U okviru programa izobrazbe u planu je izrada i provođenje onih programa koji su namijenjeni državnim službenicima, pravosudnim dužnosnicima te studentima i profesorima na studijskim programima na visokim učilištima koja obrazuju stručnjake koji u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama (polja: pravo, kriminalistika, medicina (medicinske sestre, patronažne sestre, liječnici obiteljske medicine, pedijatrije, traumatologije, ginekologije, psihijatrije), socijalne djelatnosti, psihologija, pedagogija, socijalna pedagogija, rani i predškolski odgoj, obrazovanje). Takvi programi pružaju znanje i potrebne vještine osobama/stručnjacima koji u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama seksualnog nasilja što doprinosi tomu da se na vrijeme prepoznaju pokazatelji koji ukazuju na probleme koje ima potencijalna žrtva seksualnog nasilja, te samim time omogućuju pravovremenu reakciju na otkrivanje seksualnog nasilja i/ili seksualnog uznemiravanja. Kroz odgovarajuću izobrazbu stručnjaka doprinijet će se poboljšanju pristupa i kvalitete pružanja usluga žrtvama, čime bi se posljedično smanjili negativni učinci čina seksualnog nasilja na tjelesno i psihičko zdravlje žrtve. Kroz organizaciju i provođenje višesektorskih programa izobrazbe, radit će se na unaprjeđenju kompetencija i podizanje razine znanja stručnjaka koji u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama seksualnog nasilja, te usavršavanju i povezivanju znanja o mogućnostima zaštite žrtava. To doprinosi i većoj osviještenosti o temi seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, te posljedično i postupanju unutar svake institucije, ali i radu s građanima. Programe izobrazbe je potrebno također usmjeriti na razvoj odgovarajućih interpersonalnih vještina potrebnih u komunikaciji sa žrtvama seksualnog nasilja kod osoba koje u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama seksualnog nasilja. Na taj će se način moći razumjeti i kontekst u kojemu se događa seksualno nasilje, posebno uzimajući u obzir društvene vrijednosti i stavove koji pridonose ovom problemu, te će se lakše prepoznati i odgovoriti na utjecaj seksualnog nasilja na žrtve, njihove obitelji i zajednicu. Pokazuje se potreba dodatno raditi na izobrazbi državnih službenika o načinima prepoznavanja seksualnog uznemiravanja i mogućnostima zaštite što doprinosi njihovoj većoj osviještenosti općenito o toj temi, postupanju unutar institucije i radu s građanima. Kroz ovakve sadržaje, državni će službenici imati bolji uvid u mogućnosti održavanja sigurnosti i zaštite od seksualnog nasilja i

seksualnog uznemiravanja. Nadalje, izazov u narednom razdoblju predstavlja razvoj usluga pomoći i potpore za žrtve seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te osiguravanje ravnomjerne dostupnosti uz pravovremenu razmjenu informacija o poduzetim aktivnostima u pojedinom slučaju među nadležnim institucijama kao i osiguravanje dodatnih programa izobrazbe stručnjaka. Izazov je također pomoći svakoj žrtvi da progovori i prijavi svoju traumu, te da društvo ne stigmatizira i osuđuje žrtvu, radi čega najčešće žrtve seksualnog nasilja, a posebice djeca, ne prijavljuju to što im se dogodilo.

Djeca i mladi koji proživljavaju seksualno zlostavljanje čak i godinama šute jer se boje da im se neće vjerovati, smatraju da su počinitelji moćniji od njih, prijete im posljedicama ako nekome kažu, boje se sudskog procesa, boje se da će njih optužiti za razaranje obitelji, boje se da će biti obilježeni, osjećaju sram, krivnju jer su ih zlostavljači uvjerovali da su oni odgovorni za ono što se događalo i da su to sami tražili. Kroz prakticiranje nulte stope tolerancije na nasilje čini se prvi korak kojim se jasno osuđuje nasilje. Institucije pokazuju nultu stopu tolerancije na seksualno nasilje s primjerenim kaznama za počinitelje seksualnog nasilja. Vijeće Europe, kroz promociju Lanzarote konvencije - Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja⁹, radi na osvještavanju javnosti o problemu seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, kako bi se što učinkovitije zaštitilo dijete kao žrtvu kaznenog djela i time spriječio svaki oblik stigmatizacije.

Radi pomoći žrtvama, bitno je osigurati javno dostupne informacije o nadležnim službama za podršku i pružateljima podrške žrtvama seksualnog nasilja (djeci, ženama i muškarcima). Predviđaju se stoga i koraci radi osiguranja dodatne podrške postojećoj partnerskoj Mreži podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela, posebice za rad sa žrtvama seksualnog nasilja, u svrhu pružanja podrške žrtvama seksualnog nasilja. Postoji potreba za ciljanom emocionalnom i praktičnom podrškom žrtvama, kao i pružanje psihosocijalne i savjetodavne pomoći. Prema dosad dostupnim podacima, došlo se do zaključka kako postoji potreba za unaprjeđenje prilagođenog rada s osobama koje su preživjele seksualno nasilje, koji bi bio ravnomjerno geografski rasprostranjen, imao ujednačen standard te multidisciplinarni pristup žrtvi, za što je predviđena suradnja sa zdravstvenim ustanovama od ginekologije, urologije, pedijatrije, traumatologije te psihijatrije. Upravo se stoga predviđa širenje mreže savjetodavnih usluga žrtvama nasilja, kako bi se omogućilo zadovoljenje uvjeta ravnomjerne dostupnosti usluga žrtvama seksualnog nasilja, što posljedično čini pretpostavku njihovog što kvalitetnijeg i bržeg oporavka. U okviru predloženih mjera radi ostvarivanja ovog posebnog cilja, predviđeno je osnivanje Mreže specijaliziranih servisa za rad sa svim žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, koji uključuju i usluga savjetovaništva u četiri regije. Dodatno se ističe kako se, što se tiče zaštite psihičkog i tjelesnog zdravlja osoba koje su preživjele seksualno nasilje, prepoznao nedostatak u raznim ustanovama (uključujući zdravstveni sektor) u kojima ne postoje specijalizirani odjeli, niti su njihove usluge standardizirane. Posebno je ovo karakteristično za djecu žrtve seksualnog nasilja, te je stoga predviđeno osigurati odgovarajuće specijalističke preglede koji bi bili prilagođeni djeci žrtvama seksualnog nasilja, počev od prilagodbe ginekoloških/uroloških ambulanti potrebama djece kod sumnje na seksualno nasilje te osiguravanje telepotpore prilikom zdravstvene obrade djece žrtava seksualnog nasilja.

---

⁹ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Narodne novine 11/2011, u odnosu na RH na snazi od 1. siječnja 2012.

Jedan od oblika zaštite i pružanja podrške žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja jest pružanje savjetovanja - terapijskog, psihoterapijskog tretmana, budući da seksualni napad i zlostavljanje može rezultirati teškim tjelesnim i emocionalnim traumama za žrtvu. U praksi se primjenjuje više tretmana dostupnih za posttraumatski stresni poremećaj (PTSP), kao jedne vrste terapije razgovorom, te uključuje rad s educiranim specijalistom terapeutom ili, ukoliko je potrebno, psihijatrom kao zdravstvenim djelatnikom. Savjetovanje pruža prostor da žrtva jasnije vidi i shvati situaciju, svoje iskustvo, kako ne bi krivila sebe, već kako bi dobila osjećaj da je shvaćena i podržana. Iako nije uvijek lako razgovarati o bolnim iskustvima, jer uključuje vraćanje sjećanja tako i ponovno intenzivno osjećanje negativnih emocija, koje mogu biti bolne i teške, ipak je najučinkovitiji put do oporavka razgovor o tom iskustvu. Uz posljedice psihičke naravi, mora se imati na umu kako seksualno nasilje može ostaviti i posljedice na fizičko zdravlje kod žrtve. U tom je pogledu izrazito bitan multidisciplinarni pristup žrtvi, te suradnja sa zdravstvenim ustanovama.

Kako bi se djeca žrtve i svjedoci mogla na sigurnom mjestu intervjuirati i medicinski pregledati u forenzičke svrhe, te sveobuhvatno procijeniti i dobiti sve relevantne terapijske usluge, predviđa se rad na pripremnim koracima za uspostavu Dječje kuće u RH, po modelu Barnahusa. Barnahus model prepoznat je kao primjer dobre prakse od strane Odbora stranaka Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (tzv. Lanzarote Odbor). Predstavlja sveobuhvatni okvir za postupanje prema djeci žrtvama kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja u sigurnom i njima prilagođenom okruženju. Model je usmjeren na koordinirani, međuinstitucionalni odgovor koji na jednom mjestu okuplja sve relevantne dionike u cilju sprječavanja sekundarne viktimizacije djeteta žrtve prije i nakon pokretanja kaznenog postupka. Iako je u Republici Hrvatskoj uspostavljen čitav niz nadležnih tijela zaduženih za sprječavanje sekundarne viktimizacije djece, neki slučajevi ukazuju, kako su djeca podvrgnuta većem broju ispitivanja različitih tijela (pedijataru, psihologu, sudu).

Kako bi se spriječilo višestruko ponavljanje iskazivanja djece žrtava o istom događaju, od kojih samo ispitivanje pred sucem ima dokaznu snagu, ukazuje se opravdanim uspostava opisanog modela u Republici Hrvatskoj. Implementacija modela Barnahusa trebala bi uključiti prilagodbu pravnog i uspostavu institucionalnog okvira, jačanje administrativnih kapaciteta koji u svom radu dolaze u doticaj sa djecom žrtvama kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta te podizanja svijesti o spolnom zlostavljanju i iskorištavanju djece u općoj i stručnoj javnosti.

Ubrzani razvoj moderne tehnologije i korištenje interneta uvodi revolucionarne promjene tradicionalnih načina komunikacije i prenošenja informacija. U Hrvatskoj Internet koristi oko 80% stanovništva, dok je kod djece i mladih taj postotak još izraženiji – gotovo 100% građana u dobi od 16 do 34 godina, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, koristi Internet.

UPOTREBA INTERNETA KOD POJEDINACA U 2020.

Izvor: Državni zavod za statistiku¹⁰

Ta činjenica povećava pojavu novih oblika nasilnih sadržaja i ponašanja, koja po svojoj prirodi u određenim aspektima, mogu biti čak i ozbiljnija od nasilja i zlostavljanja u njihovom *offline* obliku, a takvo ponašanje povećava i broj žrtava, kako maloljetnih, tako i odraslih. Zbog same naravi virtualnog okruženja, kojeg karakterizira osjećaj anonimnosti, na taj se način povećava dostupnost štetnih sadržaja i njihovo širenje. Količina online sadržaja na kojima je prikazano seksualno zlostavljanje djece u sve je većem porastu. Istraživanja pokazuju da je skoro svako treće dijete bilo izloženo porukama sa seksualnim sadržajem, od čega trećina nikome nije povjerala svoje iskustvo¹¹. Kad se zlostavljanje i snima i dijeli na internetu, šteta se nastavlja. Žrtve moraju živjeti znajući da su u optjecaju slike i videozapisi kaznenih djela koji prikazuju najgore trenutke u njihovu životu i da ih svatko, uključujući njihove prijatelje ili rodbinu, može vidjeti. Zahvaljujući tehnologiji počinitelji mogu lakše nego ikad prije stupiti u kontakt s djecom, mamiti ih na susrete, dijeliti slike zlostavljanja, a pritom sakriti svoj identitet.

Kao dobar primjer podizanja standarda jačanja postojećeg sustava zaštite djece ističe se sudjelovanje policije Republike Hrvatske u provedbi EMPACT prioriteta zaštite djece od spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece. EMPACT¹² je kratica za Europsku multidisciplinarnu platformu protiv prijetnji od kriminala, trajni instrument za borbu protiv organiziranog i teškog međunarodnog kriminala. Uvodi integrirani pristup unutarnjoj sigurnosti EU-a, uključujući mjere koje se kreću od kontrola vanjskih granica, policijske,

¹⁰ Primjena informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) u kućanstvima i kod pojedinaca u 2020., Državni zavod za statistiku RH, Zagreb, 4. prosinca 2020., Godina LVII, Broj 2.3.2., dostupno na:

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/02-03-02_01_2020.htm

¹¹ #SurfamBezStraha, urednica dr. sc. Maja Mamula, Ženska soba, 2019. dostupno na:

<http://www.zenskasoba.hr/docs/Surfam%20bez%20straha.pdf>; #Reagiraj, Elektroničko seksualno nasilje nad i među djecom i mladima, uredile: dr. sc. Maja Mamula i prof. Maja Vukmanić Rajter, Ženska soba, dostupno na: <http://zenskasoba.hr/docs/Bro%C5%A1ura%20REAGIRAJ.pdf>; Seksualno nasilja nad i među djecom i mladima, urednica dr. sc. Maja Mamula, Ženska soba, 2020.

¹² Vidjeti više na: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact> te

https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/law-enforcement-cooperation/operational-cooperation/empact-fighting-crime-together_hr

carinske i pravosudne suradnje do upravljanja informacijama, inovacija, obuke, prevencije i vanjske dimenzije unutarnje sigurnosti, a među prioritetima za razdoblje do 2025. godine jest borba protiv zlostavljanja djece 'online' i 'offline', što uključuje i proizvodnju i širenje materijala o zlostavljanju djece, kao i online seksualno iskorištavanje djece. Policija RH ističe i online aplikaciju Red Button¹³ na kojoj je moguće online prijaviti seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djeteta, ali i bilo koje drugo kažnjivo ponašanje počinjeno na štetu djeteta (nasilje u obitelji, međuvršnjačko nasilje, fizičko zlostavljanje, zanemarivanje, povredu privatnosti djeteta putem interneta zlostavljanje djeteta. Kroz Europolovu kampanju *'Trace an Object'*¹⁴, građani mogu pomoći u identificiranju podrijetla predmeta pronađenih na slikama seksualnog zlostavljanja djece.

U području kazneno-pravne i prekršajno-pravne zaštite žrtava u prethodnom razdoblju učinjeni su određeni pozitivni pomaci posebice prenošenjem odredaba *Direktive 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP i Direktive 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP* te uvođenjem standarda i obveza sadržanih u *Istanbulskoj konvenciji*. Izmjenama i dopunama zakonodavstva pooštreno je kažnjavanje te brže i učinkovitije procesuiranje počinitelja kaznenih djela nasilja nad ženama, djecom i u obitelji. Ujedno učinjen je značajan pomak s ciljem bolje i učinkovitije zaštite žrtava seksualnog nasilja, osigurana je učinkovitija kaznenopravna zaštita žrtava kaznenog djela spolnog uznemiravanja te nezastarijevanje teških kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta kojim je kao kvalifikatorna okolnost propisana teška tjelesna ozljeda djeteta, narušenost njegova tjelesnog ili emocionalnog razvoja, trudnoća, počinjenje djela od strane bliske osobe, osobe s kojom dijete živi u istom kućanstvu ili od strane više počinitelja, ili na osobito okrutan ili ponižavajući način. Uvedena je nova inkriminacija zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja, revizija kaznenog djela neprovođenja odluke za zaštitu dobrobiti djeteta te proširenje značenja izraza bliske osobe koja sada obuhvaća i sadašnjeg ili bivšeg partnera u intimnoj vezi.

Nadalje, za istaknuti su i izmjene kaznenog i prekršajnog zakonodavstva kojima se osigurava bolja i učinkovitija zaštita žrtve, a što, među ostalim, uključuje pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama, besplatnu primarnu i sekundarnu pravnu pomoć, pravo na pomoć u okviru sustava socijalne skrbi, smještaj u skloništa za žrtve nasilja, pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde, pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja, pravo na pratnju osobe od povjerenja pri poduzimanju svih radnji u kojima sudjeluje, pravo da na njezin zahtjev, bez nepotrebne odgode, bude obaviještena o ukidanju zadržavanja ili bijegu okrivljenika te stavljanju izvan snage odluke o izricanju zaštitnih mjera i ukidanju mjera opreza, pravo na tajnost podataka, pravo biti ispitana na policiji od strane osobe istog spola, pravo na izbjegavanje kontakta s počiniteljem prije i tijekom postupka, osim ako prekršajni postupak zahtijeva takav kontakt i drugo. Posebno se ističu i izmjene odredaba o pokretanju postupka odnosno o progonu u slučajevima spolnog uznemiravanja budući da se novine odnose na

---

¹³ <https://redbutton.gov.hr/online-prijava/7>

¹⁴ <https://www.europol.europa.eu/stopchildabuse>

odustanak od progona po prijedlogu i nemogućnosti njegovog pokretanja istekom tri mjeseca od kad je ovlaštena fizička i pravna osoba saznala za kazneno djelo ili počinitelja.

Unatoč ovim pomacima u zakonodavnom smislu, izvještaji i drugi dokumenti neovisnog tijela za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova te više znanstvenih ustanova ističu potrebu punog usklađivanja zakonskih odredaba s Istanbulsom konvencijom, jednakog pristupa u definiranju spolnog uznemiravanja, jasno propisivanje ovlaštenog tužitelja, propisivanje podjednake razine sankcioniranja ponašanja počinitelja sve u cilju osiguravanja pravne sigurnosti.

Kako bi se stvorila podloga za daljnje možebitno unaprjeđenje zakonodavnog okvira u cilju bolje zaštite žrtve te njegovo usklađivanje sa zahtjevima međunarodnih dokumenata, uz posvećivanje posebne pažnje propisivanju prava žrtava, preporuča se pažnju u predstojećem razdoblju usmjeriti na provođenje analiza kojima bi cilj bio utvrditi učinkovitost provedbe kataloga prava žrtava kaznenih djela protiv spolne slobode i kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta te, u cilju učinkovitije zaštite žrtava, analize učinkovitosti provedbe kaznenog i prekršajnog zakonodavstva i nedostatke u njihovoj primjeni uključujući i djela spolnog uznemiravanja. Posljedično provedba navedenih analiza predstavljat će osnovu za daljnji razvoj mjera u cilju unaprjeđenja zakonodavnog okvira te bolje i učinkovitije zaštite žrtava.

3. Postizanje odvrćajućeg djelovanja kod počinitelja seksualnih delikata

Područje rada s počiniteljima seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja predstavlja izazov u narednom razdoblju. Iako postoje određeni programi rada s počiniteljima seksualnih delikata, oni se zasad provode u okviru zatvorskog sustava te u sustavu zdravstva, odnosno ambulantno, u okviru dnevne bolnice ili bolničkog liječenja.

Cilj psihosocijalnog tretmana počinitelja je osigurati pomoć počinitelju u promjeni njegova ponašanja, poučiti ga kako kontrolirati vlastito ponašanje, pomoći u razvoju samokontrole te promjeni stavova prema počinjenom djelu. Prije uključivanja počinitelja seksualnih delikata u program, obavezno je provođenje dijagnostičkih postupaka u svrhu donošenja odluke o uključivanju počinitelja u pojedinačni program u okviru zatvorskog sustava i/ili u okviru zdravstvenog sustava ukoliko je postavljena psihijatrijska dijagnoza. Osim provođenja već postojećih programa rada sa počiniteljima seksualnog nasilja u zatvorskom sustavu, te uključivanjem počinitelja u posebne programe u zatvorskom sustavu kojima se osigurava odgovor na kriminogene rizike vezane uz počinjenje seksualnog nasilja posebnu pažnju u narednom potrebno je usmjeriti razvoju sustava rada s počiniteljima seksualnih delikata prema djeci kao posebno ranjivoj skupini stanovništva u okviru zdravstvenog sustava. Pri tom treba imati na umu kako počinitelje seksualnog nasilja općenito, a posebice seksualnih delikata nad djecom, karakteriziraju izostanak mogućnosti samokontrole uslijed poremećenog seksualnog nagona, izostanak empatije u odnosu na žrtvu, teškoće u socijalnom funkcioniranju i stvaranju međuljudskih odnosa. U tom smislu, potrebno je dalje unaprjeđivati postojeće i razvijati nove programe rada s počiniteljima.

Osim razvoja i unaprjeđenja programa za počinitelje izazov ostaje i nadogradnja postojećih znanja stručnjaka provoditelja programa, posebice za rad s počiniteljima seksualnog nasilja prema djeci, kroz dodatne izobrazbe u cilju osiguravanja dostupnosti što učinkovitijeg tretmana počiniteljima te prevencije ponavljanja ovih djela i njihove uspješne reintegracije.

Programi dodatne izobrazbe u zdravstvenom sustavu trebali bi, osim tema seksualnih poremećaja, uključivati i teme vezane uz tehnike provođenja razgovora s počiniteljima o poremećajima njihove seksualnosti te načinima prepoznavanja, dijagnosticiranja i liječenja seksualnih poremećaja. U zatvorskom sustavu, temeljem praćenja broja počinitelja i broja stručnjaka koji su prethodno završili programe izobrazbe za provođenje tretmana te procijenjenih potreba, kao i praćenja uspješnosti programa, pažnju valja usmjeriti na uključivanje u izobrazbu novih stručnjaka za provođenje tretmana počinitelja sve s ciljem osiguravanja primjerenog tretmana počinitelja te, posljedično, smanjenja rizika za društvenu zajednicu.

Pri tome u narednom razdoblju svakako vrijedi ispitati mogućnosti nastavka postpenalnog praćenja počinitelja i rada s njima u cilju pomoći pri povratku u društvenu sredinu kojoj pripada, ali i pomoći zajednici u prihvaćanju počinitelja i njegovih potreba za promjenom.

4. SWOT ANALIZA

SNAGE: unutarnji resursi s pozitivnim utjecajem	SLABOSTI: unutarnji nedostaci, ograničenja
<ul style="list-style-type: none"> ✚ Republika Hrvatska je ratificirala Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji ✚ sukladno čl. 10. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji određeno je tijelo odgovorno za koordinaciju, primjenu, nadzor procjenu politika i mjera za sprečavanje i borbu protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom ✚ sustavni pristup provedbi odredaba i zadanosti Konvencije VE o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji ✚ uspostavljena horizontalna i vertikalna koordinacija u provedbi mjera Nacionalnog plana ✚ prethodno iskustvo tijela državne uprave u praćenju i provedbi mjera nacionalnih akata strateškog planiranja usmjerenih zaštiti žrtava rodno uvjetovanog nasilja 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ nepostojanje prethodnih nacionalnih dokumenata u području seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja kao polazište za razvoj novog nacionalnog dokumenta ✚ nedostatak usklađenih statističkih podataka potrebnih za izradu analize stanja ✚ nepostojanje regionalne dostupnosti usluga namijenjenih žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja ✚ nedovoljna financijska sredstva za razvoj usluga namijenjenih žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja ✚ nedovoljna suradnja u planiranju i provedbi mjera i aktivnosti od strane svih ključnih dionika ✚ nedovoljni ljudski kapaciteti za provođenje zadanih mjera i aktivnosti
PRILIKE: mogući vanjski pozitivni utjecaj	PRIJETNJE: mogući vanjski negativni utjecaj
<ul style="list-style-type: none"> ✚ usklađivanje Nacionalnog plana sa direktivama, preporukama, konvencijama i strategijama Europske unije i Vijeća Europe kojima se određuje smjer razvoja javnih politika u području zaštite žrtava rodno uvjetovanog nasilja ✚ unaprjeđenje sustava podrške žrtvama ✚ daljnji razvoj i širenje programa rada s počiniteljima ✚ daljnje unaprjeđenje suradnje nadležnih državnih tijela i organizacija civilnog društva 	<ul style="list-style-type: none"> ✚ problem stereotipnog pristupa problematici rodno uvjetovanog nasilja, seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja ✚ neinformiranost šire javnosti o uzrocima seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja i odgovornosti počinitelja ✚ nedostatak sustavnog i kontinuiranog financiranja projekata i programa organizacija civilnog društva koje osiguravaju usluge pomoći i podrške žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

5. USKLAĐENOST S NACIONALNOM RAZVOJNOM STRATEGIJOM, SEKTORSKIM I VIŠESEKTORSKIM STRATEGIJAMA

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja izrađuje se temeljem Odluke Vlade Republike Hrvatske o pokretanju postupka izrade Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje od 2022. do 2027. godine (KLASA: 022-03/21-04/265; URBROJ: 50301-04/04-21-2, od 19. kolovoza 2021.) donesene uz prethodno pribavljeno mišljenje Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije kao Koordinacijskog tijela za sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH, koje je zatražilo Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike zaduženo za izradu Nacionalnog plana.

Nadalje, člankom 63. Zakona o zaštiti okoliša (Narodne novine, br. 80/13, 153/13, 78/15, 12/18 i 118/18) propisano je kako se strateška procjena obvezno provodi za strategije, planove i programe, njihove izmjene i dopune, uključujući i one čija se provedbe financira iz sredstava Europske unije, a koji se donose na državnoj razini iz propisanih područja kada daju okvir za zahvate koji podliježu ocjeni o potrebi procjene utjecaja na okoliš, odnosno procjeni utjecaja na okoliš. S obzirom da ovaj Nacionalni plan nije iz područja koji podliježe ocjeni o potrebi utjecaja na okoliš, nije potrebno provesti postupak strateške procjene utjecaja na okoliš (mišljenje Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, KLASA: 351-03/21-01/1144, URBROJ: 517-05-1-1-21-2, od 10. lipnja 2021. godine). Na temelju Nacionalnog plana izradit će se dva provedbena dokumenta, odnosno akcijski planovi za razdoblje do 2024. godine i od 2025. do 2027. godine. Istim će biti definirane mjere i aktivnosti.

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja usklađen je s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine i očituje se u dodatnom razvoju sigurnog okruženja za sve, stvaranju solidarnog društva i postizanju okruženja bez nasilja i uznemiravanja usmjerenog ostvarivanju društva kojem zaštita ljudskih prava predstavlja imperativ. Ostvarenje posebnih ciljeva Nacionalnog plana doprinosi provedbi **Strateškog cilja 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život Razvojnog smjera 2. Jačanje otpornosti na krize.** Takav pristup će rezultirati podizanjem kvalitete života svih građana čemu će, među ostalim, pridonijeti podizanje razine društvenih usluga i promicanje društvene uključenosti te stvaranje poticajnog okruženja za obitelj. Poštivanje ljudskih prava čini važan dio ovog razvojnog smjera budući da se temelji na podizanju kvalitete života građana kao i promicanju društvene uključenosti.

U okviru Prioritetnog područja 1. Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb, predviđeno je osiguravanje dostupnosti, potrebne razine kvalitete i učinkovitost zdravstvene zaštite kao temelja suvremenog zdravstvenog sustava. Budući da je jedno od temeljnih obaveza države osigurati dostupnost zdravstvenih usluga svima, posebnu pažnju valja usmjeriti na potrebu razvoja i unaprjeđenja zdravstvene infrastrukture, modernizaciju zdravstvenih usluga jačanjem primarne zdravstvene zaštite i razvojem modernog bolničkog sustava te njihovim povezivanjem te osiguravanje regionalne dostupnosti i unaprjeđenje zdravstvene zaštite za ranjive skupine. Nadalje, Prioritetno područje 4. Socijalna solidarnost i odgovornost nameće obvezu razvijanja društva prožetog solidarnošću i pravednošću, društva koje pruža jednake mogućnosti svima, osigurava ostvarenje temeljnih prava i sloboda i borbu protiv svih oblika nasilja, diskriminacije i isključenosti, osnažuje programe prevencije svih

oblika nasilja, osigurava kvalitetnu međusektorsku suradnju i programe izobrazbe svih relevantnih dionika te posvećuje pozornost prevenciji i sprečavanju nasilja u obitelji uključujući i podršku žrtvama nasilja u obitelji, osobito ženama i djeci.

Budući da je život svih osoba bez bilo kojeg oblika nasilja i uznemiravanja temeljno ljudsko pravo te da se socijalnim uključivanjem osigurava kvalitetan život Nacionalni plan predvidjet će smjernice za osiguravanje sigurnog okruženja svih osoba te će istaknuti smjernice za prevenciju pojavnosti seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, smjernice za unaprjeđenje usluga i podrške žrtvama, rad s počiniteljima, izobrazbu osoba koje u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama seksualnog nasilja te razvoj politika i zakonodavstva u ovom području.

Kao prioriteti u provedbe u području socijalne politike vezani uz ovaj nacionalni dokument posebno se ističu poboljšanje kvalitete života i jačanje društvene kohezije, smanjenje rizika od siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu, unaprjeđenje ravnomjerne dostupnosti i kvalitete sveobuhvatne socijalne skrbi za posebno osjetljive skupine, djecu, mlade, osobe iz ruralnih područja, osobe s invaliditetom, žrtve nasilja u obitelji, starije osobe, beskućnike, žrtve trgovanja ljudima, azilante, osobe bez dovoljno sredstava za održavanje te poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga povezivanjem postojećih i ravnomjernim razvojem novih usluga usklađenih s potrebama stanovništva pojedinih lokalnih zajednica.

Osim navedenoga Nacionalni plan pridonosi ispunjenju horizontalnog prioriteta *Promicanje ravnopravnosti i jednakih mogućnosti*. Ravnopravnost spolova jedna je od najviših ustavnih vrednota, jedno od glavnih vrijednosti Europske unije i načela europskog stupa socijalnih prava te se javne politike i prioriteti trebaju provoditi s ciljem uspostavljanja ravnopravnosti spolova i promicanja jednakih mogućnosti. Osiguravanjem ispunjenja ovog horizontalnog prioriteta, i kroz provedbu zadanosti Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, Republika Hrvatska će dodatno jačati društvene vrijednosti te poticati daljnji razvoj i ostvariti društvo jednakih mogućnosti, među ostalim, kroz partnerstvo s organizacijama civilnog društva kao i bezuvjetnim sankcioniranjem svih oblika nasilja.

Sve navedeno pronalazi svoje utemeljenje u odredbama *Konvencije VE o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*, koja je u odnosu na Republiku Hrvatsku na snagu stupila 1. listopada 2018., temeljem odredaba Zakona o prihvaćanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 3/18). Posebice se ovdje ističu sljedeća poglavlja: III. Prevencija (čl. 13. - Podizanje razine svijesti, čl. 14. - Obrazovanje, čl. 15 - Usavršavanje stručnih osoba, čl. 16. - Preventivna intervencija i terapijski programi), IV. Zaštita i potpora (čl. 20. - Opće usluge potpore, čl. 22. - Specijalizirane usluge potpore, čl. 24. - Telefonske linije za pomoć, čl. 25. - Potpora žrtvama seksualnog nasilja), V. Materijalno pravo (čl. 36. - Seksualno nasilje, uključujući silovanje, čl. 40. - Seksualno uznemiravanje).

Nacionalni plan usklađen je s drugim aktima strateškog planiranja, odnosno nacionalnim planovima koji su na snazi ili u postupku izrade i donošenja, primjerice Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. godine, Nacionalni plan za ravnopravnost spolova, za razdoblje do 2027. godine, Nacionalni plan za prava djece Republike Hrvatske, za razdoblje od 2022. do 2026., Nacionalni plan borbe protiv siromaštva

i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine te Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine.

6. OPIS PRIORITETA JAVNE POLITIKE U SREDNJOROČNOM RAZDOBLJU

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine obuhvaća 2 prioriteta javnih politika:

- ✚ Prioritet 1. Stvaranje uvjeta za život bez seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja
- ✚ Prioritet 2. Postizanje više kvalitete života te veće društvene uključenosti žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

✚ Prioritet 1. Stvaranje uvjeta za život bez seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Preduvjet za život bez seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja predstavlja razvoj prevencije te senzibilizacija javnosti za prava i potrebe žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. Pri tom ključnu ulogu ima obrazovni sustav na svim razinama, počevši od najranije dobi. Teme prevencije seksualnog nasilja nad djecom obrađuju se u okviru pojedinih nastavnih planova i programa te u okviru projekta ili programa koje provode međunarodne organizacije ili organizacije civilnog društva. Cilj ovih programa je poučavanje o načinima prepoznavanja nasilja, najčešće vršnjačkog.

U narednom razdoblju poseban naglasak potrebno je staviti na poučavanje o čimbenicima rizika, razvijati socijalne vještine kod djece i mladih, oblikovati stavove i vrijednosti o neprihvatljivosti nasilja, posebice seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te poučavati o mogućnostima zaštite vlastitih prava i interesa. Nadalje, potrebno je raditi na razvoju svijesti šire javnosti o neprihvatljivosti ovakvog ponašanja u više područja života, uključujući i problematiku seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja u svijetu sporta te korištenjem modernih tehnologija odnosno on-line nasilja, senzibilizaciji javnosti za potrebe i prava žrtava, informirati o obvezi osiguravanja ravnopravnosti žena i muškaraca kao i nestereotipnim rodnim ulogama te zdravim i kvalitetnim međuljudskim odnosima.

U okviru ovog Prioriteta predviđen je jedan posebni cilj:

- Posebni cilj 1. Prevencija seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

✚ Prioritet 2. Postizanje više kvalitete života te veće društvene uključenosti žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Kako bi se u narednom razdoblju osiguralo stvarno postizanje više kvalitete života žrtava te njihov što raniji oporavak od proživljenog seksualnog nasilja ili seksualnog uznemiravanja i,

posljedično tome, reintegracija u život zajednice nužno je osigurati niz preduvjeta. To prvenstveno, uz osiguravanje kvalitetne pomoći podrške žrtvama te razvoj usluga namijenjenih pružanju potrebnih oblika pomoći i skrbi žrtvama u kriznim situacijama kao i posebnu zaštitu djece žrtava seksualnog nasilja i osiguravanje dostupnosti kvalitetnih i regionalno dostupnih usluga djeci žrtvama seksualnog nasilja, uključuje visoko kvalitetne programe izobrazbe stručnjaka koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama, stručnjaka koji će nastavno pružati usluge potpore i pomoći, kao i stručnjaka koji provode pravne postupke u cilju zaštite žrtve i kažnjavanja počinitelja čime se zasigurno u konačnici može doprinijeti ujednačavanju sudske prakse. Pri tome je potrebno naglasak stavljati na rodno razumijevanje nasilja, razumijevanje uzroka seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, prepoznavanja seksualnog uznemiravanja i mogućnostima zaštite te sigurnosti u kibernetičkom prostoru u kojem seksualno nasilje i uznemiravanje može imati veliki udio, prava i potrebe žrtava, posebice uvažavajući njihovu interseksualnost te nužnost kvalitetne i dobro razrađene međuresorne suradnje. Nadalje, kako bi se osigurala učinkovitija pravna zaštita žrtava seksualnog nasilja i/ili uznemiravanja u prethodnom razdoblju poboljšana je kaznenopravni okvir uvođenjem, primjerice novog kaznenog djela Zloupotreba spolno eksplicitnog sadržaja, proširenjem značenja bliske osobe, ukidanjem kaznenog djela Spolni odnošaj bez pristanka, proširenjem kataloga kaznenih djela, za koja kazneni progon ne zastarijeva, teškim kaznenim djelom spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, odustajanja od progona po prijedlogu u svim slučajevima spolnog uznemiravanja i drugo. U narednom razdoblju ukazuje se na potrebu daljnjeg unaprjeđenja zakonodavnog okvira radi bolje zaštite prava žrtava te osiguravanja učinkovitije kazneno-pravne i prekršajno-pravne zaštite žrtvama seksualnih delikata, posebice u cilju unaprjeđenja mjera za zaštitu djece od svih oblika nasilja. Podjednako su važni i programi rada s počiniteljima seksualnih delikata kao oblika pomoći odvratanja od ovih oblika neželjenih ponašanja, a što će u konačnici pridonijeti i reintegraciji žrtve koja je proživjela seksualno nasilje i/ili uznemiravanje te prevenirati nove slučajeve.

U okviru ovog Prioriteta određena su dva posebna cilja:

- Posebni cilj 2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih delikata
- Posebni cilj 3. Postizanje odvratajućeg djelovanja kod počinitelja seksualnih delikata

7. POPIS POSEBNIH CILJEVA I KLJUČNIH POKAZATELJA ISHODA, OPIS PRIPADAJUĆIH MJERA ZA PROVEDBU

Razvojni smjer 2. Jačanje otpornosti na krize		
Strateški cilj: 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život		
Pokazatelj učinka: Osobe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti	Početna vrijednost: 23,30%	Ciljna vrijednost 2030: <15%
Prioritet 1: Stvaranje uvjeta za život bez seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja		
Posebni cilj 1.: Prevencija seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja		
<p><i>Doprinos provedbi povezanog cilja iz hijerarhijski nadređenih akata strateškog planiranja:</i></p> <p>Razvoj preventivnih programa te osiguravanje kvalitetne međusektorske suradnje i programa izobrazbe izravno je povezano sa Strateškim ciljem 5. <i>Zdrav, aktivan i kvalitetan život</i>, Prioritetno područje 4. <i>Socijalna solidarnost i odgovornost</i> Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine. Posebno se naglašava razvoj prevencije, sprečavanje nasilja uključujući podršku žrtvama, osobito ženama i djeci te rad na ostvarivanju jednakih prilika za ranjive društvene skupine kao i poticanje socijalnog uključivanja. Od ključne je važnosti za postizanje ovog cilja razvoj preventivnih aktivnosti te poučavanje djece i mladih od najranije dobi, odnosno primarnog pa preko sekundarnog i tercijarnog obrazovanja, o važnosti spolne/rodne ravnopravnosti i prevencije seksualnog nasilja što predstavlja preduvjet zdravog razvoja djece i mladih. Osim toga od ključne je važnosti i provođenje programa izobrazbe stručnjaka koji rade s djecom, stručnjaka koji dolaze u kontakt sa žrtvama te izobrazbe o standardima zaštite prava djece žrtava u europskom i nacionalnom zakonodavstvu. Nadalje, provođenje niza javnih aktivnosti u cilju osvještavanja šire i stručne javnosti o mogućim oblicima posebice seksualnog uznemiravanja (on-line, na radnom mjestu, u sportu) te pravima i potrebama žrtava seksualnih delikata može doprinijeti smanjenju broja slučajeva, stvaranju sigurnog okruženja za sve te jačanju društvene kohezije i podizanju kvalitete života u društvu.</p>		
Mjere za provedbu posebnog cilja:		
1.1. Prevencija seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja u obrazovnim ustanovama		
1.2. Uvođenje sadržaja na temu suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te rada sa žrtvama (u djetinjstvu i odrasloj dobi) u studijske programe na visokim učilištima koja obrazuju stručnjake koji rade sa žrtvama		
1.3. Razvoj svijesti javnosti o neprihvatljivosti seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, njegovim pojavnim oblicima i posljedicama te mogućnostima zaštite žrtava		

- 1.4. Unaprjeđenje edukativnog medijskog programa na javnom medijskom servisu s ciljem prevencije seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja
- 1.5. Poticanje žrtava i svjedoka na prijavu seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja
- 1.6. Razvoj politike zaštite djece u nacionalnim sportskim savezima
- 1.7. Osvještavanje djelatnika u turizmu o kriminalitetu spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na turističkim lokacijama
- 1.8. Razvoj svijesti kod djece o mogućim opasnostima i rizicima korištenja interneta, mobitela i drugih komunikacijskih mreža
- 1.9. Jačanje tehničkih i kadrovskih kapaciteta policije na prevenciji i suzbijanju kriminaliteta spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta počinjenog putem komunikacijske tehnologije
- 1.10. Unaprjeđenje rada s djecom žrtvama kaznenih djela na internetu

Planirani rok provedbe mjera: IV. kvartal 2027. godine

Ukupni procijenjeni trošak provedbe posebnog cilja: 8.320.000,00 kn

Doprinos ciljevima/podciljevima Program globalnog razvoja za 2030. (Agenda UN-a 2030.)

UN-ovi ciljevi održivog razvoja do 2030.:

Provedba ovog posebnog cilja utječe na postizanje cilja 4. *Osigurati uključivo, kvalitetno i pravično obrazovanje i promicati mogućnosti cjeloživotnog obrazovanja za sve*, podcilja 4.7. *Do kraja 2030. osigurati da svi učenici steknu znanja i vještine koje su potrebne za promicanje održivog razvoja, uključujući, između ostalog, putem obrazovanja za održivi razvoj i održive životne stilove, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, promicanje kulture mira i nenasilja, globalnog građanstva i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju.* Ujedno, provedbom predloženih mjera doprinosi se i provedbi cilja 16. *Promicati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, omogućiti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, pouzdane i uključive institucije na svim razinama*, podcilja 16.10. *Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima.* Provođenjem javno-preventivnih aktivnosti te programa izobrazbe od najranije dobi daje se doprinos senzibilizaciji šire javnosti za potrebu prevencije nasilnog ponašanja, smanjenje pojave nepoželjnih oblika ponašanja, kao i stvaranju pretpostavki sigurnijeg okruženja za sve.

Pokazatelj ishoda: Broj prijavljenih počinitelja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja OI.02.10.35	Početna vrijednost 2022.: 534	Ciljna vrijednost 2027.: 560
Pokazatelj ishoda: Broj djece žrtava kaznenih djela spolnog zlostavljanja i	Početna vrijednost 2022.: 308	Ciljna vrijednost 2027.: 340

iskorištavanja djece na internetu OI.02.10.36		
<p><i>*Iako je početna vrijednost manja od ciljane u oba pokazatelja ishoda, cilj nije povećati broj kaznenih djela, broj počinitelja i broj djece žrtava već je cilj provedbom pripadajućih mjera doći do većeg broja prijava kaznenih djela, a samim time i većeg broja prijavljenih počinitelja te sukladno tome i većeg broja otkrivenih žrtava kojima će se provedbom drugih mjera osigurati pružanje prijeko potrebne pomoći i podrške. Provedbom zadanih mjera namjera je utjecati na razvoj svijesti javnosti o potrebi prijave saznanja o seksualnom nasilju i seksualnom uznemiravanju, educirati djecu o štetnosti ovog ponašanja, razvijati njihovu svijest o opasnostima korištenja interneta i komunikacijskih mreža te mogućnostima zaštite, jačati kapacitete policije u cilju prevencije i suzbijanja kriminaliteta spolnog zlostavljanja djeteta, jačati kompetencije stručnjaka za pružanje pomoći žrtvama, prepoznavanje i razumijevanje viktimizacije žrtava i drugo. Provedbom ovih mjera osigurat će se veći broj prijava ovih kaznenih djela i procesuiranja počinitelja što konačno dovodi do prevencije novih slučajeva seksualnog nasilja i uznemiravanja.</i></p>		
<p>Prioritet 2. Postizanje više kvalitete života te veće društvene uključenosti žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja</p>		
<p>Posebni cilj 2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih delikata</p>		
<p>Doprinos provedbi povezanog cilja iz hijerarhijski nadređenih akata strateškog planiranja:</p>		
<p>Posebni cilj 2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih delikata doprinijet će provedbi Prioritetnog područja 1. <i>Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb</i>, Strateškog cilja 5. Nacionalne razvoja strategije 2030. koje se posebice odnosi na razvoj i unaprjeđenje zdravstvene infrastrukture, modernizaciju zdravstvenih usluga jačanjem primarne zdravstvene zaštite i razvojem modernog bolničkog sustava te njihovim povezivanjem, bržu digitalizaciju zdravstvenog sustava i zdravstvenih usluga na jednostavan i interoperabilan način koji istodobno osigurava dostupnost zdravstvenih informacija osobama neposredno uključenim u zdravstvenu skrb te unaprjeđenje zdravstvene zaštite za ranjive skupine. U okviru prioritetnog područja 4. <i>Socijalna solidarnost i odgovornost</i> posebice se ističu unaprjeđenje ravnomjerne dostupnosti i kvalitete sveobuhvatne socijalne skrbi za posebno osjetljive skupine među kojima su djeca i žrtve nasilja u obitelji te poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluga povezivanjem postojećih i ravnomjernim razvojem novih usluga usklađenih s potrebama stanovništva pojedinih lokalnih zajednica. Provedba mjera zadanih u okviru posebnog cilja 2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih delikata pridonijet će podizanju kvalitete već postojećih usluga te razvoju novih specijaliziranih usluga za žrtve seksualnih delikata sve s ciljem osiguravanja pravovremene pomoći i podrške žrtvama seksualnih delikata uz potpuno uvažavanje njihovih potreba i ranjivosti te propisanih prava.</p>		

Mjere za provedbu posebnog cilja:

- 2.1. Jačanje kompetencija državnih službenika i stručnjaka različitih sustava koji pružaju pomoć i potporu žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja
- 2.2. Izobrazba stručnjaka koji rade s djecom u sustavu odgoja i obrazovanja za prepoznavanje i razumijevanje viktimizacije te zaštite maloljetnih žrtava seksualnog nasilja
- 2.3. Unaprjeđenje zdravstvene skrbi djece žrtava seksualnog nasilja
- 2.4. Osnaživanje Mreže podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela za rad sa žrtvama seksualnog nasilja, muškarcima i ženama
- 2.5. Osiguravanje dostupnosti specijaliziranih servisa za rad sa žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja
- 2.6. Uspostava Dječje kuće, po modelu Barnahusa, kao interdisciplinarnog i multisektorskog centra za djecu žrtve i svjedoke
- 2.7. Izobrazba pravosudnih dužnosnika u području suzbijanja seksualnih delikata te o standardima zaštite prava djece žrtava spolnog zlostavljanja i zanemarivanja u europskom i domaćem zakonodavstvu
- 2.8. Unaprjeđenje zakonodavnog okvira radi bolje zaštite žrtve
- 2.9. Osiguranje preduvjeta zaštite djece prilikom zapošljavanja na sva radna mjesta koja se odnose na neposredan rad s djecom ili uključuju kontakt s djecom

Planirani rok provedbe mjera: IV. kvartal 2027. godina

Ukupni procijenjeni trošak provedbe posebnog cilja: 8.823.742,00 kn

Doprinos ciljevima/podciljevima Programa globalnog razvoja za 2030. (Agenda UN-a 2030.):UN-ovi ciljevi održivog razvoja do 2030.:

Provedba ovog posebnog cilja utječe na postizanje tri cilja Agende UN-a 2030. Prvenstveno se to odnosi na postizanje cilja 3. *Osigurati zdrav život i promicati blagostanje za sve u svim životnim dobima*, podcilja 3.7. *Do kraja 2030. osigurati univerzalni pristup uslugama koje se odnose na spolnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu, uključujući planiranje obitelji, informiranje i obrazovanje,* kao i integriranje pitanja reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe, te cilja 5. *Postići ravnopravnost spolova i osnažiti žene i djevojčice*, podcilja 5.2. *Ukloniti sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnim i privatnim sferama, uključujući trgovinu ljudima te seksualno i druge oblike iskorištavanja,* kao i podcilja 5.6. *Osigurati univerzalni pristup spolnom i reproduktivnom zdravlju i reproduktivnim pravima u skladu s Programom akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju i Pekinškom platformom za akciju* te cilja 16. *Promicati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, omogućiti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne pouzdane i uključive institucije na svim razinama*, podcilja 16.3. *Promicati vladavinu prava na nacionalnoj i međunarodnoj razini i osigurati jednak pristup pravosuđu za sve.* Zaštita žrtava posebno teških oblika nasilja kao što je seksualno nasilje treba predstavljati prioritet svake države čime se pokazuje stupanj zaštite i ostvarenja njihovih ljudskih prava i

dostojanstva. Provođenjem programa izobrazbe u cilju razvoja znanja i vještina usmjerenih prepoznavanju nasilja osigurava se pravovremen i kvalitetan odgovor na počinjeno seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje te utječe na podizanje kvalitete postojećih i razvoj novih usluga namijenjenim djeci i odraslima žrtvama seksualnih delikata čime se pruža odgovor na zahtjeve njihove ravnomjerne dostupnosti. Ujedno, razvoj kvalitete i dostupnosti usluga pretpostavka je smanjenja sekundarne viktimizacije žrtava te njihovog što bržeg i kvalitetnijeg oporavka.

<p>Pokazatelj ishoda: Broj kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta OI.02.10.37</p>	<p>Početna vrijednost 2022.: 1390</p>	<p>Ciljna vrijednost 2027.: 1510</p>
<p>Pokazatelj ishoda: Udio žrtava seksualnih delikata u ukupnom broju žrtava koje su dobile pomoć od strane Mreže podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela OI.02.14.79</p>	<p>Početna vrijednost 2022.: 10%</p>	<p>Ciljna vrijednost 2027.: 20%</p>
<p>Pokazatelj ishoda: Udio osuđenih počinitelja seksualnih delikata u ukupnom broju optuženih počinitelja seksualnih delikata OI.02.14.80</p>	<p>Početna vrijednost 2022.: 79%</p>	<p>Ciljna vrijednost 2027.: 84%</p>

*Iako je početna vrijednost manja od ciljne u oba pokazatelja ishoda, cilj nije povećati broj kaznenih djela, broj počinitelja i broj djece žrtava već je cilj provedbom pripadajućih mjera doći do većeg broja prijava kaznenih djela, a samim time i većeg broja prijavljenih počinitelja te sukladno tome i većeg broja otkrivenih žrtava kojima će se provedbom drugih mjera osigurati pružanje prijeko potrebne pomoći i podrške. Provedbom zadanih mjera namjera je utjecati na razvoj svijesti javnosti o potrebi prijave saznanja o seksualnom nasilju i seksualnom uznemiravanju, educirati djecu o štetnosti ovog ponašanja, razvijati njihovu svijest o opasnostima korištenja interneta i komunikacijskih mreža te mogućnostima zaštite, jačati kapacitete policije u cilju prevencije i suzbijanja kriminaliteta spolnog zlostavljanja djeteta, jačati kompetencije stručnjaka za pružanje pomoći žrtvama, prepoznavanje i razumijevanje viktimizacije žrtava i drugo. Provedbom ovih mjera osigurat će se veći broj prijava ovih kaznenih djela i procesuiranja počinitelja što konačno dovodi do prevencije novih slučajeva seksualnog nasilja i uznemiravanja

Posebni cilj 3. Postizanje odvraćajućeg djelovanja kod počinitelja seksualnih delikata

Doprinos provedbi povezanog cilja iz hijerarhijski nadređenih akata strateškog planiranja:

Provedba mjera predloženih u okviru Posebnog cilja 3. Postizanje odvraćajućeg djelovanja kod počinitelja seksualnih delikata doprinijet će provedbi prioritetnog područja 4. *Socijalna solidarnosti i odgovornost* Strateškog cilja 5., koje predviđa borbu protiv svih oblika nasilja, diskriminacije i isključenosti, te jačanje društvene kohezije u suradnji s organizacijama civilnog društva na temelju jednakih prilika i jednake brige za sve društvene skupine. Uključivanje počinitelja seksualnih delikata u programe u okviru zatvorskog i zdravstvenog sustava, primjenom stručnih intervencija, preduvjet je razvoja njihove svijesti o neprihvatljivosti počinjenih delikata te prevencije budućeg nasilja odnosno smanjivanju rizika od ponovnog počinjenja kaznenog djela i ozbiljne štete za žrtvu.

Mjere za provedbu posebnog cilja:

- 3.1. Razvoj mreže stručnjaka za rad s počiniteljima seksualnog nasilja na štetu djece
- 3.2. Izobrazba stručnjaka za rad s počiniteljima u zatvorskom sustavu i probaciji
- 3.3. Uključivanje počinitelja seksualnog nasilja u terapijske programe rada s počiniteljima
- 3.4. Provođenje posebnog programa tretmana zatvorenika počinitelja kaznenih djela iz područja seksualnog nasilja pod nazivom „Prevencija recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja“ (PRIKIP) u zatvorskom sustavu
- 3.5. Provođenje posebnih programa u zatvorskom sustavu i probaciji kojima se odgovara na kriminogene potrebe počinitelja seksualnih delikata (npr. psihosocijalni tretman ovisnosti, psihosocijalni tretman počinitelja nasilja)

Planirani rok provedbe mjera: IV. kvartal 2027. godina

Ukupni procijenjeni trošak provedbe posebnog cilja: 901.700,00 kn

Doprinos ciljevima/podciljevima Programa globalnog razvoja za 2030. (Agenda UN-a 2030.):

UN-ovi ciljevi održivog razvoja do 2030.:

Provedba ovog posebnog cilja utječe na postizanje cilja 5. *Postići ravnopravnost spolova i osnažiti žene i djevojčice*, podciljeva 5.1. Okončati sve oblike diskriminacije protiv žena i djevojčica svugdje i 5.2. Ukloniti sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnim i privatnim sferama, uključujući trgovinu ljudima te seksualno i druge oblike iskorištavanja. Ujedno, provedbom predloženih mjera doprinosi se i provedbi cilja 16. *Promicati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, omogućiti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, pouzdane i uključive institucije na svim razinama*, podciljeva 16.1. Svuda značajno umanjiti sve oblike nasilja i s njima u vezi stope smrtnih slučajeva te 16.2. Okončati zloupotrebu, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja i torture nad djecom. Provođenjem rada s počiniteljima seksualnih delikata postiže se odvraćajuće djelovanje za

počinjenje novog djela razvojem svjesnosti o neprihvatljivosti ovih oblika ponašanja.		
Pokazatelj ishoda: Udio osuđenih počinitelja uključenih u programe odvrćajućeg djelovanja za počinjenje novog djela u ukupnom broju osuđenih počinitelja seksualnih delikata OI.02.14.81	Početna vrijednost 2022.: 15%	Ciljna vrijednost 2027.: 35%

8. INDIKATIVNI FINANCIJSKI PLAN

Financijska sredstva potrebna za provedbu Nacionalnog plana i na temelju njega donesenog Akcijskog plana bit će osigurana u Državnom proračunu u ukupnom iznosu za provedbu mjera iz svih posebnih ciljeva za razdoblje od 2022. do 2027. godine: 18.045.442,00 kn.

Pregled po posebnim ciljevima i razdobljima:

Posebni cilj 1:

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2022.-2027.: 8.320.000,00 kn

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2022.-2024.: 3.350.000,00 kn

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2025.-2027.: 4.970.000,00 kn

Posebni cilj 2:

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2022.-2027.: 8.823.742,00 kn

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2022.-2024.: 4.516.557,00 kn

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2025.-2027.: 4.307.185,00 kn

Posebni cilj 3:

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2022.-2027.: 901.700,00 kn

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2022.-2024.: 897.200,00 kn

Ukupni procijenjeni trošak provedbe za razdoblje 2025.-2027.: 4.500,00 kn

9. OKVIR ZA PRAĆENJE I IZVJEŠĆIVANJE

Okvir za praćenje i izvješćivanje Nacionalnog plana usklađen je s mjerodavnim zakonodavnim okvirom sustava strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, te podzakonskim aktima kojima se definiraju rokovi, postupci praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine donosi Vlada Republike Hrvatske te će biti objavljen na mrežnim stranicama Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike zajedno s Akcijskim

planom do 2024. godine. Koordinatorom provedbe Nacionalnog plana određuje se Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.

Sva mjerodavna državna tijela, čiji predstavnici kao imenovani članovi radne skupine sudjeluju u izradi i praćenju Nacionalnog plana te pripadajućih akcijskih planova, zadužuju se da, po donošenju ovog Nacionalnog plana, upoznaju tijela i ustanove iz svog djelokruga s činjenicom i svrhom njegovog donošenja te da osiguraju njegovu dostupnost, kao i da poduzmu sve potrebne mjere radi njegove dosljedne primjene.

Svrha praćenja i izvještavanja o provedbi Nacionalnog plana uključuje praćenje uspješnosti provedbe zadanih ciljeva Nacionalnog plana, učinkovito praćenje odgovornog trošenja financijskih sredstava te izvještavanje javnosti o učincima.

Praćenje i provedba Nacionalnog plana odvijat će se prikupljanjem podataka o provedbi posebnih ciljeva i ostvarivanju pokazatelja ishoda te provedbom Akcijskog plana. Akcijski plan predstavlja sredstvo pomoću kojeg će se pratiti ostvarenje pokazatelja mjera i rezultata njihove provedbe definiranih sa svrhom provedbe posebnih ciljeva. Jednako kao i u izradi, u provođenju i izvještavanju o provedbi Nacionalnog plana i Akcijskog plana sudjeluju mjerodavna tijela državne uprave.

Koordinatori za strateško planiranje tijela državne uprave odgovorni su za praćenje i izvještavanje o provedbi akata strateškog planiranja. Godišnje izvješće o provedbi Nacionalnog plana čini izvješće o provedbi posebnih ciljeva i ostvarivanju pokazatelja ishoda iz Nacionalnog plana koje nositelj izrade Nacionalnog plana podnosi Koordinacijskom tijelu.

Sva tijela zadužena za provedbu mjera Nacionalnog plana obvezna su do kraja drugog tromjesečja tekuće godine dostaviti Ministarstvu rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike izvješća o provedbi mjera iz svoje nadležnosti za prethodnu godinu.

10. PRILOZI

- Predložak za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja do 2027. godine
- Analiza stanja za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Prilog 1: Predložak za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja do 2027. godine

Prilog 1. Predložak za izradu nacionalnog plana												
NOSITELJ IZRADE AKTA:		Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike		HAZIV AKTA:		Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine			ROK VAŽENJA AKTA:		do 2027. godine	
Razvojni smjer NRS-a 2030.		2. Jačanje otpornosti na krize		Strateški cilj NRS-a 2030.:		SC 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život						
Doprinos provedbi nadređenog akta strateškog planiranja		Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine će kroz postizanje ciljnih vrijednosti u okviru definiranih posebnih ciljeva te zadanih pokazatelja ishoda doprinijeti ostvarenju navedenih strateških ciljeva Nacionalne razvojne strategije RH do 2030. godine										
Popis posebnih ciljeva												
Redni broj posebnog cilja	Pokazatelj i ciljna vrijednost pokazatelja učinka NRS-a 2030.	Naziv cilja sektorske/ višesektorske strategije	Naziv i ciljna vrijednost pokazatelja učinka sektorske/ višesektorske strategije	NAZIV POSEBNOG CILJA	Pokazatelj ishoda	Početa vrijednost pokazatelja ishoda	Ciljna vrijednost pokazatelja ishoda	Ukupan procijenjeni trošak provedbe posebnog cilja	Planirani izvor financiranja u Državnom proračunu	Doprinos zelenoj tranziciji (DA/NE)	Doprinos digitalnoj transformaciji (DA/NE)	SDG
1				1. Prevencija seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja	OI.02.10.35 Broj prijavljenih počinitelja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja	534	560	8.320.000,00 kn	M RMSOSP - T 877004 Operativni program ESF+ 2021. - 2027. MZO - Razdjel 080: A 577130 Policijski udruge za izvaninstitucionalni odgoj i obrazovanje djece mladih A 577016 Prevencija nasilja i ovisnosti A 767043 Razvoj visokog obrazovanja MKM - Razdjel 055, redovna sredstva Administracija i upravljanje URS - A532013 PROVEDBA DRUGIH NACIONALNIH POLITIKA I STRATEGIJA Izvor 11, konti 3233, 3237, 3239 MINTS - Razdjel 090 - A 916004 Podicanje međunarodne sportske suradnje MUP - Razdjel 040 - A553131 Administracija i upravljanje	/	/	4, 4.7, 16, 16.10.
					OI.02.10.36 Broj djece žrtava kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskoristavanja djece na internetu	308	340		MUP - Razdjel 040 - A553131 Administracija i upravljanje MIZ - Razdjel 096 - A884001	/	/	
2	Razvojni smjer 2. Jačanje otpornosti na krize. Pokazatelj: Osobe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti Ciljna vrijednost: <15%			2. Unaprjeđenje skrbi i osiguranje dostupnosti usluga podrške žrtvama seksualnih deliktata	OI.02.10.37 Broj kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog zlostavljanja i iskoristavanja djeteta	1390	1510	8.923.742,00 kn	M RMSOSP, T 877004 Operativni program ESF+ 2021. - 2027. A 845006 Administracija i upravljanje DŠJU - A667028 Provedba programa stručnog usavršavanja i izobrazbe SDURDD - Razdjel 034, Glava 03405 - A912001 Administracija i upravljanje MZO - Razdjel 080 - A577130 Policijski udruge za izvaninstitucionalni odgoj obrazovanja djece i mladih A577016 Prevencija nasilja i ovisnosti AZOO - A767022 MPU - Razdjel 109 - A576241 Podrška svjedocima i žrtvama kaznenih djela (izvor 41 - Prihodi od igara na sreću, račun 3811, Tekuće donacije u novcu) MIZ - Razdjel 096 - redovna sredstva HZZO	/	/	3, 3.7, 5, 5.2, 5.6, 16, 16.3.
					OI.02.14.79 Udio žrtava seksualnih deliktata u ukupnom broju žrtava koje su dobile pomoć od strane Mreže podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela	10%	20%		M RMSOSP, T 877004 Operativni program ESF+ 2021. - 2027. MRMSOSP - Razdjel 086 - A734189 Udruge u socijalnoj skrbi za savjetovališta MPU - Razdjel 109 - A576241 Podrška svjedocima i žrtvama kaznenih djela (izvor 41 - Prihodi od igara na sreću, račun 3811, Tekuće donacije u novcu)	/	/	
					OI.02.14.80 Udio osuđenih počinitelja seksualnih deliktata u ukupnom broju optuženih počinitelja seksualnih deliktata	79%	84%		Pravosudna akademija - A629024 Stručno usavršavanje pravosudnih dužnosnika i savjetnika u pravosudnim tijelima MPU - Razdjel 109 - A629000 Administracija i upravljanje MRMSOSP - Razdjel 086 A 845006 Administracija i upravljanje	/	/	
3				3. Postizanje odvraćajućeg djelovanja kod počinitelja seksualnih deliktata	OI.02.14.81 Udio osuđenih počinitelja uključeni u programe odvraćajućeg djelovanja za počinjenje novog djela u ukupnom broju osuđenih počinitelja seksualnih deliktata	15%	35%	901.700,00 kn	MIZ - Razdjel 096, A619207 Administracija i upravljanje A769006 Provedba nacionalnih programa, strategije i planova 2023. - 414.000,00 kn; 2024. - 458.200,00 kn Redovna sredstva HZZO MPU - Razdjel 109 - A630000 Izvršavanje kazne zatvora, mjere pritvora i odgojne mjere A630079 Sustav za probaciju u RH	/	/	5, 5.1, 5.2, 16, 16.1, 16.2.

Prilog 2.: Analiza stanja za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja do 2027. godine

Analiza postojećeg stanja

1. UVOD

Rodno uvjetovano nasilje predstavlja jedan od oblika kršenja ljudskih prava u svim društvima, a usmjereno je protiv osobe zbog njezinog spola. Jednako kao i žene, i muškarci doživljavaju rodno uvjetovano nasilje, međutim, većina žrtava su žene i djevojke. Termin rodno uvjetovano nasilje naglašava činjenicu da mnogi oblici nasilja nad ženama polazište imaju u nejednakosti moći između žena i muškaraca i povijesno i kulturološki uvjetovanim ulogama u društvu.

Ustav Republike Hrvatske, kao najviši pravni akt propisuje obvezu zaštite ljudskih prava te zabranu nasilja i diskriminacije te je usklađen sa odredbama međunarodnih pravnih instrumenata u području zaštite ljudskih prava koje nalažu jednakost svih. Sukladno članku 3. Ustava ravnopravnost spolova jedna je od temeljnih vrednota ustavnog poretka RH. Prema članku 14. svim se osobama jamče jednaka prava i slobode neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Člankom 22. Ustava svakoj osobi jamči se sloboda i nepovredivost osobnosti, dok se člankom 23. zabranjuje svaki oblik zlostavljanja, člankom 35. jamči zaštita dostojanstva, ugleda i časti, dok je temeljem članka 63. država dužna štiti materinstvo, djecu i mladež te stvarati socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojanstven život.

MEĐUNARODNI DOKUMENTI USMJERENI SUZBIJANJU SEKSUALNOG NASILJA I SEKSUALNOG UZNEMIRAVANJA

Međunarodno pravni instrumenti u području zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, a kojih je Republika Hrvatska stranka, propisuju obvezu država stranaka da zaštite sve osobe i osiguraju jednakost i ravnopravnost svima bez obzira na spol.

Povelja Ujedinjenih naroda ističe potrebu poštivanja načela ravnopravnosti spolova te opće i stvarno poštovanje prava čovjeka i temeljnih sloboda za sve, bez razlike s obzirom na rasu, spol, jezik ili vjeroispovijed.

Opća deklaracija o ljudskim pravima potvrđuje načelo nedopustivosti diskriminacije, zabrane izloženosti nečovječnom ili ponižavajućem postupku te potvrđuje da su sva ljudska bića

rođena slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima, kao i da svakoj osobi pripadaju sva prava i slobode bez razlike bilo koje vrste uključujući i razliku na osnovi spola.

Od međunarodnih ugovora usmjerenih na zaštitu žrtava seksualnog nasilja potrebno je istaknuti *Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe i pripadajuće Protokole, u svjetlu relevantne sudske prakse Europskog suda za ljudska prava, Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, Konvenciju o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Konvenciju Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Fakultativni protokol, Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, Konvenciju i Protokol o statusu izbjeglica iz 1951. godine.*

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe, koju je Republika Hrvatska ratificirala 1997. godine, i pripadajući Protokoli br. 1, 4, 6, 7, 11, 13, 14, a posebice Protokol br. 12 (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10) obvezuju na implementaciju odredaba o općoj zabrani diskriminacije u nacionalno zakonodavstvo te propisuju zabranu diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je, među ostalim, spol kao i zabranu podvrgavanja ponižavajućem postupanju.

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Fakultativni protokol uz Konvenciju (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/93 i 3/01), osigurava jednako i potpuno ostvarivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda svim ženama na ravnopravnoj osnovi sa muškarcima.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 6/07) osigurava zaštitu od izrabljivanja, nasilja i zlostavljanja svim osobama s invaliditetom bez diskriminacije.

Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 3/18) poznatija kao Istanbulska konvencija, ima za cilj suzbiti sve oblike nasilja i diskriminacije, promicanje pune ravnopravnosti žena i muškaraca, razvoj sveobuhvatnih okvira, politika i mjera za zaštitu i pomoć žrtvama svih oblika nasilja, te pružanje podrške i pomoći organizacijama i institucijama u uspostavljanju učinkovite suradnje i usvajanja sveobuhvatnog pristupa u suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Konvencija propisuje zabranu diskriminacije, promiče punu ravnopravnost žena i muškaraca te, među ostalim, definira „rodno utemeljeno nasilje“ kao nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene, dok „nasilje nad ženama“ smatra kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koje imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno lišavanje slobode, bilo da se događaju u javnom ili privatnom životu“.

Člankom 36. definirano je seksualno nasilje, uključujući i silovanje kao a) vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne naravi bilo kojim dijelom tijela ili predmetom u tijelo druge osobe bez pristanka te osobe; b) druge radnje seksualne naravi s drugom osobom bez pristanka te osobe; c) utjecanje da druga osoba, bez svojega pristanka, sudjeluje u radnjama seksualne naravi s trećom osobom. Pristanak mora biti dobrovoljan kao rezultat slobodne volje osobe, što se procjenjuje prema okolnostima slučaja. Člankom 40. definirano je seksualno uznemiravanje kao svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili tjelesnog ponašanja seksualne naravi s ciljem ili učinkom povrede dostojanstva neke osobe, osobito ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo ozračje.

Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 07/2007) ima za cilj spriječiti trgovanje ljudima, a pod koje djelo potpadaju i iskorištavanja prostituiranja drugih ili drugi oblici seksualnog iskorištavanja.

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/1997) ima za cilj spriječiti i iskorijeniti uporabu mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni i osigurati odgovornost za ta djela, a time i za silovanje i druge oblike seksualnog nasilja kada predstavljaju mučenje ili zlostavljanje.

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 11/11), poznatija kao Lanzarote konvencija, ima za cilj sprječavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece; zaštitu prava djece žrtava seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja te promicanje nacionalne i međunarodne suradnje u suzbijanju seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i Fakultativni protokoli uz Konvenciju (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 12/93, 5/02 i 2/17) sadrže univerzalne standarde koje države članice Konvencije moraju jamčiti svakom djetetu te djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu.

Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine i njezin Protokol iz 1967. godine priznaje pravo osobama da traže azil (utočište) od proganjanja u drugim državama.

Strategija za ravnopravnost spolova Vijeća Europe od 2018. do 2023. dotiče se implikacija ravnopravnosti žena i muškaraca u pogledu dostojanstva i prava u javnom, privatnom i obiteljskom životu. Opći cilj Strategije je postizanje učinkovite realizacije ravnopravnosti spolova te osnaživanje žena i muškaraca u državama članicama Vijeća Europe. Od zadanih 6 strateških ciljeva, prvi se cilj odnosi na sprečavanje i borbu protiv rodni stereotipa i seksizma, dok se drugi cilj odnosi na sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Zadanosti ovih ciljeva upućuju na poduzimanje aktivnosti radi suzbijanja nasilja nad ženama i djevojčicama i postizanja pune ravnopravnosti spolova.

Strategija za rodnu ravnopravnost Europske komisije 2020. do 2025. također utvrđuje ciljeve politike i ključne mjere kojima se nastoji ostvariti rodna ravnopravnost te omogućiti ravnopravnost žena i muškaraca, djevojčica i dječaka. Kako bi se navedeno osiguralo potrebno je koristiti dvojni pristup, odnosno provoditi ciljane mjere za postizanje rodne ravnopravnosti te ih kombinirati s jačanjem rodno osviještene politike.

Strategija EU-a za učinkovitiju borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece COM(2020) 607 final¹⁵ kojoj je cilj pružiti učinkovit odgovor na razini EU-a u borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece. Ona pruža okvir za razvoj odlučnog i sveobuhvatnog odgovora na ta kaznena djela počinjena na internetu i izvan njega. Strategija utvrđuje osam inicijativa za provedbu i razvoj odgovarajućeg pravnog okvira, jačanje odgovora tijela za izvršavanje zakonodavstva i poticanje koordiniranog djelovanja više dionika u vezi sa sprečavanjem, istragom i pomoći žrtvama.

Strategija se temelji na Konvenciji UN-a o pravima djeteta koja ustanovljava pravo svakog djeteta da bude zaštićeno od svakog oblika nasilja, te na Povelji EU o temeljnim pravima, koja priznaje da djeca imaju pravo na takvu zaštitu. U mnogim slučajevima djecu seksualno zlostavljaju osobe koje poznaju i kojima vjeruju te o kojima ovise. Zbog toga je ove zločine posebno teško spriječiti i otkriti. Kako se navodi u Strategiji, postoje indicije da je kriza uzrokovana virusom COVID-19 pogoršala problem, posebno za djecu koja žive sa svojim zlostavljačima. Osim toga, djeca provode više vremena nego prije na internetu, vjerojatno bez nadzora. Iako im je to omogućilo nastavak obrazovnog studija i održavanje kontakta sa svojim vršnjacima, postoje znakovi povećanog rizika da djeca dođu u kontakt s mrežnim grabežljivcima.

Nadalje, niz je deklaracija, rezolucija, direktiva i preporuka Ujedinjenih naroda, Europskog parlamenta i Vijeća Europe o suzbijanju svih oblika nasilja nad ženama, uključujući i seksualno nasilje, primjerice Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama iz 1993. godine, Pekinška platforma iz 1995. godine, Preporuka Rec (2002)5 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama i zaštiti žena od nasilja, Preporuka CM/Rec(2015)2 Odbora ministara državna članicama o rodno osviještenoj politici u sportu, Rezolucija o ljudskim pravima 2005/41, prihvaćena na 57. zasjedanju Vijeća za ljudska prava, 19. travnja 2005. godine, Preporuka CM/Rec (2007) 17 Odbora ministara državama članicama o standardima i mehanizmima ravnopravnosti spolova, Direktiva Vijeća 2004/113/EZ od 13. prosinca 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga, Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (preinaka), Direktiva 2010/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2010. o primjeni načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama koji su samozaposleni i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 86/613/EEZ, Direktiva 2012/29/EU Europskog

---

¹⁵ EU strategy for a more effective fight against child sexual abuse, Brussels 24 July 2020, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0607&from=HR>

parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, Rezolucija Europskog parlamenta od 26. listopada 2017. o borbi protiv spolnog uznemiravanja i zlostavljanja u Europskoj uniji (2017/2897(RSP)), Opća preporuka br. 35. o rodno utemeljenom nasilju nad ženama iz 2017. godine; Smjernice o međunarodnoj zaštiti: Proganjanje temeljeno na rodu u kontekstu članka 1A(2) Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine i/ili pripadajućeg Protokola iz 1967. godine; Rezolucija Europskog parlamenta od 11. rujna 2018. godine o mjerama za sprečavanje i borbu protiv zlostavljanja i spolnog uznemiravanja na radnom mjestu, na javnim mjestima i u političkom životu u EU (2018/2055(INI)); Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o izmjeni okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP; Rezolucija Europskog parlamenta od 16. rujna 2021. s preporukama Europskoj komisiji o prepoznavanju rodno uvjetovanog nasilja kao novog područja zločina navedenog u članku 83.(1) Ugovora o funkcioniranju EU (2021/2035(INL)); Rezolucija Europskog parlamenta od 24. lipnja 2021. o stanju seksualnog i reproduktivnog zdravlja i pravima u EU u okviru zdravlja žena (2020/2215(INI)); Rezolucija Europskog parlamenta od 6. listopada 2021. o utjecaju nasilja intimnog partnera i prava na skrbništvo na žene i djecu (2019/2166(INI)).

Svim nabrojanim dokumentima cilj je osuditi svaku povredu ljudskih prava, prava žrtva nasilja, seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te pozvati nadležne institucije na poduzimanje svih potrebnih mjera u cilju uklanjanja predmetnih povreda i pune zaštite žrtava.

ZAKONODAVNI OKVIR ZAŠTITE OD SEKSUALNOG NASILJA I SEKSUALNOG UZNEMIRAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Slijedom odredaba navedenih međunarodnopravnih instrumenata, a poradi poduzimanja potrebnih mjera u cilju uklanjanja stereotipa o ulogama muškaraca i žena, razvoja svijesti javnosti o ravnopravnosti spolova te zabrani diskriminacije u svim područjima života, Republika Hrvatska je pokrenula niz aktivnosti koje uključuju razvoj institucionalnih mehanizama, donošenje zakona, nacionalnih dokumenata i drugih propisa.

Seksualno nasilje i drugi oblik ove vrste nasilja, seksualno uznemiravanje, kažnjiva su djela u Republici Hrvatskoj propisana Zakonom o radu, Zakonom o ravnopravnost spolova, Kaznenim zakonom, Zakonom o suzbijanju diskriminacije i Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji.

Zakon o radu (Narodne novine, br. 93/14, 127/17 i 98/19) osigurava zaštitu dostojanstva radnika te ponašanje radnika koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa.

Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, br. 82/08 i 69/17) definira spolno uznemiravanje kao svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili predstavlja povredu osobnog dostojanstva, a posebice ako stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, br. 85/08 i 112/12) definira spolno uznemiravanje kao svako verbalno, neverbalno ili tjelesno neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a posebice ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, ponižavajuće, omalovažavajuće ili uvredljivo okruženje.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine, br. 70/17, 126/19, 84/21) nasiljem u obitelji smatra, među ostalim, i spolno uznemiravanje.

Kazneni zakon (Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19 i 84/21) u glavi šesnaestoj (XVI.) propisuje kaznena djela protiv spolne slobode, dok u glavi sedamnaestoj (XVII.) propisuje kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona* iz 2015. godine u hrvatsko zakonodavstvo su, među ostalim, prenesene odredbe *Direktive 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP* te su uzeti u obzir i standardi i obveze sadržani u *Istanbulskoj konvenciji*. Zakonom o izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona* iz 2020. godine dogodile su se određene izmjene u Glavi XVI. s posebnim naglaskom na brisanje članka 152. Spolni odnošaj bez pristanka. Također, izmijenjen je koncept kaznenog djela silovanja na način da isto postoji bez primjene sile ili prijetnje po život osobe koja je silovana. Time je uveden koncept postojanja pristanka koji postoji *ako je osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku. Smatra se da takvog pristanka nema osobito ako je spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja izvršena uz uporabu prijetnje, prijevare, zlouporabom položaja prema osobi koja se prema počinitelju nalazi u odnosu zavisnosti, iskorištavanjem stanja osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna izraziti svoje odbijanje ili nad osobom kojoj je protupravno oduzeta sloboda.* Izmjenama *Kaznenog zakona* iz srpnja 2021. godine uvedeno je novo kazneno djelo Zlouporaba snimke spolno eksplicitnog sadržaja (čl. 144.a). Temeljnim oblikom ovog kaznenog djela se sankcionira onaj tko zlouporabi odnos povjerenja i bez pristanka snimane osobe učini dostupnim trećoj osobi snimku spolno eksplicitnog sadržaja koja je snimljena uz pristanak te osobe za osobnu uporabu i na taj način povrijedi njenu privatnost. Nastavno, ovim se kaznenim djelom u stavku 2. inkriminira i onaj tko uporabom računalnog sustava ili na drugi način izradi novu ili preinači postojeću snimku spolno eksplicitnog sadržaja i tu snimku uporabi kao pravu te time povrijedi privatnost osobe na toj snimci. Kvalificirani oblik, propisan je kada počinitelj opisano kazneno djelo počini putem računalnog sustava ili mreže i na taj način ga učini dostupnim većem broju osoba. Redefinirana je procesna pretpostavka progona kaznenog djela spolnog uznemiravanja iz članka 156. i to na način da se kazneno djelo spolnog uznemiravanja progoni po službenoj dužnosti za sve kategorije žrtava. Budući da je kazneno

djelo spolnog uznemiravanja bilo jedino kazneno djelo iz Glave (XVI.) Kaznena djela protiv spolne slobode koje se progonilo po prijedlogu, ovom izmjenom postiže se da se sva kaznena djela protiv spolne slobode iz Glave (XVI.) Kaznenog zakona progone po službenoj dužnosti. Ujedno ovim izmjenama Kaznenog zakona osigurano je nezastarijevanje kaznenog progona za teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta te proširenje kruga bliskih osoba na način da značenjem izraza „bliske osobe“ budu obuhvaćeni i sadašnji ili bivši partner u intimnoj vezi što će rezultirati snažnijom kaznenopravnom zaštitom navedene kategorije osoba kroz kažnjavanje počinitelja određenih kaznenih djela (primjerice tjelesne ozljede, prijetnje) na štetu tih osoba za kvalificirani oblik kaznenog djela ili kroz činjenicu da će se kazneni progon poduzimati po službenoj dužnosti, što do sad nije bio slučaj (primjerice kod kaznenog djela tjelesne ozljede, prisile).

Zakonom o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 i 126/19) odnosno njegovim izmjenama i dopunama, a radi transponiranja *Direktive o pravima žrtava*, promijenjene su odredbe o žrtvama i oštećenicima. Zakonom su proširena prava žrtve, a detaljno se propisuju prava koja imaju žrtve kaznenih djela protiv spolne slobode i trgovanja ljudima, uz ostala prava koja im pripadaju sukladno Zakonu. Uvedena je i obveza nadležnih tijela za provedbom pojedinačne procjene žrtve, a uvjeti i način provedbe propisani su *Pravilnikom o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve*.

Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (Narodne novine, br. 80/08 i 27/11) uređuju se pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom te pretpostavke i postupak za ostvarivanje prava na naknadu. Neposrednom žrtvom smatra se osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenog djela nasilja. Kaznenim djelom nasilja smatra se kazneno djelo počinjeno s namjerom uz primjenu sile ili povredom spolnog integriteta te kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom kojim je prouzročena smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba, a propisano je Kaznenim zakonom kao teži oblik temeljnoga kaznenog djela počinjenog s namjerom. Daljnje pretpostavke i uvjeti određeni ovim Zakonom reguliraju se odredbama kojima se detaljno propisuje naknadu kojih troškova može ostvariti žrtva, a koji se precizno definiraju.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. godine čija se svaka predložena mjera temelji na određenim člancima Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (tzv. Istanbulske konvencije). Nacionalna strategija svojim je ciljevima i aktivnostima odraz razine društvene svijesti i postignuća hrvatskog društva u zaštiti ljudskih prava i sloboda, zaštite prava djeteta i jednakosti spolova te predstavlja nastavak provedbe politike države u području zaštite žrtava nasilja s ciljem osiguranja većeg stupnja njihove zaštite i podizanja kvalitete njihova života.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, koji je Vlada Republike Hrvatske donijela 2019. godine, osigurava integrirani pristup koji obuhvaća međuresorno djelovanje svih

dionika koji sudjeluju u zaštiti žrtava, uz naglasak na prevenciju i tretman počinitelja nasilja radi modifikacije ponašanja i stereotipnih uvjerenja koja pridonose nasilnom ponašanju.

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja Vlada Republike Hrvatske donijela je 2018. godine. Jedan od ciljeva Protokola je uvođenje standardiziranog postupka prema žrtvama seksualnog nasilja bez obzira na njihovu dob, mjesto u kojem im se nasilje dogodilo, spol i/ili druge osobne karakteristike te je predviđeno i podržavanje, odnosno osnivanje kriznih centara za žrtve silovanja ili drugih oblika seksualnog nasilja. Protokol sadrži obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim seksualnom nasilju, načine i oblike suradnje između nadležnih tijela, te propisuje postupanja u skladu s aktivnostima Protokola.

2. OPIS PROBLEMA

Seksualno nasilje je iznimno ozbiljan društveni problem koji je široko rasprostranjen, a istodobno nedovoljno prepoznat. Ono se od drugih oblika nasilja razlikuje ne samo svojom težinom i prelaskom svih osobnih granica osobe koja ga je preživjela, nego i po tome što je obavijeno velikim brojem predrasuda, koje negativno utječu na žrtvu, rad nadležnih institucija, ali i društvo u cjelini. Žrtve se veoma rijetko odlučuju na prijavu, a postupak prijave i procesuiranja dug je i vrlo zahtjevan za žrtvu. Posljedice su brojne i, na žalost, često dugotrajne (Mamula, 2020.).

Seksualno nasilje sveobuhvatan je, nepravni izraz, koji se odnosi na oblike poput seksualnog uznemiravanja, silovanja i seksualnog zlostavljanja preko različitih oblika zlostavljanja, do pokušaja silovanja i silovanja. Događa se u obitelji, obrazovnim ustanovama, na radnim mjestima, na ulicama i javnim prostorima, u vezama, putem suvremenih tehnologija.

Seksualno nasilje u odnosu na druge oblike nasilja nosi sa sobom cijeli niz specifičnosti (Mamula, 2020.). Prije svega, radi se o obliku nasilja pri kojem su povrijeđene sve osobne, intimne i psihološke granice osobe. Seksualno nasilje je rodno uvjetovano nasilje. Bilo koja osoba može doživjeti seksualno nasilje, uključujući djecu, mlade, odrasle i osobe starije životne dobi. Neproporcionalno više pogađa djevojčice, djevojke i žene, a većina počinitelja seksualnog nasilja su muškarci. Ono se najčešće događa djeci i ženama (Finkelhor i sur., 1990.; Rennison, 2002.; Stephen i sur., 2008.; Finkelhor, 2009.; Black i sur., 2011.). Međutim žrtve mogu biti i dječaci, mladići i muškarci. Također, činjenica da je većina počinitelja muškog spola ne implicira da su svi muškarci nasilnici (Mamula, 2007.).

Prema podacima Vijeća Europe jedno od petero djece doživjet će određeni oblik seksualnog nasilja do svoje 18 godine života (Vijeće Europe, 2003.; Lalor i McElvaney, 2010.). Podaci za Hrvatsku ne razlikuju se značajno – 18,2 % djece doživjet će neki oblik seksualnog nasilja prema blažem, a 13,7 % prema težem kriteriju (Buljan Flander, 2007.). Blaži oblik, odnosno seksualno uznemiravanje iznimno je prisutno u obrazovnom sustavu i na radnim mjestima.

Čak je 56% mladih doživjelo seksualno uznemiravanje u školi, od čega 76% djevojčica i 18% dječaka (Grigentyte i Lesinskiene, 2018). Vrlo slični su podaci i za srednje škole, na što ukazuje meta-analiza 802 istraživanja, prema kojoj je 49% djevojaka i 15% mladića doživjelo seksualno uznemiravanje (Bondestam i Lundqvist, 2020). Seksualno uznemiravanje na radnom mjestu u Americi doživjelo je od 40% do 75% žena i 13% do 31% muškaraca (Aggarwal & Gupta, 2000). U zemljama članicama Europske Unije podaci su slični: od 45% do 55% žena imalo je takvo neželjeno iskustvo (Latcheva, 2017). U odrasloj dobi jedna od pet žena i jedan od 71 muškarca doživjet će silovanje tijekom života (Black i sur., 2011). Gotovo identični podatci dolaze i iz Amerike, gdje će 19,3% žena i 1,7% muškaraca tijekom života doživjeti silovanje (Breiding i sur., 2014). U Hrvatskoj je 17,5% žena doživjelo seksualno nasilje (Mamula, 2006.).

Slične pokazatelje daju i podaci Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) koji ukazuju na činjenicu da je rodno uvjetovano nasilje visoko zastupljeno. Tako je temeljem istraživanja Agencije provedenog diljem Europske unije u 2014. godini na temu *Nasilje nad ženama: Istraživanje na razini EU* svaka treća žena doživjela tjelesno ili seksualno nasilje tijekom svoje odrasle dobi, do 55% žena u EU bilo je izloženo spolnom uznemiravanju, počinitelj 32% svih žrtava u EU-u bio je hijerarhijski nadređena osoba, kolega ili klijent; 75% žena u kvalificiranim zanimanjima ili na rukovodećim položajima bilo je spolno uznemiravano; 61% žena zaposlenih u uslužnom sektoru bilo izloženo spolnom uznemiravanju, 20% mladih žena u dobi od 18 – 29 godina u EU je doživjelo uznemiravanje na internetu, svaka deseta žena bila je izložena spolnom uznemiravanju ili uhođenju uz pomoć novih tehnologija. Nadalje, jedna od tri djevojčice mlađe od 15 godina iskusila je tjelesno i/ili seksualno nasilje, jedna od dvije iskusila je seksualno uznemiravanje, jedna od dvadeset bila je žrtva silovanja dok je jedna od 5 bila žrtva uhođenja. Konačno 95% žrtava trgovanja ljudima koje su bile seksualno eksploatirane u Europskoj uniji bile su žene. Ovo istraživanje ukazalo je i na činjenicu da spolno uznemiravanje predstavlja veliki problem i u zemljama u kojima postoji visoka osviještenost o rodnoj ravnopravnosti. Prema projekciji Indeksa rodne ravnopravnosti za 2017. godinu Europskog instituta za ravnopravnost spolova postotak žena u Republici Hrvatskoj koje su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od 15. godine života iznosi 21%, dok je u EU zastupljeno sa 33%. To isto nasilje počinjeno od strane više vrsta počinitelja (sadašnji partner, bivši partner i/ili ne partner) iznosi 24,5% u Republici Hrvatskoj dok na razini EU iznosi 37,4%. Što se tiče seksualnog uznemiravanja postotak žena koje su doživjele seksualno uznemiravanje od strane bilo kojeg počinitelja u Republici Hrvatskoj iznosi 41%, a na razini EU iznosi 55%. Najnovije istraživanje FRA iz 2019. godine ukazuje da je 13% LGBTIQ+ osoba doživjelo fizičko ili/i seksualno nasilje zbog svog identiteta, što stavlja Republiku Hrvatsku visoko na listi EU članica po ovoj vrsti nasilja.

U temelju seksualnog nasilja nalazi se neravnopravnost žena i muškaraca, negativni stavovi prema ženama, diskriminacija, seksizam i mizoginija. To je ujedno razlog zašto je seksualno nasilje okruženo brojnim predrasudama i stereotipima, od kojih je većina usmjerena na prebacivanje odgovornosti s počinitelja na žrtvu, kao i na umanjivanje značaja i posljedica preživljenog nasilja. Seksualno nasilje često uključuje već od ranije postojeći odnos žrtve i

počinitelja, što može odvratiti pažnju nadležnih institucija od činjenica koje obilježavaju zločin. U većini slučajeva nema svjedoka, a zbog čestog odgađanja do prijave, najveći broj dokaza se gubi.

Seksualno nasilje se iznimno rijetko prijavljuje, tako da ga karakterizira visoka proporcija tamnih brojki. Prema brojnim svjetskim istraživanjima i procjenama na jedno prijavljeno silovanje dolazi između 15 i 20 neprijavljenih slučajeva, ovisno o vrsti seksualnog nasilja i počinitelju. Razlozi tako malog broja prijave uključuju nepovjerenje, stigmatizaciju, dugotrajan i težak proces dokazivanja te nedostatak nadležnih službi pomoći (Mamula, 2007.). Općenito, može se reći da postoje tri osnovne grupe razloga neprijavlivanja seksualnog nasilja koju obuhvaćaju psihološke razloge same osobe koja je preživjela seksualno nasilje, nedostatnu podršku žrtvama i strah od prijave i sudskog postupka (Mamula, 2005.). Još jedan od važnih razloga neprijavlivanja seksualnog nasilja postojanje je široko rasprostranjenih predrasuda o silovanju i seksualnom nasilju, koje se jasno vide u općeprihvaćenim stavovima u društvu, ogledaju se u pričama, odnosu prema žrtvama. Takve predrasude minimaliziraju ozbiljnost preživljenog nasilja i odgovornost počinitelja. Utječu na to kako se osjeća osoba koja je preživjela seksualno nasilje, smanjuje njezina očekivanja da će joj itko pomoći ili spremnost da nekome otkrije priču i/ili prijavi nasilje.

Većina žrtava seksualnog nasilja nikad ne prijavi preživljeno nasilje, niti neposredno, niti s odgodom. Između 55% i 69% osoba koje su preživjele seksualno nasilje kao djeca, nije to tada povjerilo nikome (London i sur., 2008.). Čak 91% žena koje su doživjele silovanje nisu to nikome rekle kada im se nasilje dogodilo, osobito ga nisu prijavile (Kelly, 2001.). Istraživanje u Hrvatskoj pokazuje da 95% žena nije prijavilo pokušaj silovanja i/ili silovanje (Mamula, 2006.). Prema podacima Indeksa rodne ravnopravnosti Europskog instituta za ravnopravnost spolova za 2017. godinu u Republici Hrvatskoj udio žena koje su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje u posljednjih 12 mjeseci i nisu to nikome prijavile iznosi 15,1%, dok u EU iznosi 13,4%. Sve to stvara dojam kako se radi o obliku nasilja koje se događa rijetko, što utječe ne samo na opću klimu u društvu, nego i na rad nadležnih tijela i institucija, kao i na nedostatak sustavnih preventivskih programa protiv seksualnog nasilja za djecu i mlade. Tako nastaje začarani krug: žrtve ne vjeruju da će dobiti pomoć i podršku, boje se težine i dugotrajnosti postupka nakon prijave, ne znaju kamo se obratiti za pomoć, pa samim tim ne prijavljuju (Mamula, 2020.).

Posljedice seksualnog nasilja su velike i dalekosežne, prvenstveno za žrtve, a zatim i za društvo u cjelini. Stoga ih je veoma važno osvijestiti te govoriti o njima i u kontekstu nacionalnih politika. Posljedice za žrtve se mogu podijeliti na psihičke i fizičke. Također jedna od najgorih posljedica seksualnog nasilja može biti smrt uzrokovana ubojstvom, samoubojstvom, infekcijom HIV-a ili čak „ubojstvom iz časti“. Jedna od čestih psihičkih posljedica seksualnog nasilja je post-traumatski tresni poremećaj ili sindrom traume silovanja. Međutim, posljedice seksualnog nasilja se prelijevaju i na društvo u cjelini. Istraživanje pod nazivom *Lifetime Economic Burden of Rape Among U.S. Adults* (objavljeno u *American Journal of Preventive Medicine*) koje je 2016. godine provedeno u Sjedinjenim Američkim

Državama procijenilo je cjeloživotni trošak silovanja po žrtvi u SAD-u. Procijenjeni ekonomski teret stanovništva iznosi gotovo 3,1 bilijuna američkih dolara tijekom života žrtava. U ove troškove spadaju medicinski troškovi, gubici zbog pada produktivnosti, troškovi kaznenog proгона te troškovi kao što su gubitak ili oštećenje imovine žrtve. Procjenjuje se da država snosi trošak u iznosi od 1 bilijun. (Peterson i sur. 2017.)

Problem o kojem se u zadnjih nekoliko godina počelo govoriti, ali je još uvijek nedovoljno prepoznat, je seksualno uznemiravanje i seksualno nasilje u sportu, koje se javlja kao tjelesno, emocionalno, od strane trenera ili vršnjaka. U javnim istupima sportaša, trenera i sportskih klubova do izražaja dolaze sportski uspjesi sportaša, dok se o seksualnom nasilju i seksualnom uznemiravanju vrlo malo govori. U cilju razvoja svijesti o postojanju seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja djece u sportu, Republika Hrvatska pridružila se 2019. godine provođenju inicijative Vijeća Europe *Start to talk*. Ovom inicijativom se poziva na djelovanje javnih vlasti i sportski pokret s ciljem zaustavljanja seksualnog nasilja nad djecom u sportu, a osim u Hrvatskoj, pokrenuta je i u Nizozemskoj, Finskoj, Velikoj Britaniji, Španjolskoj, Portugalu i Francuskoj. U okviru predmetne inicijative u Republici Hrvatskoj je pokrenuta Nacionalna kampanja protiv seksualnog nasilja nad djecom u sportu „Start to talk“ s ciljem približavanja ovog problema svim osobama koji rade u sustavu sporta, sportskim trenerima, stručnim djelatnicima u sportskim klubovima te roditeljima, djeci i mladima i osvještavanja šire javnosti o postojanju seksualnog nasilja u sportu i društvu. Slučajevi seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja odraslih sportaša i sportašica i nadalje predstavljaju tabu temu o kojoj se rijetko razgovara. Tek poneki medijski napisi izazovu kratkotrajan interes javnosti za ovu problematiku. Iako sportaši i sportašice često doživljavaju različite oblike nasilja, uključujući i seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje, od strane drugih sportaša i/ili trenera i nadređenih osoba o istom ne progovaraju obično uslijed straha od bojazni za svoju sportsku karijeru.

Službeni podaci u Hrvatskoj o broju prijavljenih slučajeva seksualnog nasilja policiji ukazuju kako se prosječno godišnje prijavi od 560 do 1000 kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.

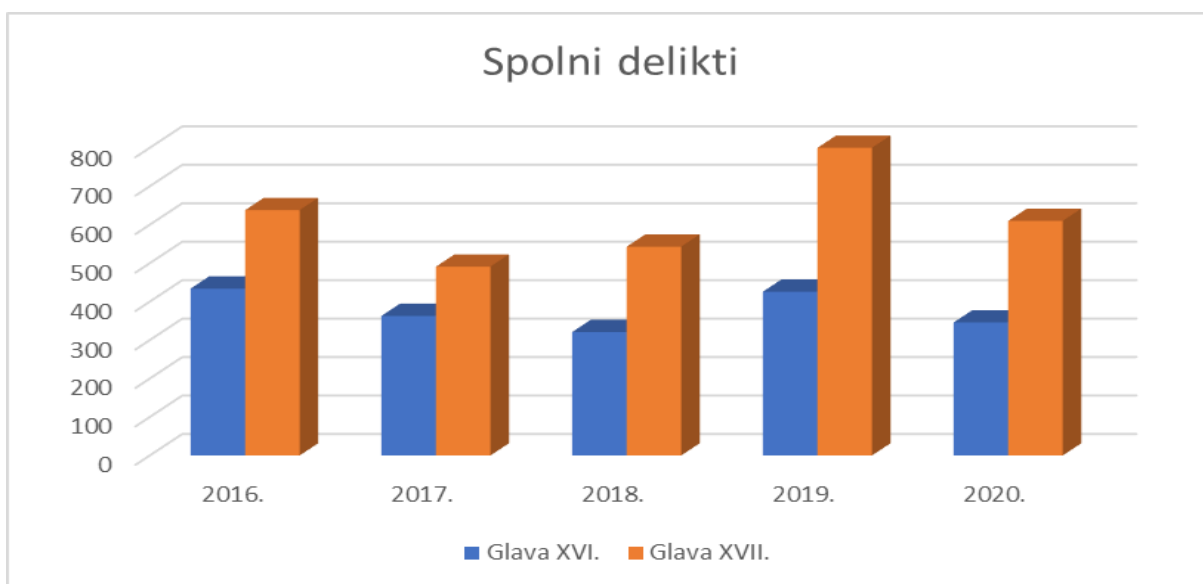
Prema raspoloživim statističkim podacima Ministarstva unutarnjih poslova najmanji broj prijave spolnih delikata zabilježen je u 2017. godini (855), a najveći u 2019. godini (1226). Tijekom 2021. godine, odnosno do zaključno listopada 2021. godine, zabilježeno je 1.087 spolnih delikata.

Graf br. 1 Ukupan broj spolnih delikata na godišnjoj razini

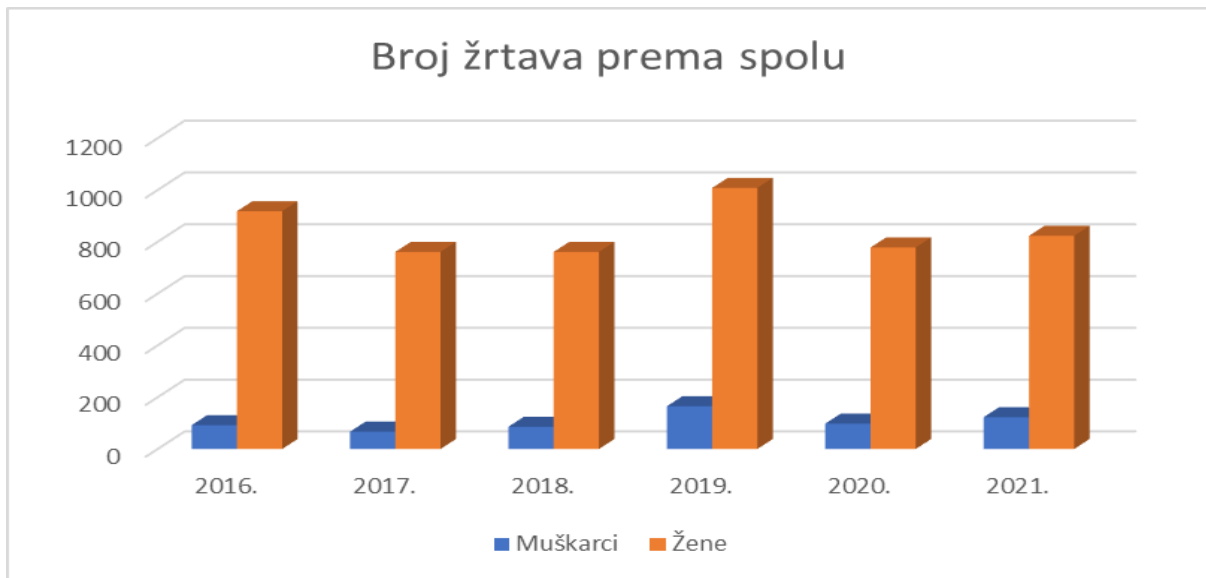
Nadalje, službene statistike Ministarstva unutarnjih poslova ukazuju na veći broj prijava za kaznena djela iz Glave XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta u odnosu na broj kaznenih djela iz Glave XVI. Kaznena djela protiv spolne slobode na godišnjoj razini.

Graf br. 2 Usporedba broja spolnih delikata iz Glave XVI. Kaznena djela protiv spolne slobode i Glave XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta

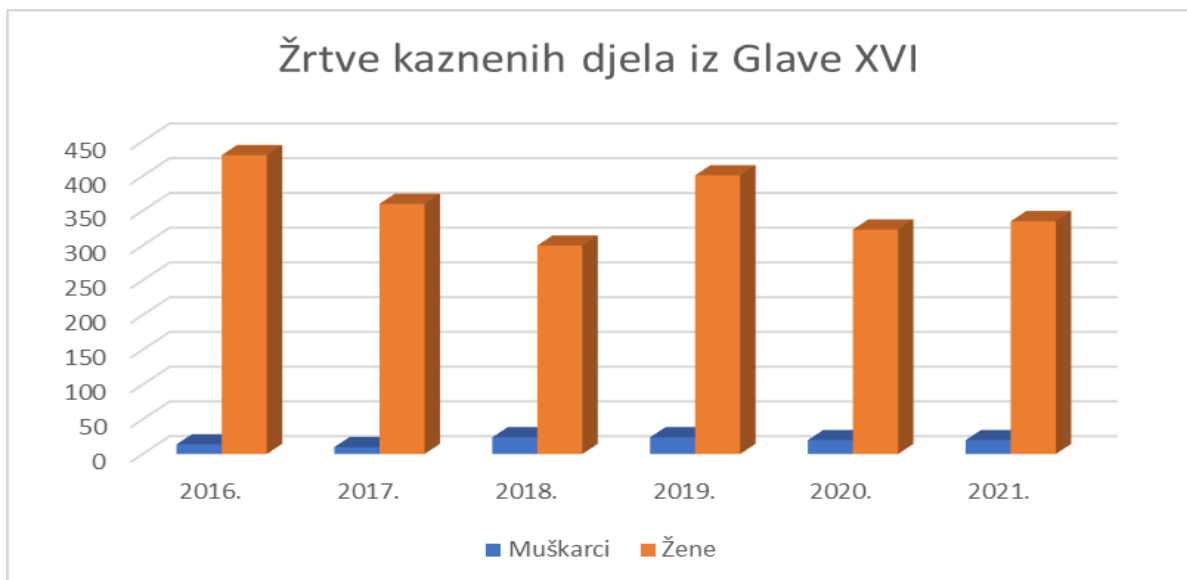

U odnosu na ukupan broj žrtava spolnih delikata statistike potvrđuju činjenicu kako su najčešće žrtve žene, a što je vidljivo iz donjih prikaza odnosno grafova br. 3 Ukupan broj žrtava spolnih delikata prema razvrstano prema spolu, br. 4 Žrtve kaznenih djela iz Glave XVI. te br. 5 Žrtve kaznenih djela iz Glave XVII.

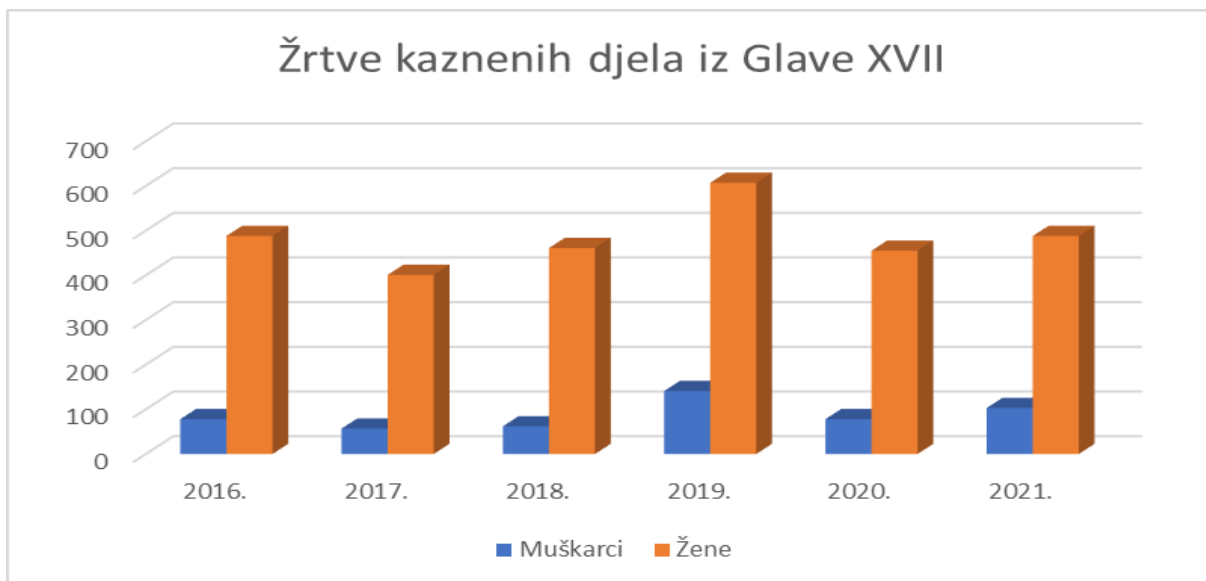
Graf br. 3 Ukupan broj žrtava spolnih delikata prema razvrstano prema spolu

Graf br. 4 Žrtve kaznenih djela protiv spolne slobode (Glava XVI. Kaznenog zakona)

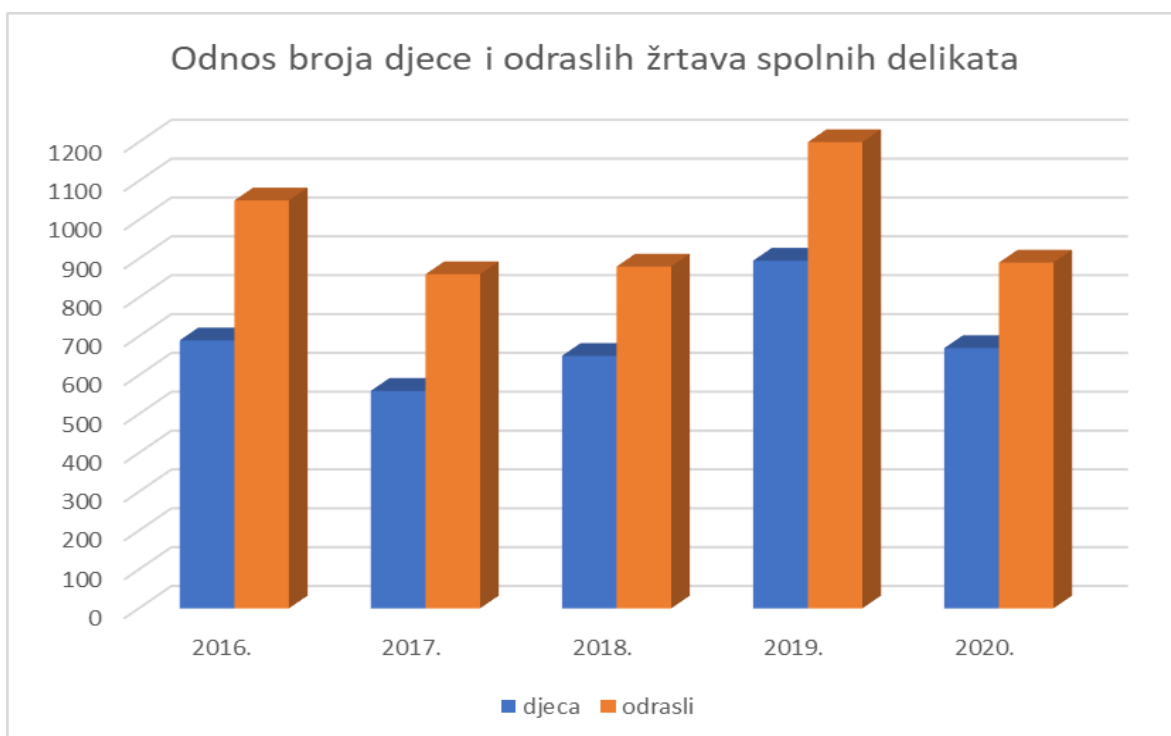

Graf br. 5 Žrtve kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (Glava XVII. Kaznenog zakona)

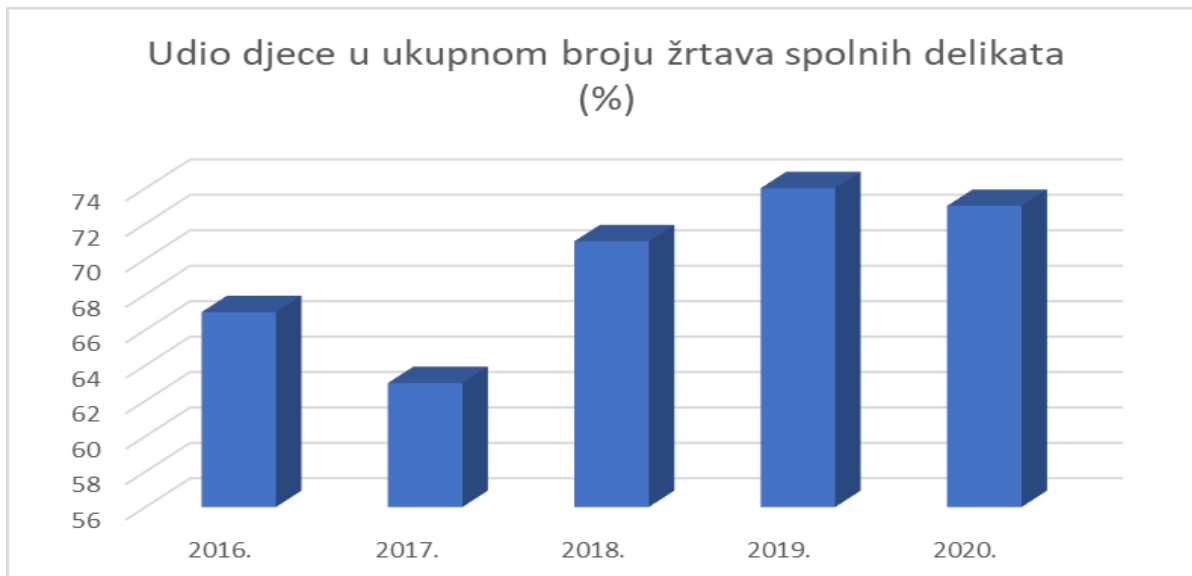

Posebno su zabrinjavajući podaci o udjelu djece žrtava spolnih delikata u ukupnom broju žrtava, što je prikazano na grafovima br. 6 i br. 7. Prema statistikama Ministarstva unutarnjih poslova udio djece oštećene spolnim deliktima u 2016. godini iznosi 66%, u 2017. godini 63% dok je 2018. godine zabilježen značajan porast te postotak iznosi visokih 71% u 2018. godini, 73% u 2019. godini te 72% u 2020. godini.

Graf br. 6 Prikaz broja djece i odraslih osoba žrtava spolnih delikata

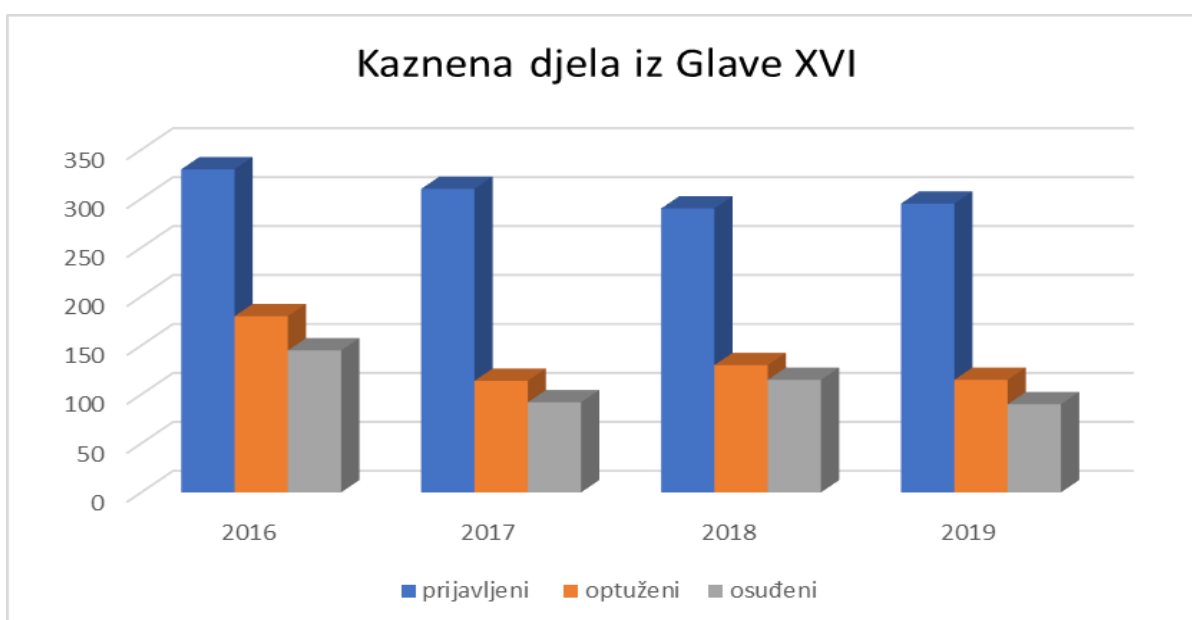

Graf br. 7. Udio djece u ukupnom broju žrtava spolnih delikata (%)

Analiza podataka Državnog zavoda za statistiku¹⁶ o punoljetnim počiniteljima kaznenih djela protiv spolne slobode i kaznenih djela protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta ukazuje na veći broj počinitelja kaznenih djela iz Glave XVI Kaznenog zakona. Grafovi br. 8 i br. 9 daju prikaz broja prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja kaznenih djela iz Glave XVI i Glave XVII Kaznenog zakona.

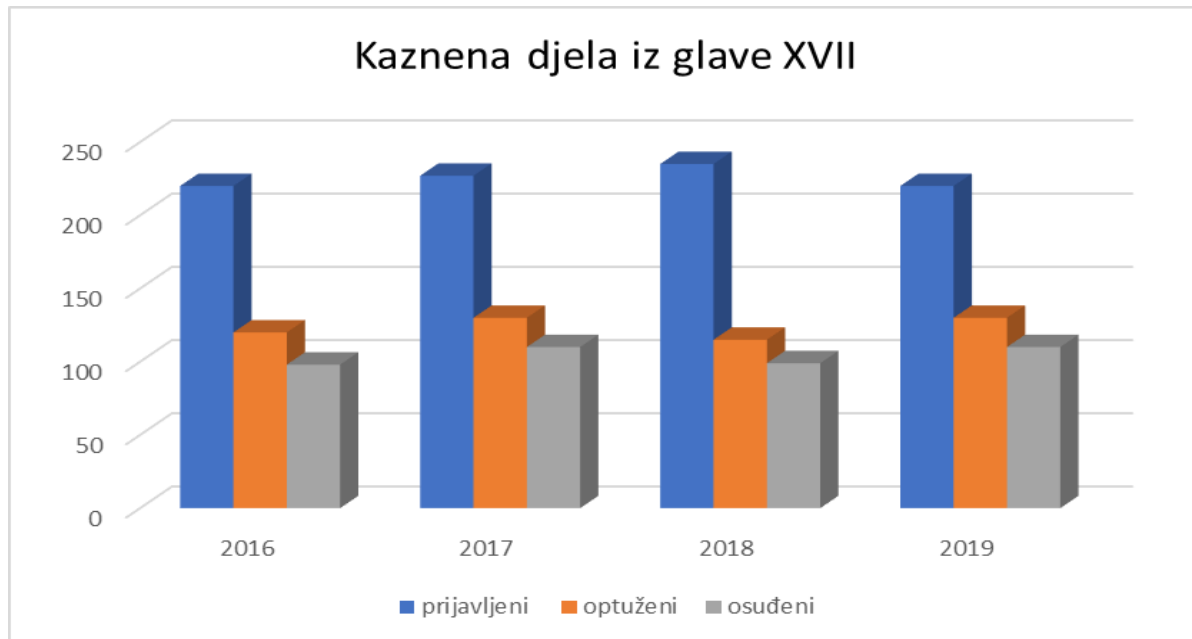
Graf br. 8 Broj prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja kaznenih djela iz Glave XVI

¹⁶ Statistička izvješća Državnog zavoda za statistiku o punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, www.dzs.hr

Graf br. 9 Broj prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja kaznenih djela iz Glave XVII

Prema prikazanim podacima najveći zabilježen broj prijavljenih počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode iz Glave XVI iznosi 312 (u 2016. godini) dok najviši broj prijavljenih počinitelja kaznenih djela protiv spolnog iskorištavanja i zlostavljanja djeteta iz glave XVII iznosi 230 (u 2018. godini).

Dubljom analizom dostupnih podataka te praćenjem počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode prema spolu potvrđuje se činjenica da je većina počinitelja ove vrste delikata muškog spola iako je zabilježen i određen broj počiniteljica, koji se u odnosu na ukupan broj poznatih počinitelja, u razdoblju od 2016. do 2019. godine, kreće u rasponu od 2,8% do najviše 3,5% (2016. g. – 3,5%, 2017.g. – 3,27%, 2018. g. – 2,8%, 2019. g. – 2,8%).

U odnosu na spolnu raspodjelu počinitelja kaznenih djela protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta za istaknuti je nešto veći broj počiniteljica ovih delikata u ukupnom broju poznatih počinitelja. U razdoblju od 2016. do 2019. godine ovaj se udio kreće u rasponu od 4,09% do najviše 6,7% (2016.g. – 5,68%, 2017. – 4,19%, 2018. g. – 6,7%, 2019. g. – 4,09%).

Nadalje, u odnosu na slučajeve seksualnog nasilja povezanog s ratom u Republici Hrvatskoj, za istaknuti je kako broj žrtava službeno nije poznat, budući da je većina počinitelja ratnog zločina počinjenog seksualnim zlostavljanjem i dalje nepoznata, pojedine žrtava su preminule, ili napustile zemlju. Prema sociološkim istraživanjem Programa Ujedinjenih naroda za razvoj u RH (UNDP) iz 2013. godine došlo se do procjene da bi se broj žrtava težih oblika seksualnog nasilja počinjenog u tom periodu u Hrvatskoj mogao kretati između 1500 i 2200.

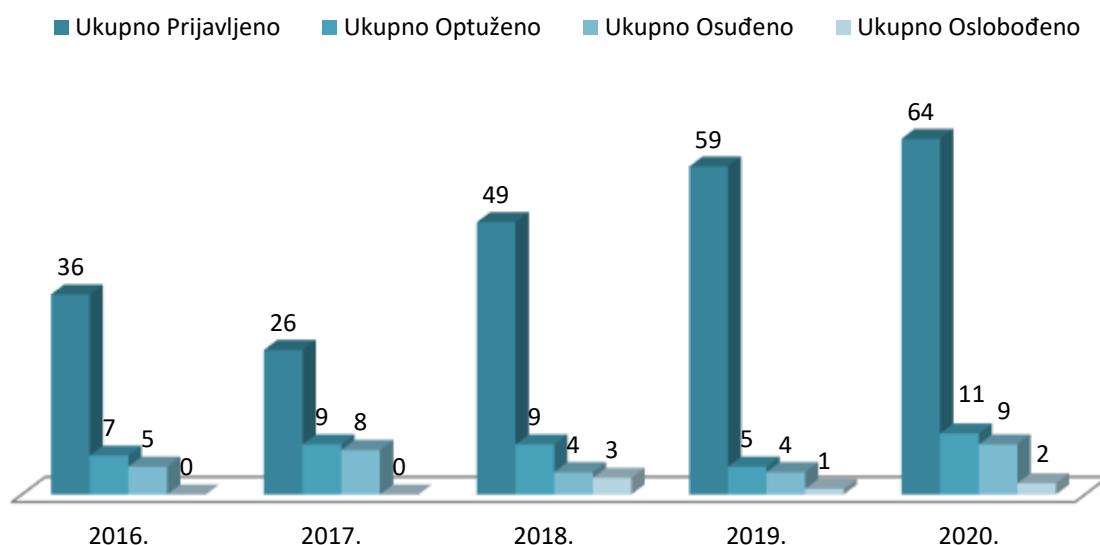
Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, neovisno tijelo za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova, u svojoj praksi rada na pritužbama građana/ki i praćenju problematike seksualnog nasilja kao rodno utemeljenog nasilja zabilježila je nekoliko negativnih trendova kada je u pitanju suzbijanje seksualnog nasilja,

Prema Izvješću o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu¹⁷ zabilježen je višegodišnji trend konstantnog rasta broja prijava slučajeva spolnog uznemiravanja, s tim da je značajan skok prijava uočen tijekom 2021. godine kada su putem različitih javnih platformi brojne žrtve javno progovorile o svojim iskustvima vezano uz spolno uznemiravanje i diskriminaciju temeljem spola, prijavivši svoje zlostavljajuće nadležnim institucijama. Prvi slučajevi zabilježeni su na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu, a zatim i na brojnim drugim visokim obrazovnim ustanovama i ostalim javnim institucijama prekoračujući broj prijava u odnosu na prethodne godine i za preko 100%.

Graf br. 10 Statistički pokazatelji kaznenog djela Spolno uznemiravanje

Statistički pokazatelji za kazneno djelo - Spolno uznemiravanje za razdoblje 2016. - 2020.

Izvori: MUP i Državni zavod za statistiku

Prema stajalištu Pravobraniteljice iznesenom u predmetnom Izvješću o radu ove javne inicijative posljedica su brojnih individualnih slučajeva u kojima nadležne institucije nisu pružile odgovarajuću zaštitu i podršku žrtvama, ili je izostala pravedna osuda i kazna za počinitelje, a na što donekle upućuju i statistički podaci iz gore navedenog grafa.

¹⁷ Dostupno na <https://www.prs.hr/cms/post/392>

Osim navedenog trenda povećanog broja pritužbi, Pravobraniteljica bilježi i negativan trend anonimnog prijavljivanja spolnog uznemiravanja. U Izvješću o radu za 2020. godinu istaknuto je kako većina žrtava nema povjerenja u sustav zaštite i učinkovitost progona te u pravednost i brzinu osude počinitelja pa pritužbe podnose anonimno ili ih u pojedinim slučajevima umjesto njih čak podnose treće osobe, anonimno prijavljujući ovu vrst prijestupa. Iako ne onemogućavaju progon počinitelja i kažnjavanje, takve anonimne pritužbe značajno ograničavaju postupanje te se mogu smatrati i znakom slabosti sustava da zaštiti žrtve i osudi počinitelje. Kod ovih prijestupa i dalje se radi o određenoj vrsti društvenog tabua o kojem žrtve najčešće nisu sklone govoriti neanonimno budući s jedne strane ne vjeruju da će ih sustav zaštititi, dok s druge primarno žele očuvati svoj posao i svoju privatnost uslijed straha za egzistenciju i straha zbog izlaganja poruzi, prijeziru i/ili izrugivanju.

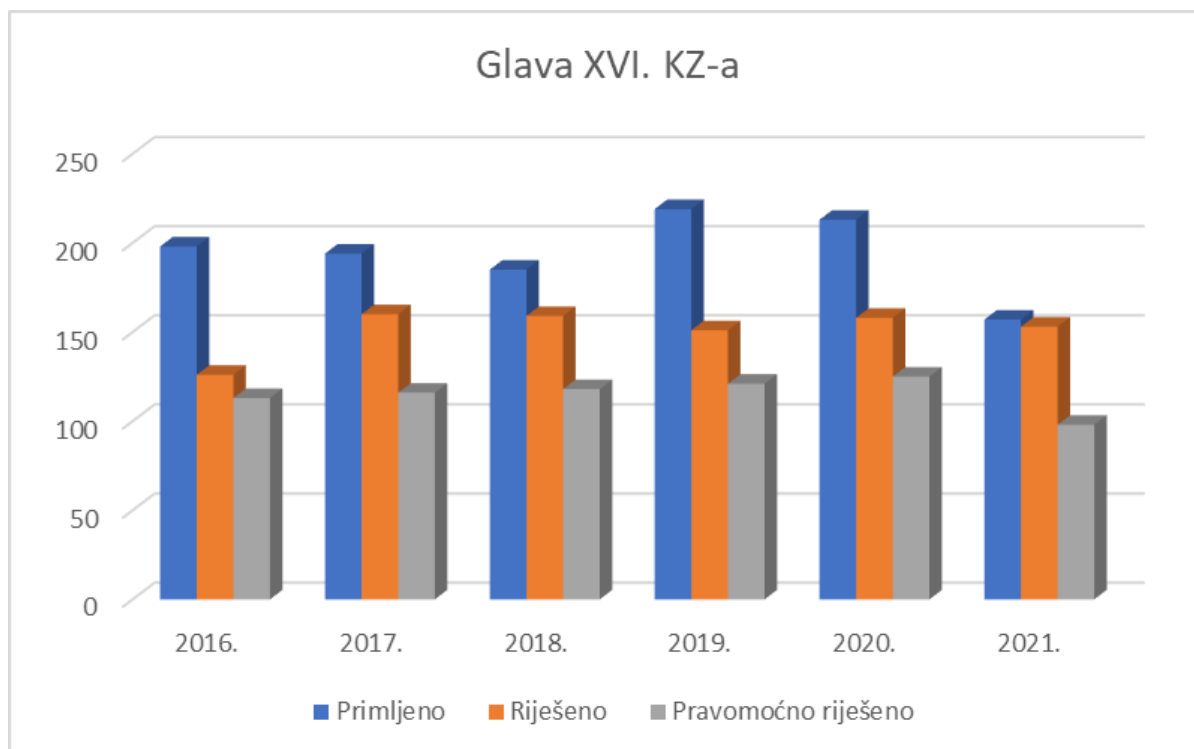
I kao treći negativan trend, Pravobraniteljica već godinama u svojim godišnjim izvješćima ističe da je zaštita od spolnog uznemiravanja te progon počinitelja ovih prijestupa u Republici Hrvatskoj reguliran neujednačeno, odnosno s više različitih zakona i propisa koji nisu međusobno usklađeni i dovoljno povezani, a izostaje i kvalitetna međuresorna suradnju tijela koja se bave suzbijanjem seksualnog nasilja i zaštitom žrtava.

Podaci Ministarstva pravosuđa i uprave sadrže pokazatelje o stanju i kretanju primljenih, riješenih i pravomoćno riješenih sudskih predmeta vezanih uz kaznena djela protiv spolne slobode i kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Raspoloživi podaci o primljenim, riješenim i pravomoćno riješenim¹⁸ predmetima vezanim uz kaznena djela protiv spolne slobode iz glave XVI. Kaznenog zakona i kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta iz glave XVII. Kaznenog zakona prikazani su u grafovima br. 11 i br. 12.

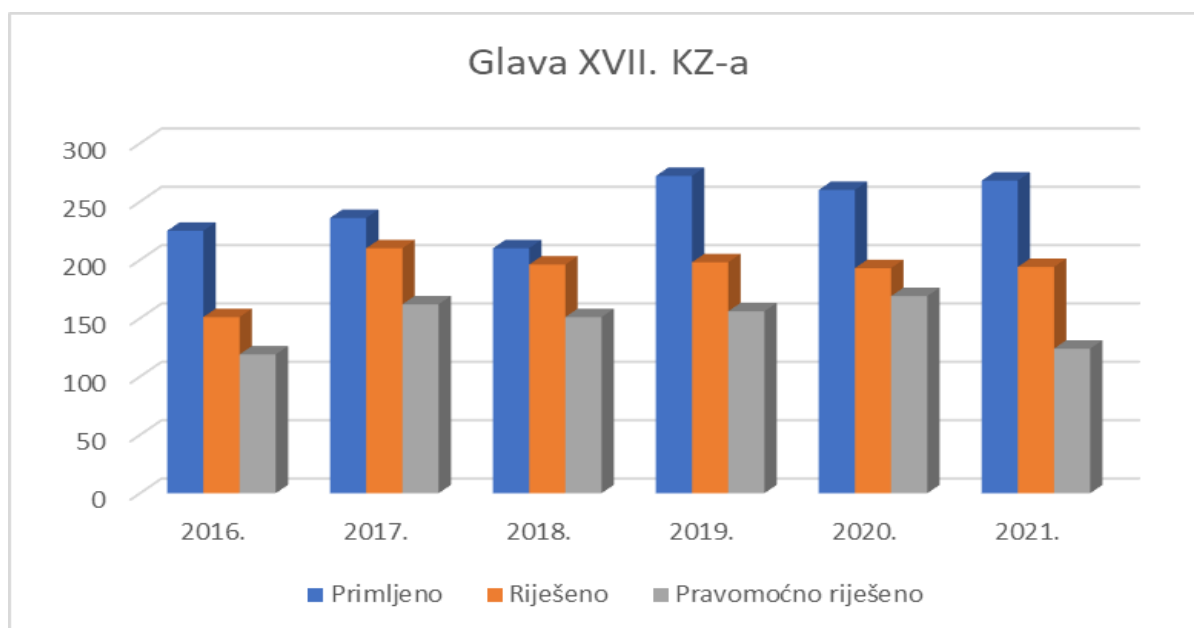
Graf br. 11 Primljeni, riješeni i pravomoćno riješeni sudski predmeti vezani uz kaznena djela protiv spolne slobode (Glava XVI. Kaznenog zakona)

---

¹⁸ Riješeni predmeti odnose se na predmete u kojima je odluka donesena u predmetnoj godini, dok se pravomoćno riješeni predmeti odnose na predmete u kojima je odluka kojom je predmet riješen postala pravomoćna u predmetnoj godini neovisno o tome koje je godine donesena.

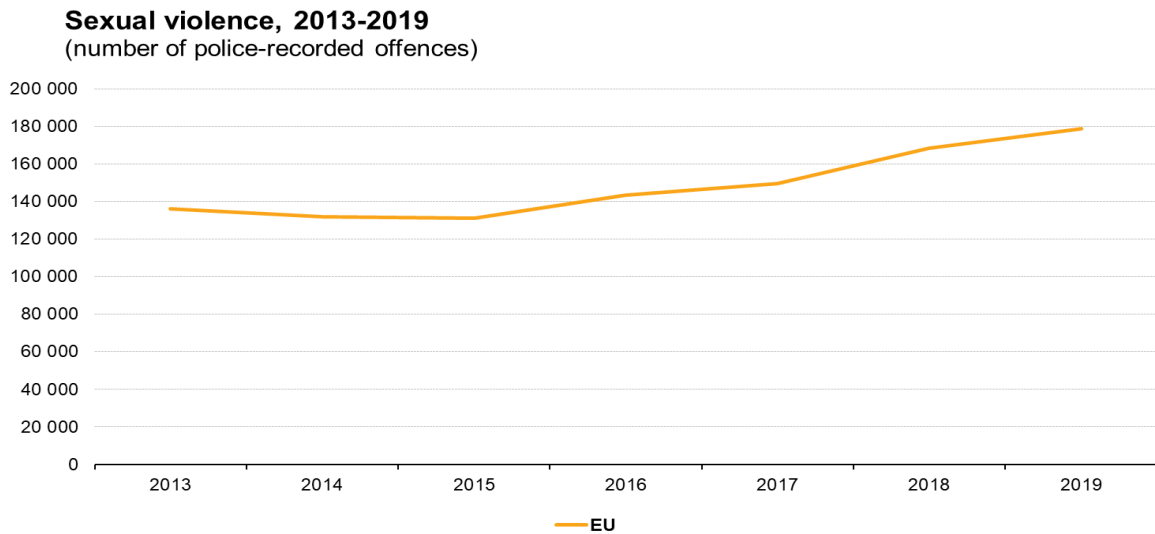
Graf br. 12 Primljeni, riješeni i pravomoćno riješeni sudski predmeti vezani uz kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (Glava XVII. Kaznenog zakona)

Relevantni podatci Eurostat-a, Statističkog ureda Europske unije, prikazuju statističke preglede seksualnih prijestupa i kriminalnih djela obrađene na više načina¹⁹. Iz priloženog

¹⁹ Eurostat, Intentional homicide and sexual offences by legal status and sex of the person involved - number and rate for the relevant sex group; Eurostat, Recorded offences by offence category - police data; Eurostat, Prisoners by offence category and sex - number and rate for the relevant sex group

grafičkog pregleda može se zaključiti kako je broj prekršaja evidentiranih od policije u porastu u razdoblju od 2013. do 2019. godine na području EU.

Source: Eurostat (crim_off_cat)

eurostat

Izvor: Eurostat²⁰

U nastavku tablično prikazana usporedba policijskih podataka Republike Hrvatske sa skupnim podacima država članica Europske unije, prema izvoru Eurostat²¹:

Evidentirana kaznena djela prema kategoriji - policijski podaci obuhvaćene godine: 2017., 2018. i 2019.			
	seksualno nasilje	silovanje	seksualni napad
EU			
2019.	178.512	60.350	107.271
2018.	168.443	54.613	102.773
2017.	149.475	48.413	90.601
RH			
2019.	858	472	351
2018.	589	297	244
2017.	495	246	230

²⁰ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Sexual_violence,_2013-2019_\(number_of_police-recorded_offences\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Sexual_violence,_2013-2019_(number_of_police-recorded_offences).png)

²¹ Eurostat, Recorded offences by offence category - police data, year 2019

Seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje ometa postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena, međutim u zadnjih nekoliko godina prepoznato je kao globalni problem. Kao pozitivne promjene u pristupu problemu nasilja nad ženama, posebice seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja ističu se javne kampanje na međunarodnom i lokalnom planu primjerice kampanje #MeToo, #Time'sUp, #NiUnaMenos, #nizamtražila, #pravdazadjevojčice, #nisisama. Kampanje ukazuju na činjenicu da se radi o globalnom problemu kojem je potreban sustavan pristup, poticanje žrtava na prijavu seksualnog nasilja te traženje i osiguravanje nužno potrebne pomoći.

Na međunarodnoj razini, provedeno je niz aktivnosti u cilju suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja od donošenja rezolucija i konvencija do provođenja drugih aktivnosti. Tako je u ožujku 2017. godine Komisija UN-a za položaj žena donijela prvu rezoluciju o sprječavanju i uklanjanju seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu. U lipnju 2019. godine Međunarodna organizacija rada usvojila je novu Konvenciju br.190 o uklanjanju nasilja i uznemiravanja u svijetu rada, koja izričito uključuje seksualno uznemiravanje, te Preporuku br. 206 o sprečavanju nasilja i uznemiravanja u svijetu rada. Nadalje, u siječnju 2021. godine Izvršni odbor Svjetske zdravstvene organizacije odobrio je Rezoluciju o sprječavanju seksualnog iskorištavanja, zlostavljanja i uznemiravanja. Ujedno, Glavni tajnik UN-a poduzeo je niz mjera kako bi podržao pristup nulte tolerancije seksualnom uznemiravanju u cijelom UN-u te su izvršni odbori UN-a započeli stvarati ili unaprjeđivati svoje interne politike i mehanizme za sprječavanje seksualnog uznemiravanja.

U Republici Hrvatskoj od kraja 1990-ih bilježimo određene pozitivne pomake u suzbijanju seksualnog nasilja kao što su otvaranje servisa za pomoć i podršku žrtvama (Centra za žrtve seksualnog nasilja - za sad jednog); promjene zakonodavstva (Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku); razvoj mehanizama za rodnu ravnopravnost; razvoj Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja; provođenje prvih specijaliziranih programa izobrazbe za relevantne struke, osvještavanje javnosti putem javnih kampanja, razvoj programa prevencije; provođenje prvih istraživanja. Unatoč svemu navedenom predstoje još brojni nužni koraci.

U Republici Hrvatskoj zasad postoji mali broj istraživanja na reprezentativnim uzorcima o prevalenciji seksualnog nasilja te drugim ključnim temama ovog područja. Jedno od istraživanja u području svijeta rada, odnosno seksualnom uznemiravanju na radnom mjestu provedeno je Republici Hrvatskoj tijekom studenoga i prosinca 2020. godine i čini dio projekta *Frida – projekt protiv spolnog uznemiravanja na radnome mjestu*. Prema rezultatima istraživanja 71,36% ispitanika/ica odgovorilo je da su tijekom dosadašnjeg radnog vijeka doživjeli spolno uznemiravanje na radnome mjestu, a udio žena u iznosi visokih 73,36% (Bonacci Skenderović, 2021.). Nadalje, u sklopu projekta „Prema sprečavanju i iskorjenjivanju nasilja i uznemiravanja na radnim mjestima u Hrvatskoj“ Nezavisni cestarski sindikat u partnerstvu s Nezavisnim hrvatskim sindikatom i Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova proveo je istraživanje o nasilju i uznemiravanju na radnom mjestu. Rezultati podataka, prikupljenih u razdoblju od svibnja do srpnja 2021. godine, ukazuju na

činjenicu da su zaposlenici uključeni u ispitivanje u najvećem broju zaposlenici (72%) te srednja upravljačka razina (16,4%). Iskustvo fizičkog nasilja na radnom mjestu češće doživljavaju muškarci (1,7%) u odnosu na žene (0,8%), dok zlostavljanje/uznemiravanje i mobing više doživljavaju žene (36,6%) u odnosu na muškarce (26,2%) isto kao i seksualno uznemiravanje koje je doživjelo 7,9% ispitanica i 1,1% ispitanika. U odnosu na dob ispitanica izloženom seksualnom uznemiravanju najveći broj njih je u dobi do 35 godina (7,5%) dok je nešto manji broj u dobi od 36 do 50 godina (4,9%). Prosjek na indeksu intenziteta izloženosti nasilja pokazuje da su žene statistički značajno izloženije nasilju (17,7) u odnosu na muškarce (15,3). Ujedno, najveći postotak ispitanika nasilje je doživio od nadređene osobe (74,9%) te nisu podnijeli prijavu za proživljeno nasilje ili uznemiravanje (90,9%) u najvećem broju zbog nedostatka povjerenja u sustav prijavljivanja (Rodik i Ostojić, 2021). Ujedno, tijekom 2020. godine udruga PaRiter iz Rijeke je provela kampanju #ženeujavnomprostoru te je pokrenut Portal Bitna.si. Cilj je bio prikupiti iskustva žena svih dobi, o fizičkom, verbalnom i seksualnom uznemiravanju kojega doživljavaju u javnom prostoru. Analiza prikupljenih iskustava pokazala je kako žene svakodnevno doživljavaju neke od oblika uličnog seksualnog uznemiravanja koje idu u kontinuumu od verbalnog uznemiravanja do fizičkog nasilja (Matić Benčić, 2020).

Budući da je Republika Hrvatska ratificirala *Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja* (poznatu i kao Lanzarote konvencija) i *Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* (poznatu i kao Istanbulska konvencija), sustavni i strukturalni pomoci predstavljaju izazov u daljnjem radu na suzbijanju seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja.

Uzevši u obzir sve navedeno ukazuje se na potrebu razvoja novog nacionalnog dokumenta kojem je cilj potaknuti razvoj sustava prevencije, sustava pomoći i potpore žrtvama nasilja, pomoći počinitelju u promjeni njegova ponašanja te zakonodavne aktivnosti radi učinkovitijeg normiranja ovog područja te bolje zaštite žrtve.

3. CILJ NACIONALNOG DOKUMENTA

Osnovni cilj Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja je na jednom mjestu objediniti sve segmente ovog problema i sve ključne korake u suzbijanju seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. Nužno je definirati nositelje te jasne, mjerljive i provedive mjere nacionalnog dokumenta te utvrditi obaveze i odgovornosti svih ključnih dionika društva i planirati odgovarajuća financijska sredstva.

4. VIZIJA I MISIJA

VIZIJA

Republika Hrvatska je 2027. godine socijalno uključiva država u kojoj se poštuju ljudska prava svih osoba i u kojoj se građani i građanke osjećaju sigurno i zaštićeno od bilo kojeg oblika seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te ravnopravno sudjeluju u životu zajednice.

MISIJA

Sustavan i sveobuhvatan rad na prevenciji seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, razvoj i provedba programa izobrazbe za struke koje rade s djecom i odraslim osobama koje su preživjele seksualno nasilje i seksualno uznemiravanje, unaprjeđenje zaštite djece i odraslih osoba koje su preživjele seksualno nasilje, sustavan razvoj javnih politika i izmjena i/ili usklađivanje zakonodavstva te rad s počiniteljima seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja.

5. KLJUČNA PODRUČJA INTERVENCIJE

Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine obuhvaća 5 ključnih komponenti:

- Razvoj prevencije
- Obrazovanje stručnjaka koji rade sa žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja
- Zaštita i podrška žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja
- Rad s počiniteljima seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja
- Razvoj javnih politika i izmjena zakonodavstva.

5.1. Razvoj prevencije

U Republici Hrvatskoj teme prevencije seksualnog nasilja nad djecom i mladima obrađuju se u okviru pojedinih nastavnih planova i programa, primjerice, Kurikuluma međupredmetne teme Zdravlje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj (Narodne novine, br. 10/2019) koji uključuje teme prevencije nasilničkog ponašanja, spolne/rodne ravnopravnosti i manjom mjerom temu nasilja u obitelji te u okviru *Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj* u okviru kojeg se uči se prepoznati i spriječiti sve vrste nasilja. Teme nasilja također se provode u okviru nekih drugih programa („Zdrav za 5“) ili projekata (*Prevencija nasilja u mladenačkim vezama, CAP i TeenCAP*) koje iniciraju i/ili provode međunarodne organizacije (UNICEF Hrvatska) ili organizacije civilnog društva (CESI, Korak po korak, Ženska soba te Hrabri telefon). Osnovni ciljevi tih programa/projekata su podizanje svijesti i informiranje djece o različitim oblicima nasilja. Međutim, prema dostupnim podacima, najčešće su pokrivena teme vršnjačkog i elektroničkog nasilja.

Također, važno je istaknuti da iako se u odgojno - obrazovnim ustanovama provode školski preventivni programi (razrađeni u školskom kurikulumu i godišnjem planu i programu rada

škole), škole same odabiru programe, u skladu s procjenom svojih specifičnosti i potreba. Pri tome teme koje su manje prepoznate ili još uvijek obavijene određenom razinom tabua, kao što je seksualno nasilje, ne odabiru se često.

U 2019. godini organizacija civilnog društva Ženska soba – Centar za seksualna prava razvila je, verificirala, implementirala i evaluirala *SNEP program* (Seksualno nasilje – edukacija i prevencija) namijenjen učenicima/cama srednjih škola, koji je razvijen na temelju utvrđenih potreba u radu s djecom i mladima, kulturalno je specifičan i svojim metodama prilagođen mladima te sadrži brojne audio-vizualne materijale. U tijeku je proces razvoja programa prevencije prilagođenog za više razrede osnovnih škola program *SNEP Kids* namijenjen učenicima od 5. do 8. razreda.

U svijetu modernih tehnologija primijećena je i pojava relativno novog oblika spolnog uznemiravanja ili spolnog zlostavljanja koji se događa putem interneta odnosno online. Posebno su zabrinjavajući slučajevi komunikacije djece s nepozantim osobama na internetu, što vrlo često predstavlja platformu za nasilje nad djecom i/ili mladima. Također, problem predstavljaju i slučajevi tzv. *sexting* – razmjena ili slanje provokativnih ili seksualno eksplicitnih slika te *sextortion* - seksualna ucjena u kojoj se seksualne informacije ili slike koriste za iznuđivanje seksualnih usluga i/ili novca od žrtve, a koje mogu izazvati velike psihičke posljedice kod žrtve bez obzira na dob, uključujući i samoubojstvo kao najteži oblik.

Temeljem višegodišnjeg izravnog rada s djecom i mladima na prevenciji seksualnog nasilja, djelatnice Ženske sobe – Centra za seksualna prava uočile su postojanje određenih problema u ovom području, primjerice tema seksualnog nasilja nad djecom i mladima je još uvijek tabu u našem društvu i rijetko se otvara. Djeca nemaju dovoljno informacija i znanja o problemu seksualnog nasilja, pogotovo o nekim specifičnim oblicima (primjerice seksualno nasilje u obitelji), kao niti o mogućnosti i mehanizmima zaštite i podrške. Među djecom i mladima zamjetna je visoka razina predrasuda kako prema samom seksualnom nasilju, tako i prema žrtvama, koje se optužuje za preživljeno nasilje, a što proizlazi iz duboko ukorijenjenih rodni predrasuda. U okviru sustava postoje formalni mehanizmi zaštite i podrške (zakoni, protokoli, strategije) te se u predstojećem vremenu očekuje njihova dosljedna primjena.

Kao pozitivan primjer u dijelu senzibilizacije za potrebe i prava žrtava seksualnog nasilja te razvoj svijesti o rodnoj ravnopravnosti i jednakosti svih ističu se konkretne aktivnosti koje su poduzela pojedina visoka učilišta, primjerice Akademija dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Ista je, nakon što je društvena kampanja #nisam tražila aktivirala veću medijsku, a samim tim i društvenu vidljivost problema, kao i određeni broj prijavi seksualnog uznemiravanja, tijekom ljetnog semestra akademske godine 2020./2021. provela program pod nazivom *Nismo tražile – za ravnopravnost, protiv uznemiravanja*. Program je studentima i nastavničkom osoblju pružio priliku za bolje upoznavanje s tematikom seksualnog nasilja i rodne ravnopravnosti. Glavna ideja programa je osnaživanje svih sudionica i sudionika obrazovnog procesa kroz stjecanje znanja o raznim aspektima ovog problema s ciljem prevencije potencijalnih novih slučajeva uznemiravanja u budućnosti.

Slijedom navedenoga nadležno Ministarstvo znanosti i obrazovanja jasno je istaknulo svoju čvrstu opredijeljenost za nultu stopu tolerancije prema bilo kojem obliku nasilja u visokoobrazovnim institucijama te zalaganje za osiguravanje poticajnog i sigurnog akademskog ozračja za sve sudionike obrazovnog procesa. Sukladno navedenom, a nakon prvih informacija o sumnjama da se na visokim učilištima događaju slučajevi spolnog ili drugog uznemiravanja, žurno je reagiralo te je 22. siječnja 2021. godine dopisom zatražilo od Rektorskog zbora Republike Hrvatske i Vijeća veleučilišta i visokih škola da u skladu s autonomijom sveučilišta i akademskom samoupravom, na senatima sveučilišta te u sklopu rada Vijeća veleučilišta i visokih škola poduzmu sve potrebne mjere i donesu odluke koje će omogućiti prevenciju i borbu protiv bilo kojeg oblika diskriminacije, zlostavljanja ili neprimjerenog ponašanja uspostavljanjem odgovarajućih i učinkovitih mehanizama zaštite studentica i studenata, nastavnica i nastavnika.

Rektorski zbor Republike Hrvatske donio je, te nadležnom Ministarstvu dostavio, zaključke kojima se rektori obvezuju da će poticati kontinuirano unapređenje sustava za zaštitu studenata i djelatnika od svih oblika zlostavljanja, diskriminacije i uznemiravanja i uložiti dodatne napore kako bi kroz učinkovite mehanizme i procedure postupanja prevenirali pojave svih oblika neetičnog ponašanja. Rektorski zbor oštro je osudio sve oblike zlostavljanja, diskriminacije, nasilja ili bilo kakvog nepoželjnog ponašanja i uznemiravanja u akademskoj zajednici i društvu u cjelini. Naglašeno je kako su javna sveučilišta Republike Hrvatske svojim aktima propisala etičke norme svojega djelovanja te osnovala povjerenstva koja ih provode s ciljem sprječavanja pojava neetičnog ponašanja.

Nadalje, Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora je na tematskoj sjednici triju saborskih odbora, dana 12. veljače 2021. godine, povodom aktualnih slučajeva spolnog uznemiravanja na nekoliko visokih učilišta u Republici Hrvatskoj i na Hrvatskoj radioteleviziji donio Preporuke za jasnije definiranje protokola o postupanju u slučaju spolnog uznemiravanja te za prilagodbu zakonodavnog okvira u smjeru jasnijeg i kvalitetnijeg sankcioniranja spolnog uznemiravanja. Preporuka broj 2. upućena je visokim učilištima s ciljem ustanovljavanja jasnog protokola postupanja u slučaju spolnog uznemiravanja i pravodobnog informiranja studenata o proceduri prijavljivanja spolnog uznemiravanja i seksualnog nasilja te zakonskim odredbama kojima se takvo nasilje sankcionira.

Slijedom ovih preporuka, nadležno Ministarstvo znanosti i obrazovanja je u svibnju 2021. godine od sveučilišta, veleučilišta i visokih škola zatražilo dostavu podataka o implementaciji Preporuka i poduzetim koracima u smjeru sankcioniranja spolnog uznemiravanja na visokim učilištima, odnosno podatke o tome što su visoka učilišta konkretno poduzela u vezi s traženim mjerama. Temeljem izvješća većine sveučilišta te Vijeća veleučilišta i visokih škola, vidljivo je da su doneseni dokumenti i poduzete mjere s ciljem definiranja protokola postupanja u slučaju spolnog uznemiravanja i pravodobnog informiranja studenata o proceduri prijavljivanja ovih djela. U tom smislu doneseni su etički kodeksi, akcijski planovi, protokoli o postupaju, smjernice za prevenciju i djelovanje u slučaju spolnog uznemiravanja, pravilnik o zaštiti dostojanstva studenata i drugi dokumenti.

5.2. Obrazovanje stručnjaka koji rade sa žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Stručne osobe različitih profila i iz različitih dijelova sustava od policije, centara za socijalnu skrb, zdravstvenog sustava, do pravosuđa i stručnih osoba iz zaštite mentalnog zdravlja rade sa žrtvama seksualnog nasilja. Prema dostupnim istraživanjima o satnici učenja o problemu seksualnog nasilja za vrijeme formalnog obrazovanja (Otročak, 2005.; B.a.B.E, 2007. i Slavikovski, 2018.) zamjetno je da je kod većine struka broj nastavnih sati koji uključuju ovu temu nizak (iako postoje značajne razlike među strukama), kao i da sami studenti/ce procjenjuju kako takvi sadržaji nisu dostatni. Pri tome je utvrđeno da što su studenti/ce različitih fakulteta imali veću mogućnost slušati o problemu seksualnog nasilja, to su imali stavove koji su manje opravdavali počinitelje i imali višu razinu empatije prema žrtvama.

Većina specijalističkih programa izobrazbe koje se provode po svom su glavnom prioritetu izborna tema, a po duljini trajanja su nedostatne i ne omogućavaju da dođe do svih potrebnih promjena, koje nisu samo usvajanje specifičnih znanja ili vještina, nego i do promjene stavova i razumijevanja specifičnosti problema seksualnog nasilja. U praksi, u okviru neformalnog obrazovanja, najveći broj programa izobrazbe o seksualnom nasilju, radu sa žrtvama i Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja provode organizacije civilnog društva, a od 2020. godine aktivno se uključilo i Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike kroz provođenje niza edukacija u tri modula pod nazivom „Prevencija nasilja nad ženama i nasilja u obitelji“, koje uključuju i temu *Specifičnosti u radu sa žrtvama seksualnog nasilja*, koje se provode u okviru EU projekta „Zaustavimo nasilje nad ženama i nasilje u obitelji – Za nasilje nema opravdanja“. Ženska soba godinama provodi specijalističke programe izobrazbe o radu sa žrtvama seksualnog nasilja, koje su ili multidisciplinarne ili namijenjene predstavnicima/cama različitih institucija ili pojedinim strukama primjerice psihijatrima/icama i psiholozima/injama, najčešće kroz dugotrajnije edukacije od 32 do 64 sata, što odgovara jednosemestralnim ili dvosemestralnim kolegijima na fakultetima te osigurava bar minimalno podizanje razine svijesti, znanja i vještina za rad na problemu. Hrabri telefon sustavno provodi programe izobrazbe volontera/ki – studenata/ica i stručnjaka/inja psihologije, socijalnog rada i edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta iz područja telefonskog i e-savjetovanja kao i grupnog rada s djecom, a koje uključuju prepoznavanje i simptomatologiju nasilja nad i među djecom te savjetodavni rad s njima. Do sada je na taj način educirano ali i uključeno u rad i senzibilizirano preko 1300 stručnjaka/inja mentalnog zdravlja.

U radu sa žrtvama seksualnog nasilja završavanje specijaliziranih edukacija o problemu seksualnog nasilja najčešće ovisi o vlastitoj motiviranosti i angažmanu pojedinaca. Također, prilikom provođenja edukacija koje pokrivaju i temu seksualnog nasilja, potrebno je uvesti jasne kriterije o načinu obrade teme te ključnim područjima. Nužno je provođenje kontrole kvalitete provedenih programa izobrazbe, propisivanje kriterija o izboru ključnih tema, kao i propisivanje uvjeta za osposobljene provoditelje takvih programa izobrazbe.

5.3. Zaštita i podrška žrtvama seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u odnosu na Republiku Hrvatsku na snagu je stupila 01. listopada 2018. godine. Činom njene ratifikacije iskazana je trajna namjera u cilju poduzimanja mjera usmjerenih promicanju ravnopravnosti žena i muškaraca i suzbijanja svih oblika diskriminacije i nasilja nad ženama uključujući i nasilje u obitelji te seksualno nasilje.

Slijedom zadanosti Konvencije jedna od obaveza je i osiguravanje geografski ravnomjerno rasprostranjene specijalizirane usluge potpore svakoj žrtvi izloženoj bilo kojem djelu nasilja obuhvaćenim Konvencijom te dovoljnog broja odgovarajući i lako dostupnih kriznih centara za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja. U Pojašnjavajućem izvješću istaknuto je kako se prema Završnom izvješću o aktivnostima Radne skupine Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući obiteljsko nasilje (EG-TFV (2009)6) preporučuje da jedan takav centar treba biti dostupan na 200 000 stanovnika uz uvjet zadovoljavanja geografske raširenosti (§ 142. Pojašnjavajućeg izvješća). U ovom trenutku, u Republici Hrvatskoj djeluje jedna takva organizacija civilnog društva (Ženska soba – Centar za seksualna prava, primarno za odrasle osobe koje su doživjele seksualno nasilje), te Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (koja pruža pomoć i potporu djeci) kao i Hrabri telefon kao često prvo mjesto na kojem se djeca i mladi žrtve seksualnog nasilja obrate za pomoć i podršku. Osim navedene organizacije i ustanove, u Hrvatskoj postoje i druge organizacije i ustanove koje rade sa žrtvama, ali nisu usko specijalizirane upravo za područje seksualnog nasilja. Stoga je nužno pokrenuti aktivnosti u cilju osiguravanja većeg broja specijaliziranih servisa, kako za odrasle žrtve, tako pogotovo i za djecu, vodeći računa o teritorijalnoj dostupnosti usluga, ali i o uvođenju kontrole minimalnih standarada i uvjeta za rad, kako bi žrtvama bila pružena pravodobna, učinkovita, multidisciplinarna podrška i pomoć.

Osim specijaliziranih servisa, koji pružaju vrlo široku pomoć i podršku žrtvama seksualnog nasilja (primjerice pratnja prilikom prijave nasilja nadležnim institucijama, pratnja u statusu osobe od povjerenja tijekom sudskog postupka, psihološko i pravno savjetovanje, psihoterapijski rad u svrhu prorade traumatskog iskustva, rad s bliskim osobama žrtve), važno je razumijevanje da u svakoj od nadležnih institucija postoji potreba za osiguravanjem pomoći i podrške žrtvama, što uključuje ne samo senzibiliziran pristup i potrebna znanja i vještine, nego i propisana jasna postupanja prema žrtvama. Još uvijek su prisutne situacije nedovoljno dostupnih usluga za rad za žrtvama seksualnog nasilja, posebice djecom žrtvama, u domovima zdravlja i bolnicama, a ginekolozi/ginje izvan Zagreba nemaju odgovarajuće instrumente za pregled djevojčica što dovodi do toga da se djevojčice šalju na pregled u Zagreb što može i vrlo često izaziva dodatnu traumatizaciju već ionako traumatiziranog djeteta žrtve seksualnog nasilja.

Uz sve navedene probleme, uočavaju se i problemi rada sa žrtvama iz marginaliziranih grupa. Tako je posebno osjetljivo područje rada s osobama s invaliditetom, pogotovo s intelektualnim oštećenjima, koje su preživjele seksualno nasilje. U istu grupu ulaze i žene koje su preživjele seksualno nasilje tijekom Domovinskog rata, migrantice, pripadnice

nacionalnih manjina, LGBTIQ+ osobe i druge. Rad s osobama koje dolaze iz marginaliziranih grupa zahtjeva posvećivanje dodatne pažnje i izobrazbe.

Dosadašnji brojni naponi u području pružanja zaštite i podrške žrtvama seksualnog nasilja, kako od strane nadležnih institucija i ustanova, tako i od strane organizacija civilnog društva ukazuju na potrebu bolje sinkronizacije i razmjene informacija o poduzetim aktivnostima. Ukazuje se na potrebu holističkog pristupa ovom problemu odnosno postojanje jednog jedinstvenog mjesta koje bi koordiniralo rad drugih ustanova i organizacija civilnog društva, te razvijalo standarde pružanja sveobuhvatne stručne pomoći za djecu i odrasle osobe koje su preživjele seksualno nasilje.

Uz sve navedeno, pogotovo u manjim sredinama, zamjetna je visoka stigmatizacija kako samog problema seksualnog nasilja, tako i žrtava pri čemu je to izraženo u medijski eksponiranim slučajevima.

5.4. Rad s počiniteljima seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Tretman počinitelja seksualnih delikata započinje prvom procjenom rizičnosti osobe za ponavljanje delikta, a odabir tretmana određuje se prema karakteristikama počinitelja koje uključuju sposobnosti, mentalne bolesti, poremećaje ličnosti, inteligenciju, kulturu, jezik i slično (Mužinić i Vukota, 2010).

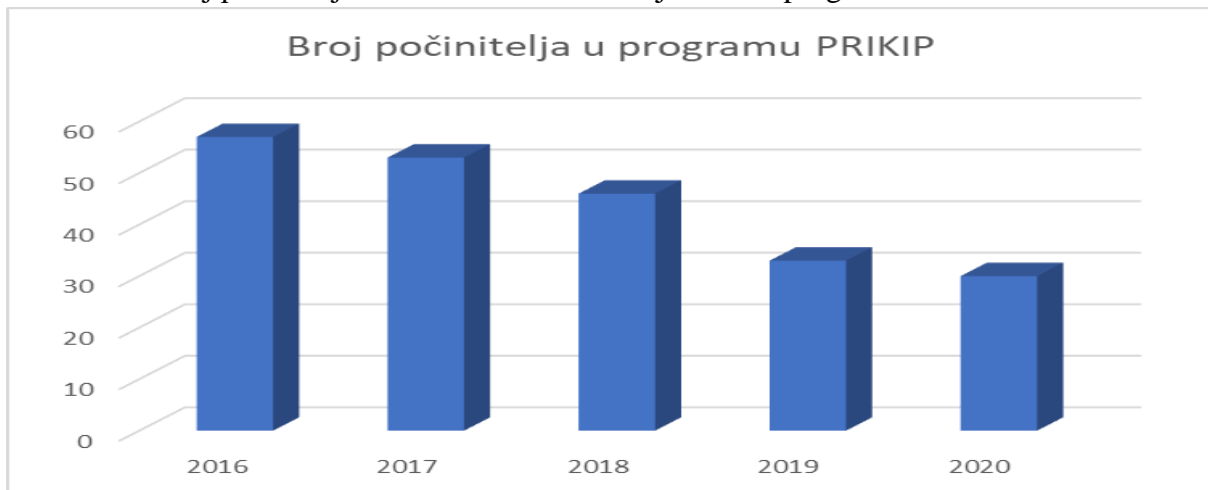
U Hrvatskoj je u proteklih 15 godina postojalo nekoliko inicijativa i pilot projekata za rad s počiniteljima seksualnog nasilja, najčešće organiziranih u okviru kaznionica i zatvora. U zatvorskom sustavu Republike Hrvatske program tretmana seksualnih delikvenata provodi se od 2005. godine, pod nazivom *Prevenција recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja* (u daljnjem tekstu: PRIKIP), sa svrhom smanjivanja rizika od ponovnog počinjenja kaznenih djela seksualne prirode, a primjenjuje se prema svim počiniteljima kaznenih djela seksualne prirode, neovisno je li žrtva dijete ili odrasla osoba. Metoda rada u tretmanu seksualnih počinitelja jest grupni rad baziran na psihoedukaciji te psihoterapijskim intervencijama iz područja kognitivno-bihevioralne terapije. Sastanci se odvijaju u malim zatvorenim grupama od 8 do najviše 12 zatvorenika, dinamikom jednom tjedno po 90 minuta tijekom 10 mjeseci, pri čemu su grupe heterogene tj. sastavljene od počinitelja različitih seksualnih delikata (silovanje, bludne radnje, spolni odnošaj s djetetom i dr.). Voditeljski par, u pravilu sastavljen od terapeutkinje i terapeuta, s počiniteljima kroz program intenzivno radi na promjeni stavova u vezi počinjenog seksualnog delikta, stjecanje uvida u neprihvatljivo ponašanje, razvoju empatije prema žrtvi, prepoznavanju utjecaja osjećaja na misli te posljedično na ponašanje koje je osnova za počinjenje djela, analizi događaja koji prethodi deliktu, pronalaženju rizičnih faktora za počinjenje djela, izradi strategija za izbjegavanje rizičnih faktora, kontroli agresivnog i impulzivnog ponašanja te planu prevencije recidiva. Cilj programa nije izliječiti devijantne seksualne nagone, već naučiti pojedinca kako da ih drži pod kontrolom i preuzme kontrolu nad svojim životom. PRIKIP se provodi kroz grupni rad za što uz organizacijske, postoji i čitav niz kliničkih razloga (boravak u grupi temelji se na interakciji s drugim ljudima, što potiče promjene kod pojedinca i mogućnost učenja jedni od

drugih, omogućeno je zajedničko donošenje odluka, rizik uspostavljanja ambivalentnog odnosa terapeuta s počiniteljem je manji, grupni procesi reflektiraju procese koji se događaju u društvu, a to omogućuje socijalno učenje i drugo).

Program PRIKIP provodi se u kaznionicama u Lepoglavi i Glini te u Zatvoru u Zagrebu obzirom da je samo u ovim kaznenim tijelima moguće formirati zatvorenu malu grupu zatvorenika kroz cijelo razdoblje provedbe programa. Za vrijeme boravka zatvorenika u Centru za dijagnostiku u Zagrebu, u koji se upućuju zatvorenici kojima je izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci i više, stručnjaci različitih specijalnosti obavljaju poslove psihosocijalne dijagnostike u svrhu izrade prijedloga pojedinačnog programa izvršavanja kazne zatvora kao i prijedloga o izboru vrste i tipa kaznenog tijela gdje će se nastaviti izvršavanje kazne zatvora. Pri davanju mišljenja o izboru vrste i tipa kaznenog tijela uzima se u obzir i vrsta kaznenog djela te se seksualni prijestupnici upućuju u kaznena tijela u kojima se provodi program PRIKIP. Međutim i u drugim kaznenim tijelima postoje educirani stručnjaci za provođenje posebnog programa PRIKIP, koji po procjeni primjenjuju elemente ovog programa u individualnom radu s počiniteljima kaznenih djela seksualne prirode.

Prema raspoloživim statističkim podacima u petogodišnjem razdoblju, od 2016. do 2020. godine, u program PRIKIP ukupno je bilo uključeno 209 počinitelja te su svi počinitelji muškog spola. Analizirajući kretanje statističkih podataka po godinama uočava se trend pada broja počinitelja seksualnih delikata uključenih u program PRIKIP, što je vidljivo na Grafu br. 13.

Graf br. 13 Broj počinitelja seksualnih delikata uključenih u program PRIKIP

Programe izobrazbe za provođenje programa PRIKIP ukupno je dosad završilo 20 službenika zatvorskog sustava, od kojih 15 još uvijek radi u kaznionicama i zatvorima, od kojih je 4 službenika muškog spola. Nadalje, završeno je provođenje programa izobrazbe za dodatnih 9 službenika zatvorskog sustava (od kojih je 2-oje muškog spola) i 6 službenica probacije.

Ujedno, u okviru Probacijske službe tijekom 2017. godine izobrazbu za provođenje tretmanskog programa namijenjenog počiniteljima seksualnih delikata koji se provodi grupno završilo je 15 službenika. U okviru projekta financiranog iz Europskog socijalnog fonda 2021.

godine Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet proveo je jednodnevnu edukaciju 35 probacijskih službenika na temu seksualnog nasilja i rada sa seksualnim prijestupnicima.

Ukazuje se na potrebu evaluacije postojećih programa rada s počiniteljima seksualnih delikata u okviru zatvorskog sustava i osiguranje provođenja novih programa, koji se nadovezuju na postojeće programe u okviru zatvorskog sustava i pripremaju počinitelje na resocijalizaciju te utječu na smanjenje recidivizma. Budući da se radi o specifičnoj grupi počinitelja, potrebno je istima pri završetku izdržavanja kazne zatvora osigurati nastavak supervizije i postpenalnu zaštitu (Bošnjak, T., 2018.).

Sigurnosna mjera obveznog psihosocijalnog tretmana izvršava se sukladno članku 70. Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21) i Pravilniku o izvršavanju psihosocijalnog tretmana izrečenog počinitelju kaznenog djela s obilježjem nasilja (Narodne novine, 103/18). Ovu mjeru sud će izreći počinitelju koji je počinio kazneno djelo s obilježjem nasilja, ako postoji opasnost da će počinuti isto ili slično djelo, a provodi se u ustanovi za izvršenje kazne zatvora, u zdravstvenoj ustanovi ili pravnoj ustanovi ili kod fizičke osobe specijalizirane za otklanjanje nasilničkog ponašanja. U cilju razvoja daljnjih programa rada s počiniteljima seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja te iznalaženja adekvatnih rješenja učinkovito bi bilo provesti analizu o broju ove sigurnosne mjere izrečene počiniteljima seksualnih delikata, evaluaciju učinkovitosti njene provedbe te analizu problema iz prakse oko mogućnosti i učinkovitosti provedbe.

Liječnici specijalisti sa velikim znanjem i iskustvom o seksualnim poremećajima, osim što rade tretmane smanjeno ubrojivih i neubrojivih počinitelja, rade i vještačenja u sudskim postupcima.

Samo liječenje počinitelja može se provoditi ambulantno, u dnevnoj bolnici ili se počinitelj upućuje na bolničko liječenje. Intenzitet ambulantnog liječenja određuje psihijatar - može biti intenzivnije ili manje intenzivno, ovisno o konkretnom slučaju. Dnevno bolničko liječenje uključuje svakodnevni boravak u psihijatrijskoj ustanovi u trajanju dužem od šest sati. Bolničko liječenje se uglavnom provodi u slučajevima visokog rizika od počinjenja kaznenog djela, u situaciji kada osoba predstavlja rizik po život ili zdravlje druge osobe, što je posljedica duševne bolesti.

Liječenje se može se provoditi i prisilno prema Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama („Narodne novine“, broj 76/14).

Kao kod počinitelja, liječenje i savjetovanje osoba koje strahuju od počinjenja nekog kaznenog djela vezanog uz seksualno nasilje, u pravilu je multidisciplinarno, što znači da će se provesti odgovarajuća psihologijska i druga potrebna obrada pacijenta. Nakon postavljene dijagnoze, osoba se može uputiti u visoko specifične programe liječenja, ovisno o vrsti poremećaja koji je u podlozi, za koji je poznato da povećava rizik od počinjenja kaznenih djela seksualnog i drugih oblika nasilja (poremećaj vezan uz alkohol, ovisnost o drogama, pedofilični poremećaj, mentalna retardacija i slično).

Kada je seksualno nasilje ili prijetnja/strah od nasilja odnosi na dijete, prilikom psihijatrijske obrade vrsta preporučenih mjera i liječenja bit će prilagođena riziku po dijete, uvažavajući psihičko stanje pacijenta. Osim toga, osobama iz djetetova okruženja može se ponuditi i

obiteljska terapija koja će uključivati rad s djetetom, jednim ili oba roditelja djeteta, ako se ne radi o roditelju već o drugoj osobi koja strahuje da bi mogla počinuti neko od djela seksualnog nasilja. Obiteljska se terapija može provoditi neovisno o vrsti liječenja koja se ponudi samoj osobi, odnosno može se provoditi kod ambulantnih, dnevno bolnički liječenih ili hospitaliziranih bolesnika. Liječenje će i u ovom slučaju biti prilagođeno psihološko/psihijatrijskoj smetnji, odnosno poremećaju iz koje proizlazi rizik od počinjenja djela (ovisnost o alkoholu, drugim sredstvima ovisnosti, itd.).

Tretman počinitelja djela počinjenih prema odraslima može se provoditi u bilo kojoj zdravstvenoj ustanovi u Republici Hrvatskoj, dok bi za rad s počiniteljima djela prema djeci bio potreban rad u ustanovama od strane visoko specijaliziranih stručnjaka. Tako postoje stručnjaci koji su završili odgovarajuće programe izobrazbe (seksualni terapeuti) koji su osposobljeni i za rad s ljudima s parafilicnim poremećajima, uključujući i pedofilični poremećaj. U Klinici za psihijatriju Vrapče postoji ambulanta za seksualne smetnje, koja radi s navedenim grupama pacijenata. Upravo po objavljenim znanstvenim podacima ove Klinike (doc. dr. Goran Arbanas i dr.²²), većina počinitelja seksualnih kaznenih djela nema psihijatrijske bolesti. Onih koji počine nasilje prema djeci, a kod kojih je dijagnosticiran pedofilični poremećaj je oko 15%, dok najveći broj ima dijagnosticiran antisocijalni i narcistični poremećaj ličnosti.

Iz struke dolaze prijedlozi da je mjere tretmana potrebno dobro osmisliti, po uzoru na neke zemlje u kojima je to kvalitetno postavljeno, te da bi svatko tko se bavi tretmanom počinitelja trebao imati bogato znanje o seksualnim poremećajima, prvenstveno parafilijama i poremećajima ličnosti za što bi morao proći odgovarajuće programe izobrazbe.

5.5. Razvoj javnih politika i izmjene zakonodavstva

Republika Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja koja ima podzakonski akt *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*, koji na jednom mjestu objedinjuje prava i obaveze svih relevantnih dijelova sustava koji rade izravno sa žrtvama seksualnog nasilja. Međutim, do sada nije postojao sveobuhvatni pristup problemu seksualnog nasilja niti dokument u kojem bi žrtve seksualnog nasilja bile u središtu interesa već su potrebe žrtava nasilja te mjere pružanja pomoći bile dio nekoliko propisa i strategija.

---

²² Vidjeti više u: Goran Arbanas, Paula Marinović, Nadica Buzina, Psychiatric and Forensic Differences Between

Men Charged with Sex Offences and Men Charged with Other Offences, Journal of Forensic Sciences, 2020 American Academy of Forensic Sciences, doi: 10.1111/1556-4029.14511;

Goran Arbanas, Paula Marinović, Nadica Buzina, Miroslav Goreta, Sex offenders in Croatia: Fifteen year later Psychiatria Danubina, 2019; Vol. 31, Suppl. 5, pp S826-S830, Medicina Academica Mostariensia, 2019; Vol. 7, No. 1-2, pp 104-108, Medicinska naklada - Zagreb, Croatia;

Goran Arbanas, Paula Marinović, Nadica Buzina, Psychiatric and Forensic Characteristics of Seks Offenders With Child and With Adult Victims, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, p 1–18, DOI: 10.1177/0306624X20944673;

Goran Arbanas, Tko liječi seksualne probleme u hrvatskom zdravstvenom sustavu?, Klinička bolnica Vrapče, Zagreb, Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Rijeka, Hrvatska, Soc. psihijat. Br. 47, 2019., p.102.-112.,

<https://doi.org/10.24869/spsih.2019.102>

Izmjenama i dopunama odredaba zakona kojima se propisuje područje suzbijanja seksualnog nasilja u proteklih je nekoliko godina učinjen značajan pomak s ciljem bolje i učinkovitije zaštite žrtava seksualnog nasilja. Ranije navedenim zakonima, Kaznenim zakonom, Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o suzbijanju diskriminacije propisuje se zabrana diskriminacije temeljena, među ostalim, na spolu. Svakako u zaštiti žrtava seksualnog nasilja prednjači *Kazneni zakon* koji u glavi XVI. definira kaznena djela protiv spolne slobode, a u glavi XVII. kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona* iz 2015. godine u hrvatsko zakonodavstvo su, među ostalim, prenesene odredbe *Direktive 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP* te su uzeti u obzir i standardi i obveze sadržani u *Istanbulskoj konvenciji*. Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2020. godine dogodile su se određene izmjene u Glavi XVI. s posebnim naglaskom na brisanje članka 152. Spolni odnošaj bez pristanka, dok je izmjenama i dopunama iz 2021. godine²³ uvedeno novo kazneno djelo Zloupotrebavanje snimke spolno eksplicitnog sadržaja (novi članak 144.a Kaznenog zakona) te je proširen katalog kaznenih djela propisanih u članku 81. stavku 2. Kaznenog zakona teškim kaznenim djelom spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta iz članka 166. stavka 2. Kaznenog zakona za koja kazneni progon ne zastarijeva. U odnosu na progon, u ovom dokumentu, potrebno je posebno istaknuti poboljšanje Kaznenog zakona iz 2021. godine, prema kojem se odustalo od progona po prijedlogu u svim slučajevima spolnog uznemiravanja, što do tada nije bio slučaj budući da su zakonske odredbe propisivale da se kazneno djelo spolnog uznemiravanja (čl. 156 st. 1 KZ-a) progoni po prijedlogu osim ako je bilo počinjeno prema osobi posebno ranjivoj po dobi, kada se progonilo po službenoj dužnosti. U svim ostalim slučajevima progon je bio onemogućen istekom tri mjeseca od kad je ovlaštena fizička ili pravna osoba saznala za kazneno djelo ili počinitelja.

Međutim, u Izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2020. godinu istaknuto je se da navedeni zakonodavno-pravni okvir ne nudi dovoljnu razinu zaštite žrtvama. Razlozi za to su višestruki, primjerice, većina zakona nije usklađena s Istanbulskom konvencijom u smislu punog poštivanja standarda učinkovite zaštite žrtava i priznanja rodne utemeljenosti ove vrste nasilja. Nadalje, više zakona i propisa sadrži istu ili vrlo sličnu definiciju spolnog uznemiravanja uz različite razine kažnjavanja i sankcioniranja štetnog ponašanja što stvara pravnu nesigurnost i ide na ruku počiniteljima, dok istovremeno neki zakoni ne sadrže definiciju spolnog uznemiravanja, a kvalificiraju ga kao kažnjivo ponašanje (primjerice Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji). Ujedno, u nekim zakonima nisu jasno određeni ovlašteni tužitelji (primjerice u Zakonu o ravnopravnosti spolova), slijedom čega u pojedinim slučajevima izostaje učinkovito i odvraćajuće sankcioniranje počinitelja. Disciplinsko i stegovno kažnjavanje počinitelja te zaštita žrtava od strane poslodavaca, bili oni iz privatnog ili državnog/javnog sektora, te posebice ukoliko se radi o visoko-obrazovnim institucijama i studentima/cama nije unificirano propisano te je praktički prepušteno svakom pojedinom poslodavcu da ovu štetnu radnju i kaznu za nju, kao i rokove te postupke zaštite žrtava propiše svojim internim aktima. I konačno, pravosudna praksa nije rodno osjetljiva,

---

²³ Narodne novine br. 84/21

suci i sutkinje nisu dovoljno educirani za provođenje ovih postupaka pa se posljedično zakone uglavnom tumači ili doslovno, odnosno gramatički, bez razumijevanja duha određenog normativnog rješenja ili bez osiguranja potrebne zaštite žrtve, tako da nije rijedak slučaj da predmeti završe u korist počinitelja.

Nadalje, prema stajalištu Pravobraniteljice u Izvješću o radu za 2020. godinu navedeni zakonodavni okvir i zaštita koju isti pruža žrtvama, blagonaklon je prema počiniteljima, kako u smislu zapriječenih kazni, tako i u smislu tumačenja zakonskih definicija, učinkovitosti zaštite i brzine postupanja. Sudska praksa iz godine u godinu bilježi izrazito niske brojke sudskih postupaka zbog ove vrste diskriminatornog ponašanja, a oni pokrenuti provode se uglavnom bez potrebnog razumijevanja spolne diskriminacije, odnosno senzibiliteta za žrtve.

S druge strane, sudska zaštita putem privatne tužbe žrtve protiv poslodavca koji nije otklonio protupravno i diskriminatorno ponašanje, a sukladno članku 17. Zakona o suzbijanju diskriminacije, odnosno čl.30. Zakona o ravnopravnosti spolova, pokazuje se kao prespora opcija s vrlo neizvjesnim ishodom za žrtvu.

Slična su stajališta u odnosu na spolno uznemiravanje iznesena i u Zborniku radova Pravnog fakulteta u Zagrebu²⁴ gdje je posebno istaknut problem linije razgraničenja između spolnog uznemiravanja kao kaznenog djela i prekršaja. Kako je navedeno i u kontekstu prekršajne odgovornosti i radnopravnih odnosa kad se radi o spolnom uznemiravanju često će se raditi o obrascu ponašanja i o odnosu nadređenosti i zavisnosti.

Slijedom navedenoga, a poradi unaprjeđenja postojećeg stanja u području zaštite od seksualnog nasilja i spolnog uznemiravanja u narednom razdoblju ostaje izazov izrade sveobuhvatne i detaljne analize sudske prakse u ovom području kriminaliteta, a čiji bi sveobuhvatni zaključci dali odgovor na pitanje o eventualnoj potrebi izmjena kaznenog i prekršajnog zakonodavstva u odnosu na seksualno nasilje i spolno uznemiravanje. Preporučljivo bi bilo uskladiti zakonske definicije spolnog uznemiravanja²⁵, a prema nekim pokazateljima sintagmu „spolno uznemiravanje“ bilo bi preporučljivo zamijeniti sintagmom „seksualno uznemiravanje“, budući da jasnije upućuje na sadržaj tog oblika diskriminacije, i to posebice u Zakonu o suzbijanju diskriminacije, Zakonu o ravnopravnosti spolova i Zakonu o radu, a u skladu s definicijama sadržanim u Direktivi 2006/54/EZ.

Poseban naglasak je potrebno staviti na pitanje ostvarivanja prava žrtava kaznenih djela protiv spolne slobode i prava djece kao žrtava kaznenih djela propisanih Zakonom o kaznenom postupku.

Ukazuje se na potrebu cjelokupne i svrhovite analize kaznenog zakonodavstva i prekršajnog zakonodavstva, kojom bi se jasno definirali problemi u praksi primjene kaznenog i prekršajnog zakonodavstva vezano uz razgraničenja između kaznenog djela spolnog

---

²⁴ Munivrana Vajda M., Kaznenopravna zaštita od spolnog uznemiravanja, Zbornik radova sa Znanstveno-stručnog skupa „Pravna zaštita od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja“ Pravni fakultet u Zagrebu, 2021.

²⁵ Grgurev, I., Zaštita radnika od uznemiravanja na osnovi spola i spolnog uznemiravanja u pravu Europske unije, domaćem i usporednom pravu; Zbornik radova sa Znanstveno-stručnog skupa „Pravna zaštita od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja“, Pravni fakultet u Zagrebu, 2021.

uznemiravanja i prekršaja spolnog uznemiravanja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Temeljem učinjene sveobuhvatne analize razmotrila bi se mogućnost i možebitna daljnja potreba propisivanja, odnosno jasnijeg razgraničenja između kaznenog i prekršajnog zakonodavstva, koja bi u konačnici rezultirala učinkovitijom kazneno pravnom zaštitom žrtava i izricanjem odgovarajućih sigurnosnih odnosno zaštitnih mjera počiniteljima u cilju sprječavanja njihova recidivizma, odnosno otklanjanja onih opasnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela

Nadalje, ukazuje se na potrebu izrade analize postojećeg stanja, koja bi rezultirala pronalaskom rješenja za učinkovitiju primjenu postojećih instituta i ostvarivanje prava žrtava kaznenih djela protiv spolne slobode (primjerice: češće korištenje posebnog načina ispitivanja putem audio-video uređaja, ispitivanje od strane osobe istog spola, omogućavanje pratnje osobe od povjerenja, postavljanje pitanja koja nisu u svezi s kaznenim djelom). Također, predlaže se provesti evaluaciju svrhovitosti i učinkovitosti postojećeg Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela i cjelokupnog postupka ostvarivanja naknade.

POPIS LITERATURE – ANALIZA

Aggarwal, A.P i Gupta, M.M. (2000). *Sexual Harassment in the Workplace*. Toronto: Butterworths.

B.a.B.e. (2007.). Stavovi policijskih službenika prema žrtvama silovanja. Preuzeto s http://www.babe.hr/attach/g/godisnji_izvjestaj_za_2008.pdf

Black, M. C., Basile, K. C., Breiding, M. J., Smith, S. G., Walters, M. L., Merrick, M. T., Stevens, M. R. (2011). The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 summary report. Atlanta, Georgia: National Center for Injury Prevention and Control.

Bondestam, F., Lundqvist, M. (2020). Sexual harassment in higher education – a systematic review, *European Journal of Higher Education*, 10 (4), 397-419. DOI: [10.1080/21568235.2020.1729833](https://doi.org/10.1080/21568235.2020.1729833)

Bošnjak, T. (2018). *Tretman počinitelja seksualnih delikata*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Preuzeto s: <https://repositorij.erf.unizg.hr/islandora/object/erf%3A728>

Breiding, M. J., Smith, S. G., Basile, K. C., Walters, M. L., Chen, J. i Merrick, M. T. (2014). Prevalence and characteristics of sexual violence, stalking, and intimate partner violence victimization--national intimate partner and sexual violence survey, United States, 2011. *Morbidity and mortality weekly report. Surveillance summaries (Washington, D.C. : 2002)*, 63(8), 1–18.

Buljan Flander, G. (2007). Izloženost djece nasilju – Jesmo li nešto naučili? U V. Kolesarić (ur.), *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu – Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja* (str. 45–52). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku - Filozofski fakultet

Finkelhor, D. (2009). The Prevention of Childhood Sexual Abuse. *The Future of Children*, 19(2), 169-194.

Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I. A., Smith, C. (1990). Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics and risk factors. *Child Abuse & Neglect*, 14, 19-28.

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2014). *Violence against women: an EU-wide survey. Main Results Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Preuzeto s <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

Goran Arbanas, Paula Marinović, Nadica Buzina, Psychiatric and Forensic Differences Between Men Charged with Sex Offences and Men Charged with Other Offences, *Journal of Forensic Sciences*, 2020 American Academy of Forensic Sciences, doi: 10.1111/1556-4029.14511

Goran Arbanas, Paula Marinović, Nadica Buzina, Miroslav Goreta, Sex offenders in Croatia: Fifteen year later *Psichiatria Danubina*, 2019; Vol. 31, Suppl. 5, pp S826-S830, Medicina

Academica Mostariensia, 2019; Vol. 7, No. 1-2, pp 104-108, Medicinska naklada - Zagreb, Croatia

Goran Arbanas, Paula Marinović, Nadica Buzina, Psychiatric and Forensic Characteristics of Seks Offenders With Child and With Adult Victims, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, p 1–18, DOI: 10.1177/0306624X20944673

Goran Arbanas, Tko liječi seksualne probleme u hrvatskom zdravstvenom sustavu?, *Klinička bolnica Vrapče*, Zagreb, Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Rijeka, Hrvatska, *Soc. psihijat.* Br. 47, 2019., p.102.-112., <https://doi.org/10.24869/spsih.2019.102>

Grigentyte, G. i Lesinskiene, S. (2018). Prevalence and characteristics of sexual harassment among high school students: a pilot study. *Clinical Research and Trials*, 4 (4), 1-5. DOI: 10.15761/CRT.1000228

Kelly, L. (2001). *Routes to (in)justice: a research review on the reporting, investigation and prosecution of rape cases*. Child and Woman Abuse Studies Unit, University of North London. Preuzeto s <https://www.justiceinspectores.gov.uk/cjji/wpcontent/uploads/sites/2/2014/04/Rapelitrev.pdf>

Lalor, K. i McElvaney, R. (2010). Overview of the nature and extent of child sexual abuse in Europe. *U Protecting children from sexual violence—A comprehensive approach* (str. 13–43). Strasbourg: Council of Europe.

Latcheva, R. (2017). Sexual Harassment in the European Union: A Pervasive but Still Hidden Form of Gender-Based Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(12), 1821-1852. Preuzeto s <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260517698948>

London, K., Bruck, M., Wright, D. B., Ceci, S. J. (2008). Review of the contemporary literature on how children report sexual abuse to others: Findings, methodological issues, and implications for forensic interviewers. *Memory*, 16(1), 29–47.

Mamula, M. i Komarić, N. (ur.) (2005.). *Seksualno nasilje – teorija i praksa*. Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M. (ur.) (2006.). *Stanje seksualnih prava žena u Hrvatskoj – rezultati istraživanja*. Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M. (ur.) (2007.). *Seksualno nasilje u školama - drugo, prošireno izdanje*. Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M. (ur.) (2020.). *Seksualno nasilje nad i među djecom i mladima*. Zagreb: Ženska soba.

Ministarstvo unutarnjih poslova (2020). *Pregled sigurnosnih pokazatelja u 2019. godini*. Preuzeto s <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233>

Mužinić, L. i Vukota, Lj. (2010). Seksualni delinkventi - program prevencije recidiva. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 17 (2), 619-623. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/87071>

Otročak, D. (2005.). Povezanost obiteljskog nasilja i seksualnog zlostavljanja žena. U: M. Mamula (ur.) *Seksualno nasilje – teorija i praksa* (str 46-51). Zagreb: Ženska soba.

Rennison, C. M. (2002). *Rape and sexual assault: Reporting to police and medical attention, 1992-2000*. Preuzeto s <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/rsarp00.pdf>

Slavikovski, L. (2018). *Znanja, iskustva i stavovi studenata/ica relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija. Preuzeto s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/hrstud%3A1626>

Smallbone, S. W., Marshall, W. L., Wortley, R. K. (2008). *Preventing Child Sexual Abuse: Evidence, Policy, and Practice*. Portland, Ore: Willan Publishing. Vijeće Europe, 2003.